

**DIE GESIN SE ROL IN DIE VOORKOMING VAN  
ADOLESENTE SE MIDDELEMISBRUIK:  
'N MAATSKAPLIKEWERK-PERSPEKTIEF**

**deur**

**SHIMONAY E. NOBLE**

Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad M.A. in  
Maatskaplike Werk (Welsynsprogrambestuur) aan die Universiteit van Stellenbosch.



**STUDIELEIER: DR. L. K. ENGELBRECHT**

**Desember 2005**

## **VERKLARING**

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in die tesis vervat, my eie oorspronklike werk is wat nog nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige ander universiteit ter verkryging van 'n graad, voorgelê is nie.

**HANDTEKENING**

**DATUM**

## OPSOMMING

Die navorser was gedurende die navorsingstudie as 'n maatskaplike werker by Die Suid Afrikaanse Nasionale Raad vir Alkohol en Dwelmafhanklikheid (SANRA) te Paarl aangestel. Na aanleiding van die werkslading kon die navorser tot die gevolgtrekking kom dat adolessente se misbruik groot bekommernis vir die staat beteken. Gedurende die eerste helfte van 2004 was die gemiddelde ouderdom van pasiënte in dwelmrehabilitasiesentrums wie *crystal methamphetamine* (straat naam: "tik-tik") as hul primêre middel van misbruik aangedui het, tussen die ouderdomme van 15-19 jaar. Na aanleiding van statistieke is dit duidelik dat die kern van die probleem nie aangespreek word nie, aangesien die hoeveelheid adolessente wie misbruik toeneem anders as om af te neem.

Die doel en doelstellings van die studie fokus op die faktore wat bydra tot adolessente se misbruik, ouerskapstyle en -rolle wat bydra tot adolessente se misbruik, en die bied van riglyne aan maatskaplike werkers rakende die rol van die gesin tot die voorkoming van adolessente se misbruik.

Adolessente moet leer om die nuwe veranderinge in hul lewens te hanteer, tesame met aspekte soos groepsdruk, negatiewe selfbeeld, onverantwoordelikheid deur die gemeenskap, swak ouer-kind verhoudings en sosio-kulturele veranderlikes wat telkens tot misbruik bydra.

Daar is gevind dat ouers die rolmodelle vir hul adolessente moet wees en dat ouerlike waardes, houdings en gedrag rakende alkohol en/of dwelms die waardes, houdings en gedrag van hul adolessente beïnvloed. Daarom blyk dit dat die primêre verantwoordelikheid op die ouers berus tot die voorkoming van adolessente se misbruik en die navorsingstudie poog om die fasilitering van voorkomingstrategieë aan maatskaplike werkers te bied ten einde die voorkoming van adolessente se misbruik aan te spreek. Die kwaliteit van die gesinsisteem het 'n belangrike invloed op adolessente in hul grootwordjare, aangesien adolessente 'n verskeidenheid veranderinge ervaar en moet leer hoe om die veranderinge te hanteer en te aanvaar. Gedurende die literatuurstudie is bevind dat 'n negatiewe gesinsomgewing en negatiewe ervarings bydra tot negatiewe gedrag van adolessente,

omdat die gesin die primêre eenheid is waar adolessente hul waardes, houdings en prosesse aanleer wat hul aksies gedurende hul lewens reguleer.

'n Paradigmaverskuiwing moet vervolgens deur maatskaplike werkers gefasiliteer word tot die handhawing van gesonde gesinsverhoudings ten opsigte van adolessente se middelemisbruik. Ondersteunende gesinsgesentreerde dienste bied vervolgens die beste opsie vir adolessente se positiewe ontwikkeling, sowel as om die mees belangrikste behoeftes van adolessente te identifiseer.



## SUMMARY

During the researcher's work at the South African National Council for Alcohol and Drug Dependence (SANCA), based at the Paarl-office, it was obvious that adolescent substance abuse was growing into a huge governmental concern. During the first half of 2004 the average age of patients at drug rehabilitation centres who used crystal methamphetamine (streetname: "tik-tik") as their primary substance of abuse were between the ages of 15-19 years. *Crystal methamphetamine* is the latest drug that has taken the Western Cape by storm. It is obvious that the root of the problem is not being addressed since the number of adolescents abusing drugs seems to increase rather than decrease.

The goal and aims of the study focuses on the factors contributing to adolescent substance abuse, parenting styles and -roles that contribute to adolescent substance abuse, and providing guidelines to social workers regarding the role of the family in the prevention of adolescent substance abuse. Adolescents have to deal with the new changes that occur, together with aspects such as, peer pressure, negative self-image, irresponsibility by the community and parents, poor parent-child relationships as well as socio-cultural variables that often lead to substance abuse. Parents were found to be the role-models for their children and their parents' values, attitudes and behaviour regarding alcohol and/or drugs influence the values, attitudes and behaviour of their children. Therefore it seems that parents are primarily responsible for the prevention of adolescent substance abuse and the research study aims at providing facilitation skills on prevention strategies to social workers in order to successfully start prevention of adolescent substance abuse. The quality of a family-system seems to have an important influence on adolescents in their growing up years, since adolescents experience a variety of changes and have to learn how to handle and accept these changes.

During the literature study it was found that a negative family environment and negative experiences contribute to negative behaviour of adolescents, because the family is the primary unit where children learn their values, attitudes and processes that regulate their actions throughout their lives.

A paradigm shift should be facilitated by social workers on maintaining healthy family relationships regarding the prevention of adolescent substance abuse. Supportive family-centred services therefore provide the best in adolescents' positive development, as well as identifying the most important needs of adolescents.

## **DANKBETUIGINGS**

Opregte dank en waardering word hiermee aan die volgende persone en instansies betuig :

Dr. Engelbrecht vir sy bekwame studieleiding, begrip en geduld.

My ouers vir hulle *opofferings, geduld, begrip, liefde en ondersteuning*, alhoewel ek dit soms moeilik gemaak het.

My familieleden wie my ten alle tye aangemoedig het om die beste te lewer en gehelp het waar hul kon.

Die respondente wie deelgeneem het aan die navorsingstudie.

Die Suid Afrikaanse Nasionale Raad vir Alkohol en Dwelmafhanglikheid (SANRA) vir die blootstelling aan die tendense rakende adolessente se middelemisbruik wat die navorsingstudie inspireer het.

# **INHOUDSOPGAWE**

## **HOOFSTUK 1 : INLEIDING TOT DIE STUDIE**

1.1. INLEIDING	1
1.2. MOTIVERING VAN DIE STUDIE	1
1.3. DOELSTELLING VAN DIE NAVORSING	5
1.3.1. Doel	5
1.3.2. Doelwitte	5
1.4. NAVORSINGSVELD	6
1.5. NAVORSINGSMETODE	6
1.6. BEPERKINGE VAN DIE ONDERSOEK	7
1.7. DEFINISIES	8
1.7.1. Adollessensie	8
1.7.2. Middelemisbruik	8
1.7.3. Gesin	8
1.7.4. Voorkomingsdienste	8
1.8. AANBIEDING VAN DIE STUDIE	9

## **HOOFSTUK 2:      FAKTORE BYDRAEND TOT                          ADOLESSENTE SE MIDDELEMISBRUIK**

2.1.      INLEIDING	11
2.2.      HOË-RISIKO GROEPE IN MIDDELEMISBRUIK	11
2.2.1.      Voorheen benadeelde gemeenskappe	12
2.2.2.      Beskikbaarheid van middele	12
2.2.3.      Smokkelhuise/sjebeens	12
2.2.4.      Gesinsverhoudings	13
3	
2.3.      VERANDERINGE TYDENS ADOLESSENSIE	13
2.3.1.      Fisiese veranderinge	14
2.3.2.      Intellektuele veranderinge	15
2.3.3.      Sosiale veranderinge	15
2.3.4.      Emosionele veranderinge	16
(a)      Negatiewe emosies	17



(b)	Selfbeeld en selfvertroue	17
(c)	Selfdestruktiwe gedrag	17
2.4.	GROEPSDRUK	18
2.5.	SELFBEEELD	18
2.6.	ONVERANTWOORDELIKHEID DEUR DIE GEMEENSKAP	19
2.7.	OUER-KIND VERHOUDING	20
2.8.	ROL VAN DIE ALKOHOLISTIESE EN/OF DWELMMISBRUIKENDE OUER	21
2.9.	GENETIESE PREDISPOSISIE	22
2.10.	HUISLIKE OMSTANDIGHED	22
2.11.	SELSORG DEUR ADOLESSENTE	23
2.12.	LEDIGHEID EN PASSIEWE VRYETYDSBESTEDING	23
2.13.	SOSIO-EKONOMIESE EN KULTURELE VERANDERLIKES	24
2.13.1.	Sosio- ekonomiese status	24
2.13.2.	Kultuur	25
2.14.	SAMEVATTING	26

### **HOOFSTUK 3: OUERSKAPSTYLE EN –ROLLE BYDRAEND TOT ADOLESENTE SE MIDDELEMISBRUIK**

3.1.	INLEIDING	27
3.2.	OUERSKAPSTYLE	28
3.2.1.	Outoritêre styl	28
3.2.2.	Laissez Faire/ Permissiewe styl	29
3.2.3.	Demokratiese styl	30
3.3.	OUERSKAPSROLLE IN DIE VOORKOMING VAN ADOLESENTE SE MIDDELEMISBRUIK	32
3.3.1.	Die ouers se rol in die vervulling van adolessente se behoeftes	32
3.3.1.1.	<i>Fisiese en emosionele behoeftes</i>	33

3.3.1.2.	<i>Die rol van die gesin in die bied van sekuriteit aan die adolessent</i>	34
3.3.1.3.	<i>Die gesin se rol tot aanvaarding van die adolessent se individualiteit</i>	34
3.3.1.4.	<i>Die gesin se rol tot die vestiging van 'n positiewe selfbeeld by die adolessent</i>	35
3.3.1.5.	<i>Ouers se kommunikasiepatrone met die adolessent</i>	35
3.3.2.	Gesinseenheid	37
3.3.2.1.	<i>Gehegtheid van die gesin</i>	37
3.3.3.	Ouers se aanvaarding van die adolessent se seksualiteit	38
3.3.3.1.	<i>Seksuele identiteit</i>	38
3.3.3.2.	<i>Emosies van adolessente gepaardgaande met seksualiteit</i>	39
3.3.4.	Die ouer se rol in die bou van selfbeeld en selfvertroue by die adolessent	39
3.3.5.	Betrokkenheid van ouers by kinders se daaglikse lewe	40
3.3.6.	Samewerking met die ouers van adolessente se vriende	41
3.3.7.	Ouerlike rol tot die aanleer van groepsdrukhanteringsvaardighede	41
3.3.8.	Voorligting aan adolessente	41
3.3.9.	Ledigheid en positiewe vryetydsbesteding	42
3.3.9.1.	<i>Supervisie deur ouers</i>	42
3.3.9.2.	<i>Motivering tot gesonde aktiwiteite</i>	42
3.3.10.	Betrokkenheid by skool	43
3.3.11.	Dissiplinerings	43
3.3.11.1.	<i>Dissiplineringsstegnieke</i>	44
3.3.12.	Gesinsvergaderings	45
3.4.	SAMEVATTING	46

## **HOOFSTUK 4: EMPIRIESE ONDERSOEK NA DIE ROL VAN DIE GESIN IN DIE VOORKOMING VAN ADOLESSENTE SE MIDDELEMISBRUIK**

4.1.	INLEIDING	48
4.2.	EMPIRIESE STUDIE	49
4.2.1.	Navorsingsmetode	49
4.2.2.	Steefproefneming en Data-insameling	49
(a)	Profiel van die gesin van die adolessent wie middele misbruik	49
(b)	Onderhoudskedule	49
4.3.	DEMOGRAFIESE FAKTORE VAN DIE RESPONDENTE	50
4.3.1.	Huidige gesinstruktuur	50
4.3.2.	Geslag van die adolessent	51
4.3.3.	Ouderdom van die adolessent	52
4.3.4.	Middele misbruik deur adolessent	53
4.4.	OMVANG VAN ADOLESSENTE SE MIDDELEMISBRUIK	54
4.4.1.	Persone saam met wie adolessente middelemisbruik	54
4.4.2.	Beskikbaarheid van middele in die gemeenskap	55
4.5.	FAKTORE BYDRAEND TOT ADOLESSENTE SE MIDDELEMISBRUIK	56
4.5.1.	Fisiese veranderinge van adolessente	56
4.5.2.	Selfbeeld	56
4.5.3.	Die gee van aandag aan adolessente	58
4.5.4.	Geskiedenis van alkohol- en dwelmmisbruik in die gesin	58
4.5.5.	Aanvaarbaarheid van alkoholgebruik in die gesin	59
4.5.6.	Maatstaf om “geen dwelm” reël te verseker	60
4.5.7.	Ouer-kind verhouding	60
4.5.8.	Teenwoordigheid van die vader-figuur	61
4.5.9.	Selfsorg	62
4.5.10.	Ledigheid	63



4.6.	SOSIO-EKONOMIESE FAKTORE	64
4.6.1.	Dagsorgfasiliteite in die gemeenskap	64
4.7.	OUERSKAPSTYLE	64
4.7.1.	Outokratiese ouerskapstyl	65
4.7.2.	Permissiewe ouerskapstyl	66
4.7.3.	Demokratiese ouerskapstyl	67
4.8.	VOORKOMINGSROL VAN DIE GESIN	68
4.8.1.	Monitering van daaglikse aktiwiteite	68
4.8.2.	Aanmoediging om kinders se vriende te leer ken	69
4.8.3.	Samewerking met ouers van kinders se vriende	69
4.8.4.	Voorkoming van middelemisbruik deur middel van voldoende voorligting	70
4.8.5.	Effektiewe programme by skole ten opsigte van die aanspreek van alcohol- en dwelmmisbruik	71
4.8.6.	Ouers se betrokkenheid by skool/opvoedingsprogramme	72
4.8.7.	Optrede teenoor adolessent nadat hy/sy gestraf is	73
4.8.8.	Gesinsvergaderings	74
4.8.9.	Bestaande maatskaplike programme gerig op gesinne	75
4.8.10.	Belangstelling in maatskaplike programme gerig op gesinne	76
4.9.	SAMEVATTING	78

## **HOOFSTUK 5: GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS**

5.1.	INLEIDING	80
5.2.	GEVOLGTREKKINGS	80
5.2.1.	Identifiserende besonderhede van die adolessent	80
5.2.1.1.	<i>Huidige gesinstruktuur</i>	81
5.2.1.2.	<i>Geslag en ouderdom van die adolessente</i>	81
5.2.1.3.	<i>Geografiese gebied</i>	81
5.2.1.4.	<i>Tipe middele misbruik deur adolessente</i>	81
5.2.2.	Omvang van adolessente se middelemisbruik	81



5.2.2.1.	<i>Groepsdruk</i>	81
5.2.2.2.	<i>Beskikbaarheid van middele en sjebeens in die area</i>	82
5.2.3.	Faktore bydraend tot adolessente se middelemisbruik	82
5.2.3.1.	<i>Fisiese veranderinge</i>	82
5.2.3.2.	<i>Selfbeeld</i>	82
5.2.3.3.	<i>Alkohol- en dwelmmisbruik in die gesin en aanvaarbaarheid van middelemisbruik</i>	82
5.2.3.4.	<i>“Geen dwelm”-reël</i>	83
5.2.3.5.	<i>Verhoudings in die gesin</i>	83
5.2.3.6.	<i>Selfsorg</i>	83
5.2.3.7.	<i>Ledigheid</i>	83
5.2.3.8.	<i>Sosio-ekonomiese status</i>	83
5.2.4.	Ouerskapstyle	84
5.2.5.	Voorkomingsrol van die gesin	84
5.2.5.1.	<i>Monitering van die adolessent se daaglikse aktiwiteite en vriende</i>	84
5.2.5.2.	<i>Samewerking met die ouers van adolessente se vriende</i>	84
5.2.5.3.	<i>Voorligting</i>	84
5.2.5.4.	<i>Opvoedingsprogramme</i>	85
5.2.5.5.	<i>Dissiplinerings</i>	85
5.2.5.6.	<i>Gesinsvergaderings</i>	85
5.2.5.7.	<i>Maatskaplike programme gerig op gesinne</i>	85
5.3.	AANBEVELINGS	86
5.3.1.	Opvoeding in terme van die lewensfase van adolessensie	86
5.3.2.	Beskikbaarheid van dwelms in die omgewing	86
5.3.3.	Raamwerk vir assessering van moontlike middelemisbruik deur adolessente	86
5.3.4.	Ouers as rolmodelle	87
5.3.5.	Toesig oor adolessente	87
5.3.6.	Ledigheid	87
5.3.7.	Gesinsvergaderings	87

5.3.8. Kontak met adolessente se vriende en ouers	88
5.3.9. Voorligting aan ouers van adolessente	88
5.3.10. Aanmoediging van ouers om maatskaplike programme by te woon	88
5.3.11. Verdere navorsing	89

## **BIBLIOGRAFIE**

## **BYLAE I (Vraelys)**

**LYS VAN FIGURE :**

Figuur 3.1. Dissiplinerings tegnieke	44
Figuur 4.1. Gesinstruktuur van respondente	51
Figuur 4.2. Ouderdom van respondente se adolessente	52
Figuur 4.3. Dwelmmiddels deur adolessente gebruik	53
Figuur 4.4. Besikbaarheid van middele in die gemeenskap	55
Figuur 4.5. Aanvaarbaarheid van alkoholgebruik in die gesin	59
Figuur 4.6. Respondente se verhouding met die adolessent	61
Figuur 4.7. Outokratiese ouerskapstyl van respondente	65
Figuur 4.8. Permissiewe ouerskapstyl	66
Figuur 4.9. Demokratiese ouerskapstyl	67
Figuur 4.10. Benadering van gesinsprobleme	74
Figuur 4.11. Respondente se belangstelling in programme gerig op gesinne	77

**LYS VAN TABELLE :**

Tabel 4.1. Geslag van die kinders	52
Tabel 4.2. Persone saam met wie die adolessente middele misbruik	54
Tabel 4.3. Bespreking van fisiese veranderinge van die adolessent	56
Tabel 4.4. Selfbeeld van die adolessent	57
Tabel 4.5. Teenwoordigheid van die vader in die adolessent se lewe	62
Tabel 4.6. Toesig aanwesig wanneer adolessent tuis is	62
Tabel 4.7. Adolessent se vryetydsbesteding	63
Tabel 4.8. Monitering van die kind se daaglikse aktiwiteite	68
Tabel 4.9. Kinders se vriende se ouers se standpunte ten opsigte van dwelms	70
Tabel 4.10. Voorkoming van middelemisbruik deur middel van voldoende voorligting	71
Tabel 4.11. Bestaan van effektiewe programme by skole wat alkohol- en dwelmmisbruik aanspreek	72
Tabel 4.12. Respondente se optrede teenoor die kind nadat hul gestraf is	73
Tabel 4.13. Bestaande programme in die gemeenskap	75



## **HOOFSTUK 1**

### **INLEIDING TOT DIE STUDIE**

#### **1.1. INLEIDING**

Hierdie studie is van belang vir adolessente (12- 17 jaar) wat die risiko loop om substansie te gebruik. Die navorser poog om riglyne vir maatskaplike werkers te bied oor die rol wat die gesin in die voorkoming van middelemisbruik deur adolessente kan vervul. Daar sal in die hoofstuk gefokus word op die motivering van die studie, doelstellings van die navorsing en die navorsingsveld en –metode. Die beperkinge van die ondersoek word ook geïdentifiseer en relevante begrippe word gedefinieer. Spesifieke statistiek is vanuit verskeie literatuurbronne verkry om die impak van middelemisbruik aan te dui.

Deur die verloop van die studie het die navorser soms gebruik gemaak van minder resente bronne, wat klassieke werke van sekere outeurs insluit en wat veral belangrik is om die onveranderdheid van die ouer se rol in die voorkoming van adolessente se middelemisbruik aandui.

#### **1.2. MOTIVERING VAN DIE STUDIE**

Adolessente toon 'n groter vatbaarheid vir die gebruik van substansie en die kritieke rol wat die gesin tydens die fase speel word nie algemeen besef nie (SANCA Western Cape, 1997). Ouers is primêr verantwoordelik vir die voorkoming van middelemisbruik by adolessente, en verskeie voorkomingstrategieë moet deur die maatskaplike werker gefasiliteer word, ten einde die situasie aan te spreek.

Malaka (2003:385) beskryf die jeug as persone wie sensasie en opwinding soek omdat hulle ongeïnhibeerd is, maklik verveeld raak, vatbaar vir groepsdruk is en lae verwagtinge van hulself koester. Vir baie jongmense in Suid-Afrika is dwelms die ideale toevlug tot 'n werklikheid vol gebreke. Volgens Jansen (2002) is daar reeds bewys dat kinders op 'n al jonger ouderdom aan dwelms blootgestel word.

Gedurende 1996 tot 2003 was daar 'n verhoogde aanvraag vir behandeling in die Wes-Kaap by rehabilitasiesentrums vir jonger pasiënte, met 'n drastiese verhoging van 18% vir persone onder 20-jarige ouderdom. Edmonds en Wilcocks (2000:5) het tydens 1994 voorspel dat dwelmmisbruik 'n groot bedreiging vir die nuwe generasie sou inhou. Gedurende die afgelope 3 – 4 jaar het die syfers van jong adolessente wie middele misbruik dramaties in Suid-Afrika tot 36% verhoog.

Die dwelm, methamphetamine, is 'n verslawende stimulant wat sedert 2002 deur die jeug in Kaapstad misbruik word. Die gemiddelde ouderdom van pasiënte, wie methamphetamine as hul primêre substans van misbruik aangemeld het in die eerste helfte van 2004, was tussen 15- 19 jaar (Plüddeman, 2004).

Benghiat (1999) dui aan dat daar ten minste 3.8 miljoen Suid-Afrikaanse skoolkinders is, en dat 1 uit elke 3 kinders met middele eksperimenteer. Jansen (2002) het bewys dat 45% van alle hoërskoolleerders in Suid-Afrika reeds dwelms gebruik het en dat 32% gereelde gebruikers is. Na aanleiding van bogenoemde statistieke is dit voor die hand liggend dat adolessente in Suid-Afrika se middelemisbruik beslis kommerwekkend is.

Brown (1998:38) verwys na die “National Longitudinal Study of Adolescent Health” in Suid-Afrika dat eksperimentering met marijuana en die gereelde gebruik van sigarette dramaties toegeneem het by adolessente vanaf 12-jarige ouderdom. Adolessente se tydgenote en familie is die grootste bydraende faktore



tot substansmisbruik, omdat hul die grootste invloed op die adolessent het en die adolessent die meeste van die tyd met hulle deurbring.

Volgens Burgoyne (2002:18) is daar 'n verhoging in die tempo van substansmisbruik by veral graad 8- en 9 leerders. Laasgenoemde outeur staaf dit met die verwysing dat 74% van die leerders in Mamre reeds minstens een keer chemies-afhanklike substans gebruik het. Alkohol en tabak is die algemeenste substans wat gebruik word en toegang tot sigarette, alkohol en onwettige substans word makliker. Die verhoogde gebruik van sigarette, alkohol en marijuana is toe te skryf aan die lae koste en maklike bekombaarheid daarvan (Stewart 2001:124).

SANCA Western Cape (2000) noem dat adolessente wie 'n hegte verhouding met hul familie het, is minder geneig om met dwelms te eksperimenteer. Volgens Gildenhuys (2002) dra 'n negatiewe familie-omgewing en negatiewe ervarings by tot negatiewe gedrag van adolessente: hoofsaaklik omdat die gesin die primêre eenheid is waar kinders hul waardes, houdings en prosesse aanleer wat hul aksies regdeur hul lewe bepaal.

Volgens Parry (2003) is kleurlinge, in vergelyking met die plaaslike demografie, in die meerderheid van alle adolessente wie middele misbruik. Volgens Brümmer (2004:13) is sowat 68% van alle bevolkingsgroepe onder 20 wat behandeling ontvang het, bruin; 20% swart; 13% wit en 1% Asiaties. Na aanleiding van die statistieke kan daar 'n afleiding gemaak word dat middelemisbruik in die sogenaamde bruin gemeenskappe werklik in 'n epidemie ontaard.

Die tyd wat kinders met hul ouers spandeer, is baie belangrik. Kinders ervaar dat hul behoeftes van min belang is vir hul ouers wanneer ouers kinderoppassers kry om na die kinders om te sien (Mitchell:1972). Statistieke deur Stewart (2001:119) toon aan dat uitgebreide selfsorg deur kinders geassosieer word met die verhoging van probleemgedrag soos substansgebruik, en dat die teenwoordigheid van 'n

ouer in die huis teen sleuteltye (voor en na skool, teen etenstyd en slapenstyd) ook verband hou met verminderde risiko's, veral substansgebruik. Afwesigheid van ouers is dus die eerste aspek wat kan bydra tot negatiewe gedrag by adolessente.

Na aanleiding van die bogenoemde argumente kan die vraag gevra word: Wat is die rol van die gesin in die voorkoming van adolessente se middelemisbruik? Veral binne die maatskaplikewerkdienslewingsterrein is laasgenoemde navorsingsvraag van belang. Die navorser sal bepaal hoe die gesin kan bydra tot die voorkoming van substansgebruik, anders as om slegs die fokus te plaas op programme gerig op die adolessent self. Kinders en hul ouers/versorgers kan slegs verstaan word in verhouding tot mekaar en die omgewing (Van Niekerk:1998). Ouers se houding en gedrag, verhoudings in die gesin, onbevoegde ouerlike sorg, verwaarloosende en mishandeling is kwessies wat tot middelemisbruik bydrae. Adolessente se ontwikkeling word die beste bevorder deur gesinsgesentreerde dienste wat ouers ondersteun en wat in die belangrikste behoeftes van ouers voorsien.

Die Vaktaalkomitee vir Maatskaplike Werk (1995) beskryf gesinsorgwerk as maatskaplike werk wat in gesinsverband plaasvind met die oog op die bevordering van die maatskaplike funksionering van die gesin as geheel en van die lede van die gesin as individue. Die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) het bevind dat ondersteunende gesinsgesentreerde dienste die beste voorsien in adolessente se positiewe ontwikkeling, asook in die behoeftes wat adolessente as die noodsaaklike identifiseer.

Die Minister van Welsyn (1996) het aanbeveel dat programme rondom ouerskapsvaardighede en kinderontwikkeling aan meer gesinne gebied moet word, om maatskaplike wanfunksionering te voorkom. Adolessente en hul gesinslede moet vrymoedigheid hê om met mekaar te gesels, sodat ouers van adolessente se probleme bewus kan word.



Gesinsterapie word deur die Vaktaalkomitee vir Maatskaplike Werk (1995) beskryf as die behandeling van 'n kliënt, deur alle lede van die gesin wie in interaksie met mekaar is te betrek in terapie om probleemgedrag aan te spreek en te verander met die oog daarop om die individu en die gesin se maatskaplike funksionering te bevorder. Daarom moet daar gebou word aan gesonde gesinsverhoudinge deur middel van maatskaplike programme wat spesifiek op voorkoming van adolessente se middelemisbruik gefokus is.

### 1.3. DOELSTELLING VAN DIE NAVORSING

Die doel en doelwitte wat vir die navorsingsprojek geformuleer is, is die volgende:

#### 1.3.1. Doel

Die doel van hierdie navorsing is om riglyne aan maatskaplike werkers te bied oor die rol wat die gesin in die voorkoming van middelemisbruik deur adolessente kan vervul.

#### 1.3.2. Doelwitte

Om die bogenoemde doelstelling te bereik, word die volgende doelwitte gestel:

- Om die faktore bydraend tot adolessente se middelemisbruik te beskryf.
- Om die ouerskapstyle en -rolle bydraend tot adolessente se middelemisbruik te verken.
- Om te bepaal hoe maatskaplike werkers die gesin in die voorkoming van adolessente se middelemisbruik kan benut.

#### 1.4. NAVORSINGSVELD

Die navorser het 12 respondente van voorheen benadeelde omgewings in die Paarl/Wellington area by die navorsingstudie betrek. Die 12 respondente is elk 'n ouer van adolessente by twee tradisionele kleurling hoërskole. Weltevrede Sekondêr en New Orleans Sekondêr is as teikengroepe vir die navorsing gebruik. Onderwysers by die genoemde skole het dwelmmisbruikende adolessente aan navorser geïdentifiseer. Die rede waarom die navorser besluit het om te fokus op die spesifieke groep respondente is vanweë die hoë voorkoms van middelemisbruik onder kleurlinge. Volgens Brümmer (2004) beslaan kleurling pasiënte, jonger as 20 jaar, 70% van die pasiënte jonger as 20 jaar in die Wes- Kaap, wat 'n verhoging oor die afgelope periode aandui.

Die navorser fokus op dié ouers om te bepaal watter tipe huislike omstandighede en ouer-kind verhouding dra by tot adolessente se eksperimentering en gevolglike misbruik van middele. Ook word gefokus op hoe die gesin deur maatskaplike werkers betrek kan word by die voorkoming van adolessente se middelemisbruik.

#### 1.5. NAVORSINGSMETODE

Beide 'n kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsingsmetode is benut, wat gepoog het om die realiteit van middelemisbruik onder adolessente te verduidelik vanuit die subjektiewe standpunte van die onderskeie deelnemers in die studie (Williams, Tutty & Grinnell, 1995). Navorser het daarom gebruik maak van 'n verkennende en beskrywende studie, waarvolgens gepoog is om nuwe konsepte en teorieë oor die rol van die gesin in die voorkoming van adolessente se middelemisbruik te verkry (Williams et al, 1995).



Aangesien die navorser wel bekend was met die ouers wie deelgeneem het aan die studie, is 'n doelbewuste steekproefneming uit die navorser se werksituasie is geneem, wat bestaan het uit 12 geïdentifiseerde middelemisbruikende adolessente se ouers. 'n Doelbewuste steekproef is gekies omdat die moontlikheid van die elemente wat geselekteer is wel bekend aan die navorser is (Grinnell en Unrau, 2005). Data is ingesamel deur onderhoude met die 12 respondente, volgens 'n onderhoudskedule. De Vos, Strydom, Fouché en Delport (2002:292) beskryf onderhoude as 'n predominante metode vir data-insameling in 'n kwalitatiewe navorsingstudie. Die navorser het van 'n vooropgestelde vraelys gebruik gemaak gedurende die onderhoude. Die vraelys het as 'n handleiding gedien tydens die onderhoude, wat die navorser toegelaat het om eksplisiet te dink oor dit wat ondersoek wil word (De Vos et al, 2002:303).

Die onderhoudskedule laat ook die respondente toe om die vrae te sien, en bide hul dus die keuse om te besluit watter vrae hul wil beantwoord. Onderhoudvoering het spesifieke sterkpunte. Dit is 'n nuttige metode om groot aantal data vinnig en in-diepte in te win (De Vos et al, 2002:305).

#### 1.6. BEPERKINGE VAN DIE ONDERSOEK

Sekere beperkinge het wel ontstaan tydens die studie. Die eerlikheid van die respondente kon bevraagteken word deur die verloop van die studie, en sommige respondente was onseker en selfs onbewus van sekere van hul adolessente se gevoelens en aksies. Bevindinge kan dus nie sonder meer veralgemeen word nie.

## 1.7. DEFINISIES

Vir die doel van die studie sal die volgende begrippe omskryf en analiseer word ten einde 'n beter begrip met betrekking tot adolessente se ontwikkeling en misbruik en die gesin se rol tot die voorkoming van misbruik te verkry.

### 1.7.1. Adolessensie

Vir die doeleindes van hierdie studie kan adolessensie as 'n lewensfase beginnende by puberteit en eindigend in volwassenheid omskryf word (Vaktaalkomitee vir Maatskaplik Werk, 1995). Labuschagne en Eksteen (1993) verduidelik die term aan die hand van geslagtelike rypwording tussen die ouderdomme van 12-22 jaar. Louw (1991:393) bekryf adolessensie op die beurt as die ontwikkelings stadium tussen kinderjare en volwassenheid, wat beteken om “op te groei” of om “te groei tot volwassenheid”.

### 1.7.2. Misbruik

Labuschagne en Eksteen (1993) omskryf die term misbruik bloot as die verkeerde gebruik van chemiese afhanklike middels. Hierdie omskrywing word vir die doeleindes van hierdie studie benut.

### 1.7.3. Gesin

Die gesin kan omskryf word as die kleinste maatskaplike eenheid in die samelewing bestaande uit 'n man en sy vrou, 'n man en sy vrou en kind, 'n vrou en kind of man en kind, gewoonlik onder een dak (Vaktaalkomitee vir Maatskaplike Werk, 1995). Vir die doeleindes van die navorsingstudie word voogdskap ook aanvaar as gesinsbond (Labuschagne en Eksteen, 1993)

### 1.7.4. Voorkomingsdienste

Die Vaktaalkomitee vir Maatskaplike Werk (1995:51) verduidelik voorkomingsdienste as dienste vir die vroegtydige identifisering, beheer en



opheffing van toestande, wat moontlik maatskaplike funksionering kan belemmer. Die misbruik van alkohol en dwelms onder jeug, kan wanaangepaste volwassenes tot gevolg hê, wat op die beurt tot geweld en misdaad mag lei. Volgens Caplan en Grunebaum (1973:143) word primêre voorkoming bereik deur die ingryping in die maatskaplike sisteem alvorens afwykings manifesteer. Hul verklaar ook dat voorkoming gerig word op die vermindering van afwykings in 'n populasie, en dat daar gefokus word op die verandering in die omgewing en die versterking van individuele vermoëns om 'n spesifieke situasie te hanteer.

#### 1.8. AANBIEDING VAN DIE STUDIE

Die inhoud van hierdie tesis word in vyf hoofstukke aangebied:

Hoofstukke 2 en 3 behels 'n teoretiese fundering. Daar word gepoog om die leser bewus te maak van die lewensfase van adolessensie en die ontwikkelingstake wat die adolessente moet bemeester en hoe kennis hieromtrent kan bydra tot voorkoming van middelemisbruik deur adolessente. Die kritieke rol van die gesin in die voorkoming van adolessente se substansmisbruik word ook sodoende verken. Die volgende aspekte word gedek:

Hoofstuk 2 bestaan uit 'n teoretiese fundering vir die kennis rondom die lewenstake van adolessente, asook die fisiese, psigiese en emosionele veranderinge waardeur adolessente gaan ten einde 'n begrip te ontwikkel van hoe dit tot substansgebruik bydra.

Hoofstuk 3 behandel die gesin as 'n veranderlike tot adolessente middelemisbruik en die rol wat die gesin vertolk ter voorkoming van middelemisbruik, met inagneming van ouers se waardes, ouerskapstyle, en hul rol in die vervulling van die adolessente se behoeftes en in die bemeestering van die adolessente se ontwikkelingstake.

Hoofstuk 4 word gewy aan die empiriese verslag en die metodiek wat tydens die ondersoek gebruik is, asook die empiriese bevindings/ resultate van die ondersoek ten opsigte van die rol wat die gesin speel tydens adolessensie en hoe dit mag bydra tot die voorkoming van adolessente se substansmisbruik.

Hoofstuk 5 handel oor gevolgtrekkings en aanbevelings om riglyne te bied aan maatskaplike werkers oor hoe die gesin benut kan word in die voorkoming van adolessente se substansmisbruik.

## HOOFSTUK 2

### FAKTORE BYDRAEND TOT ADOLESSENTE SE MIDDELEMISBRUIK

#### 2.1. INLEIDING

Die hoofstuk se primêre doel is om aan te dui watter omstandighede en faktore bydraend tot middelemisbruik is. Vir die doel van die navorsingstudie sal bepaalde aspekte rondom die adolessent bespreek word. Kwessies soos genetiese predisposisie, die ouer-kind verhouding, huislike omstandighede, ledigheid en die sosio-ekonomiese en kulturele veranderlikes sal in diepte bespreek word ten einde begrip aan die leser te bied rondom die kwesbaarheid van adolessente, wat op die beurt tot middelemisbruik lei.

Verskeie faktore in die adolessent se persoonlikheid en sy omgewing kan ook tot middelemisbruik bydra. Adolessente betree 'n nuwe, meer ontwikkelende lewensfase wanneer hulle hul tienerstadium bereik, met verskeie veranderinge van 'n fisiese, emosionele, intellektuele en sosiale aard waarby hul moet aanpas. Adolessente moet die realiteite van 'n veranderde samelewing asook verhoogde maatskaplike probleme hanteer, wat 'n negatiewe impak het op sosiale en opvoedkundige ontwikkeling. Volgens die leerteoretiese uitgangspunt is middelemisbruik aangeleerde gedrag wat deur 'n verskeidenheid interne en eksterne faktore aangeleer en in stand gehou word (Louw:1990).

Verskeie omgewings- en kulturele faktore vertolk ook 'n belangrike rol in adolessente se middelemisbruik en word vervolgens bespreek.

#### 2.2. HOË-RISIKO GROEPE IN MIDDELEMISBRUIK

Edmonds & Wilcocks (2000:5) het gevind dat 1 uit elke 2 kinders van alkoholiste of dwelmafhanklike ouers moontlike chemiese afhanklikheid van middele ontwikkel. Die Departement van Welsyn (1997:11) dui ook aan dat



daar tekens is dat dwelmmisbruik onder sogenaamde hoë-risiko groepe verhoog.

#### 2.2.1. Voorheen benadeelde omgewings

Rocha-Silva (1991:16) het middelemisbruik in geselekteerde areas ondersoek (swart Suid-Afrikaners) en bevind dat 'n substansiële proporsie van mans in dorpe (40,6%) en plakkerskampe (54,5%) verskeie vorme van druk ervaar om middele te gebruik. Na aanleiding van bogenoemde statistieke kan vervolgens afgelei word dat persone in benadeelde gemeenskappe meer druk ervaar van hul vriende. Die lewensomstandighede van voorheen benadeelde persone is beperk, wat moontlik mag lei tot die misbruik van middele ter ontvlugting van hul omstandighede.

#### 2.2.2. Beskikbaarheid van middele

Volgens Rocha-Silva (1991:17) is die beskikbaarheid van middele in die verskeie gemeenskappe in Suid-Afrika groter in plakkerskampe en dorpe. In stedelike gebiede het 83,5% van mans en 74,9% van vroue aangedui dat substansie maklik bekombaar is, teenoor 85,3% van mans en 77,7% van vroue in plakkerskampe. Weereens is dit 'n aanduiding dat daar 'n groter probleem van middelemisbruik heers in dorpe en plakkerskampe. Die probleem is dat die mense in hierdie gemeenskappe moontlik nie toegang tot rehabilitasiesentrums het nie as gevolg van 'n tekort aan bronne en finansies.

#### 2.2.3. Smokkelhuise/ sjebeens

Die teenwoordigheid van sjebeens in sekere areas is ook 'n aanduiding van die impak op individuele middelemisbruik. 'n Beduidende 93,3% van mans en 93,2% van vroue in dorpe en 86,7% van mans en 85,7% van vroue in plakkerskampe het aangedui dat daar wel smokkelhuise in hul gemeenskappe is (Rocha-Silva, 1991:19). Vervolgens kon afgelei word dat sjebeens meer voorkom in voorheen benadeelde gemeenskappe en dit dien as sulks as motivering vir die studie, aangesien die navorser die ondersoek beperk tot repondente in twee dorpe.



#### 2.2.4. Gesinsverhoudinge

Statistieke deur die MRC (2003) dui aan dat 5708 egskeidings in 1987 deur middelemisbruik veroorsaak was, waarby ongeveer 7608 kinders betrokke was. Studies deur Louw (1990), Strydom en Prinsloo (1999:367) en Edmonds en Wilcocks (2000:10) toon dat huweliksgeweld en egskeidings bydraend tot middelemisbruik is.

#### 2.3. VERANDERINGE TYDENS ADOLESSENSIE

Adolesensie behels veranderinge, onder andere 'n veranderde liggaam, hormonale veranderinge, veranderde instinkte, wisselende emosies en gevoelens, en veranderinge in die vermoë om logies te dink (Swanepoel en Joubert, 2001:235). Hierdie patroon van denke lei daartoe dat indien die nodige vaardighede nie aan jong kinders geleer word nie, dit daartoe lei dat die adolessente se veranderinge nie korrek benader word nie.

Muller, Jansen Van Rensburg en Makobe (2003: 200) karaktiseer adolessensie as 'n fase wat geassosieer word met gevoelens van verwardheid, omdat die adolessent beide fisiese en sielkundige veranderinge ondergaan. Adolessensie, as sulks, kan as 'n komplekse fase van ontwikkeling geklassifiseer word met verskeie uitdagings, veranderinge en aanpassings. Dit is dus 'n uiters kwesbare tydperk.

Swanepoel en Joubert (2001:234) argumenteer dat adolessensie omskryf kan word as 'n fase van die lewe wanneer 'n persoon met die kwessies van identiteit versus identiteitsdiffusie gekonfronteer word. Verhoogde fisiese ontwikkeling, seksuele belangstelling en -aktiwiteite, en 'n stryd om selfidentiteit te vind is soms so intens dat die adolessent daartoe neig om met negatiewe karaktertrekke te identifiseer.

Die verskeie fisiese, emosionele, intellektuele en sosiale veranderinge wat tydens die ontwikkelingsfase van 'n adolessent plaasvind, word vervolgens bespreek.

### 2.3.1. Fisiese veranderinge

Edmonds en Wilcocks (2000:7) verwys na fisiese veranderinge by adolessente as hormonale veranderinge in 'n adolessent wat lei tot die snel fisiese ontwikkeling en die verskyning van sekondêre karaktertrekke. Van der Merwe, Edwards, Louw, Odendaal, Kekana, Tsonga, Rousseau, Wilson, Van Zyl, Cotlands, Covenant Players, Mentor Foundation en International Centre for Alcohol Policies (2002) beskryf die veranderinge as fisiese snelgroei ("growth spurts") wat ontstaan as gevolg van die afskeiding van hormone in die bloedstroom. Behr, Cilliers en Meyer (1990:9) verduidelik dat hierdie versnelde groei op die ouderdom van ongeveer 13 jaar begin en die hoogtepunt teen die ouderdom van 15 jaar bereik, waarna dit sal afneem. Aan die hand van laasgenoemde outeurs se verduideliking word vervolgens sekere implikasies van adolessente se versnelde groei geïdentifiseer.

Adolessensie is 'n uiters sensitiewe tydperk in beide seuns en dogters se lewens. Indien hul nie vooraf voorberei is op menstruasie (meisies), ereksie (seuns) en watter veranderinge hul liggame deurgaans nie, mag dit 'n groot skok en selfs verleentheid veroorsaak en bydra tot 'n negatiewe houding teenoor hul manlikheid en vroulikheid. Ouers moet aan hul seuns en dogters verduidelik dat die veranderinge normaal is. Indien die veranderinge nie vooraf of tydens adolessensie in diepte bespreek word nie, mag dit sekere krisisse tot gevolg hê. Die adolessent mag soos 'n vreemdeling binne sy of haar eie liggaam voel en dit kan bydra tot die ontwikkeling van verskeie negatiewe komplekse en emosies.

Oormatige bewustheid van die liggaam, skaamheid en verleentheid mag voorkom en adolessente se neiging om hulself te vergelyk met hul tydgenote, lei tot die vrees dat hul eerder té vroeg begin ontwikkel het, of nooit sal begin nie. Die aanvaarding van en aanpassing by hul tydgenote, en hul veranderde liggaamsvoorkoms is vir hul belangrik en dit kan ook bydra tot verskeie negatiewe gevoelens en ontlokte emosies.



### 2.3.2. Intellektuele veranderinge

Verskeie skrywers huldig die mening dat intellektuele ontwikkeling by adolessente tot die vermoë lei om meer ingewikkelde probleme op te los, abstrak te dink en veronderstellings te maak (Edmonds en Wilcocks, 2000; Van der Merwe et al., 2002). Die ontwikkelingstake sluit in die ontwikkeling van intellektuele vaardighede en die ontwikkeling van 'n waardestelsel wat verband hou met realistiese en wetenskaplike wêreldbeskouinge. Adolessente beleef dat hul volwasse genoeg is om hul eie besluite te neem, maar besef nog nie die gevolge van hul aksies of besluite nie. Die eise van die skool en ook eise in gesinsverband mag daartoe lei dat die adolessente stokkiesdraai en opstandige en rebelse gedrag openbaar wat op die beurt weer negatiewe reaksies van die ouers mag ontlok (Van der Merwe et al., 2002:10).

### 2.3.3. Sosiale veranderinge

Kenmerkende eienskappe van adolessente is dat hul eensaamheid, onsekerheid en twyfelagtigheid ervaar oor hul rol in die samelewing. Hulle openbaar 'n behoefte aan warmte, vriendskap en ontspanning, en juis daarom is die portuurgroep een van die belangrikste groeperinge tydens dié fase van hul ontwikkeling, en vind konformerings tot die groep se verwagtinge makliker plaas. Tydens die fase van adolessensie word die ontwikkeling van onafhanklikheid van ouers en ander volwassenes en aanvaarding deur tydgenote meer sigbaar. Adolessente ontwikkel selfverantwoordelike gedrag en morele begrip vir waardes wat as riglyne vir die aanvaarding en aanpassing by hul portuurgroepe dien (Van der Merwe et al., 2002).

Volgens die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) en Van der Merwe et al. (2002:19) verwys sosiale ontwikkeling na die invloed van die samelewing, kontakpersone en gesinslede op die adolessent. Dit behels meer betrokkenheid by die adolessent se portuurgroepe en die vestiging van 'n identiteit tussen vriende ("Word ek aanvaar of verwerp?"). Tesame met sosiale ontwikkeling geskied persoonlikheidsontwikkeling, wat beskryf word as die adolessent se totaliteit van karaktertrekke, wat kognisie, waardes, houdings, emosies, gewoontes en vooropgestelde menings insluit. Dis 'n proses wat deur verskeie faktore beïnvloed word.



Adolescente begin die vasgestelde waardes en diegene wie die waardes aan hulle geleer het betwyfel. Strydom (2003:61) noem dat tydgenote en aanvaarding deur die tydgenote belangriker raak. Konflik met, en verwerping van ouerlike waardes kom voor en die ouers se waardes word vervang met dié van hul tydgenote. Benghiat (1999:5) se mening stem ooreen met Strydom (2003:61) dat adolessensie waarskynlik die kwesbaarste periode in 'n kind se lewe is, asook die periode wanneer groepsdruk met mening toeslaan. Dit is juis hier waar middelemisbruik intree. Edmonds en Wilcocks (2000:3) verklaar dit as 'n proses wat adolessente deurgaang in 'n poging om meer volwasse te voel, om gemeenskaplikheid met hul tydgenote te vind en om in opstand teen die samelewing se waardes te kom. Daarom moet ouers/versorgers hul kind ken en bereid wees om die nodige ondersteuning aan hul gedurende hierdie fases te bied.

#### 2.3.4. Emosionele veranderinge

Gedurende die tyd van vinnige fisiese, intellektuele en sosiale veranderinge ondergaan die tiener ook 'n periode van verhoogde emosionele ontwikkeling (Behr, Cilliers & Meyer, 1990:10). Volgens die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) verwys emosionele ontwikkeling na 'n verandering van hulpeloosheid en na onafhanklikheid en selfversorging, asook die verwerwing van emosionele buigbaarheid en meer emosionele differensiasie.

Die Centre for Alcohol and Drug Studies (1999:3) noem dat adolessente substansie begin gebruik as 'n emosionele uitlaatstelsel, omdat hulle dit moeilik vind om hulself uit te druk. Narramore (1980:51) en Mans (2000:6) stem saam dat indien daar nie in adolessente se behoeftes vervul word nie, hulle plaasvervangers daarvoor elders sal soek. Adolessente wie 'n tekort aan liefde en aanvaarding ervaar, gee hul oor aan negatiewe gevoelens, raak depressief en onrustig en soek liefde op ander plekke (Narramore, 1980:57). Die volgende oorgange sal vervolgens bespreek word.

(a) Negatiewe emosies

Dwelmmisbruik word verklaar aan die hand van onvervulde behoeftes en 'n manier om vervulling te verkry. Negatiewe emosies, wat herhaaldelik geassosieer word met sielkundige veranderinge, verhoog en vervang positiewe emosies. Al die veranderinge wat intree veroorsaak dat adolessensie 'n kwesbare tydperk is. Emosionele skommelings soos buierigheid, uitgelatenheid en depressie is algemeen by dogters, veral tydens menstruasie (Van der Merwe et al., 2002).

Volgens die psigodinamiese perspektief vervang middele nie alleenlik die negatiewe gevoelens met euforiese gevoelens nie, maar bedwing dit ook woede en aggressiewe impulse (Louw 1990:364).

(b) Selfbeeld en selfvertroue

Soos reeds gestipuleer is, ondergaan adolessente verskeie veranderinge wat 'n effek (positief of negatief) op hul selfbeeld mag hê. 'n Mens se selfvertroue en selfbeeld bepaal hoe hy/sy die lewe sal benader, en adolessente se selfbeeld word tydens die kritieke ontwikkelingsfase van adolessensie gevorm. Narramore (1980:80) het egter bevind dat baie adolessente 'n tekort aan vertroue ervaar, en kritiek is die mees ooglopende struikelblok in die ontwikkeling van selfvertroue. Die adolessent is emosioneel onvolwasse en word dus maklik deur ander gelei (The Centre for Alcohol and Drug Studies, 1999:4). Adolessente begin tydens hierdie fase 'n sterk emosionele band vorm met 'n ander persoon, hul aanvaar hulself as 'n persoon met waarde en die ontwikkeling van selfidentiteit vind plaas. Margow en Oxtoby (1987:63-66) sluit hierby aan dat 'n goeie positiewe selfbeeld van kardinale belang is, aangesien dit motivering beheer en verseker dat die persoon sosiaal beter aangepas is.

(c) Selfdestruktiewe gedrag

Vanuit statistieke blyk dit dat 1.2 miljoen jongmense in Suid- Afrika aan depressie ly (Swanepoel en Joubert, 2001:232). Een van die vernaamste redes waarom adolessente afhanklikheidsvormende middele begin gebruik, is as gevolg van gevoelens van moedeloosheid en depressie. Hierdie situasies en



wisseling van emosies is soms baie verwarrend en oorweldigend vir adolessente en vir elkeen met wie hul in aanraking kom.

Swanepoel en Joubert (2001:233) het bevind dat wanneer 'n adolessent voel dat die lewe vir hom/haar ondraaglik word om langer te hanteer, en hy oortuig is daarvan dat hy waardeloos en onaanvaarbaar is vir ander, hy vorme van selfdestruktiewe gedrag openbaar om vir die gevoelens te kompenseer. Sulke gedrag sluit opsetlike roekeloosheid in.

#### 2.4. GROEPSDRUK

Louw (1990:365) het bevind dat die portuurgroep en vriende 'n prominente rol in die bekendstelling van afhanklikheidsvormende middele aan 'n persoon speel. Adolessensie is die tyd wanneer groepsdruk 'n groot rol speel in adolessente se lewens. Adolessente gee toe onder groepsdruk, bloot om aanvaar te word (United Nations, 2003).

Louw (1990:365) verklaar dat verskeie middelemisbruikers hul vriende as die belangrikste verskaffers van die substansie aangedui. Jeugdige oor die algemeen begin rook as gevolg van groepsdruk. Die voorbeeld van die groep word nageboots en dit is vir hul makliker om te swig voor groepsdruk as om die risiko te neem om die uitgeworpene te wees. Hierdie mening word ook deur ander skrywers soos Mans (2000) en Van Houwelingen (2002) gehuldig. Die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) se standpunt stem saam met die laasgenoemde mening ooreen deur spesifiek te verwys na portuurgroepverwerping. Die tydperk wanneer adolessente eensaam en alleen voel, mag 'n moontlike rede wees waarom aanvaarding met hul tydgenote so belangrik is.

#### 2.5. SELFBEELD

United Nations (2003) beskryf die term selfbeeld, as die manier waarop 'n persoon sy beeld aan ander en aan homself oordra. Mans (2000:6) en Edmonds en Wilcocks (2000:11) beweer dat daar tye is wanneer mense hulself as onaanvaarbaar klassifiseer, en stem saam dat 'n swak selfbeeld tot substansmisbruik lei, veral by adolessente. Liefdevolle aandag is belangrik in



die ontwikkeling van lewenslange selfagting en selfrespek en 'n tekort daaraan kan 'n bydrae tot middelemisbruik lewer (Benghiat 1999:2). Dit is duidelik dat wanneer 'n persoon met kritiek saamleef, sy selfbeeld en selfvertroue negatief beïnvloed word. 'n Negatiewe selfbeeld mag veroorsaak dat 'n persoon geen vertroue ervaar nie en verwerp, mismoenig en eensaam voel.

## 2.6. ONVERANTWOORDELIKHEID DEUR DIE GEMEENSAP

Jongmense word soms ontnem van liefdevolle aandag tuis, as gevolg van 'n ouer se preokkupasie met ander areas in hul lewens. Schultz & Cronje (1994:11) het bevind dat alkoholmisbruik by kinders so jonk as 8-13 jaar begin. Die blote rede vir die tendens is as gevolg daarvan dat onverantwoordelike volwassenes alkohol aan die kinders verskaf. Jansen (2002) het gevind dat gesinslede met alkohol- en dwelmprobleme 'n kardinale rol speel in die kinders se blootstelling aan die middele.

Jansen (2002) bevind ook dat 63% van alle laerskoolleerders in Suid-Afrika 'n gesinslid met 'n alkoholprobleem het en altesaam 41% van dié laerskoolleerders het getuig dat iemand in hul huis dwelms gebruik het. Banda (2002) bespreek ook die kwessie dat adolessente middele begin gebruik as nabootsing van hul ouers. Kinders leer vanaf 'n vroeë ouderdom dat wanneer iets verkeerd is, daar 'n chemiese middel is om dit reg te maak om jouself beter te laat voel. Edmonds en Wilcocks (2000:10) en die Central Drug Authority South Africa (2001) beskryf die sosiale klimaat en sub-kultuur rondom adolessente as die basiese faktore vir die oorsaak van middelemisbruik. Adolessente beleef dat indien hul ouers of familieledede en die gemeenskap dwelmmisbruik aanvaarbaar vind, hul eie middelemisbruik ook aanvaarbaar gevind sal word.

Ouers is die rolmodelle vir hul kinders en hul korrigeer die gedrag wat hul kinders sal openbaar (Margow en Oxtoby, 1987:9). Ouers as sulks moet dus gesonde waardes, geloof en standarde handhaaf en 'n voorbeeld aan hul kinders stel (Departement Welsyn, 2001; Mans, 2000). Dit sal geen effek op die kinders hê as daar nie gevolge vir die kinders se negatiewe aksies is nie.

Ouers moet leer om te staan by hul “geen dwelms”- reël met ‘n duidelike en onveranderde stel reëls, en hulle moet bereid wees om dit af te dwing (The Centre for Alcohol and Drug Studies, 1999:10).

## 2.7. OUER-KIND VERHOUDING

Kinders en hul ouers of versorgers kan slegs verstaan word in die verhouding met mekaar en die omgewing (Van Niekerk 1998:4). Die verhouding tussen ouer en kind speel ‘n uiters belangrike rol tydens adolessensie. ‘n Negatiewe of geen verhouding met ouers of versorgers mag ook bydraend wees tot substansmisbruik (Louw 1990:383).

Swak kommunikasie met die vaderfiguur kan as ‘n bydraende faktor vir middelemisbruik beskryf word (The Centre for Alcohol and Drug studies, 1999:10). Die stelling word ondersteun deur Mans (2000:6) en Edmonds en Wilcocks (2000:64), wat te kenne gee dat kinders wie se vader fisies en/of emosioneel afwesig is, die risiko loop om substansie te misbruik.

Benghiat (1999:5) motiveer dat baie probleme tydens puberteit ontstaan weens ‘n tekort aan kommunikasie tussen ouers en adolessente. Hierdie steuring in kommunikasie tussen ouer en kind mag weer op die beurt die kind se ontwikkeling nadelig beïnvloed. Die Central Drug Authority South Africa (2001) ondersteun die stelling deur spesifiek daarna te verwys dat ‘n tekort aan ouer-kind verbondenheid en sorg, asook oneffektiewe ouerskap, bydraend tot middelemisbruik is.

Soms poog adolessente om die verhouding met hulle ouers sterker te maak deur sukses te behaal in alles wat hul doen, om die ouer trots te maak en sodoende ‘n verhouding te probeer bewerkstellig. Laasgenoemde is ongelukkig nie altyd moontlik nie, omdat ouers soms eise aan kinders stel waaraan hul nie kan voldoen nie, wat hul selfbeeld op die beurt negatief beïnvloed (The Centre for Alcohol and Drug Studies, 1999:10). Adolessente ondervind ook ‘n sekere mate van stres indien ouers druk op hul plaas om suksesvol te wees en hulle nie aan die eise kan voldoen nie.



United Nations (2003) verwys dat die onvermoë om stres en probleme op te los, as redes vir adolessente se middelemisbruik aangevoer kan word. Leerteoretici is daarvan oortuig dat afhanklikheid van 'n middel nie slegs aan die chemiese struktuur van die middel gekoppel is nie, maar ook aan ander interne en eksterne faktore soos stresvolle situasies wat vir die individu 'n spanningsvolle betekenis inhou (Louw, 1990:365).

## 2.8. ROL VAN ALKOHOLISTIESE EN/OF DWELMMISBRUIKENDE OUERS

Banda (2002) het bevind dat alkoholmisbruik van ouers kan veroorsaak dat jongmense ook substansie misbruik. De Beer en Joubert (2001:43) sluit hierby aan dat die kind van die alkoholis direk beïnvloed word deur ouers wat alkoholiste is en die risiko loop om probleme met hul funksionering te ervaar. Volgens die laasgenoemde skrywer is elke gesinslid in 'n alkoholigesin blootgestel aan intense emosionele spanning weens die alkoholmisbruik.

Die rol wat alkoholistiese of dwelmmisbruikende ouers op die adolessent se lewe speel, sluit direk aan by die behoeftes van die kinders en hul ontwikkeling en die ouers se rol in die vervulling van die behoeftes (De Beer & Joubert 2001:48). Kinders van alkoholiste is selfveroordelend en openbaar eienskappe van 'n swak selfbeeld. De Beer en Joubert (2001:43) is ook van mening dat kinders van alkoholiste probleme openbaar met interpersoonlike verhoudings en dat hul dikwels onbemind voel. Na aanleiding van bogenoemde stellings is dit duidelik dat kinders wie grootword in huise waar alkohol of dwelms misbruik word, baie van die eienskappe openbaar van kinders wie vatbaar is vir middelemisbruik, juis omdat daar nie in behoeftes voorsien word nie.

Adolessente benodig kwaliteit-tyd met hul ouers, maar as gevolg van die ouers se preokkupasie met die middele van gebruik word daar min tyd as 'n gesin deurgebring (De Beer & Joubert 2001:44). Gevolglik kan afgelei word dat indien die gesin nie veel tyd saam spandeer nie, dit ook 'n negatiewe invloed op gesinseenheid sou hê. Vanuit 'n sistemiese perspektief beïnvloed



die lede van die gesin dus mekaar (South African Law Commission, 1999:4).

‘n Ander belangrike rol vir ouers is om ‘n goeie voorbeeld te stel vir die kind (Banda, 2002). Kinders gebruik hul ouers as rolmodelle, en as die ouers alkohol en/ of dwelms misbruik, mag hul kinders hul naboots. Benghiat (1991:1) beskryf ‘n ouer se aksies, as kritiek om ‘n kind te help om hom/haarself te weerhou van dwelms in die toekoms. Kinders kyk oor die algemeen na hul ouers se aksies. Benghiat (1991) stel dit soos volg: “It won’t help to tell them not to use drugs if you’re a habitual pill swallower”.

Vervolgens kan afgelei word dat kinders wat uit ‘n alkoholistiese gesin kom, ‘n tekort aan vertroue in ander mense ervaar, moeilikheid ondervind om hul gevoelens te openbaar asook onseker, alleen, kwaad en geïsoleerd voel.

## 2.9. GENETIESE PREDISPOSIE

Du Plessis (1986:38) verwys daarna dat ‘n chemiese afhanklikheid van ouers ook kan bydra daartoe dat hul kinders die afhanklikheid oorgeërf het. Edmonds en Wilcocks (2000:10) en Benghiat (1999:2) is dit eens, dat om gebore te word met substansie alreeds in die bloedstroom, plaas die kinders op ‘n hoër as gemiddelde risiko om later van substansie afhanklik te raak. Van Niekerk (1998) sluit hierby aan deur spesifieke klem te plaas op die genetiese of verworwe faktore wat ‘n impak het op kinders se probleme.

## 2.10. HUISLIKE OMSTANDIGHED

Chaotiese huislike omstandighede en die persepsie wat ouers aan kinders uitbeeld rondom substansie word ook ‘n kritieke faktor in die substansiegebruik van adolessente. Dinkmeyer & McKay (2001) verduidelik dat baie konfliktsituasies ontstaan omdat daar te min van ‘n bepaalde bron is van wat mense wil hê, byvoorbeeld ruimte en erkenning. Indien konflik verkeerd benader word, mag dit lei tot verbreekte verhoudings, stres, woede en geweld. In sekere konfliktsituasies mag persone hul wending neem tot middelemisbruik ter ontsnapping van die negatiewe emosies. Indien ouers nie konflik reg hanteer met hul kinders nie, mag die kinders ook middele



misbruik as 'n manier om te rebelleer. Kinders wie in in 'n huis grootword waar mishandeling voorkom, spandeer meer tyd daaraan om in hul ouers se behoeftes te voorsien, pleks daarvan om in hul eie behoeftes te voorsien. Die kinders word dus nie die geleentheid gegun om maniere aan te leer van hoe om in hul behoeftes te voorsien nie. Die Centre for Alcohol and Drug Studies (1999) en Centre for Child Guidance (1991) verwys daarna dat spesifieke metodes van hoe om in eie behoeftes te voorsien, een van die belangrikste vaardighede is wat tydens die adolessensiejaar ontwikkel moet word.

Die vaardigheid om keuses te maak word dus tydens die adolessensiejaar geleer, maar in huishoudings waar mishandeling voorkom, voel kinders dikwels dat hul geen beheer het oor hul lewens nie en sodoende ook geen opsies het nie. Juis as gevolg hiervan leer die kinders nie maniere aan van hoe om hul negatiewe aksies te beheer nie.

#### 2.11. SELSORG DEUR ADOLESSENTE

Kinders in graad 6-10 (ouderdomme van 12-16 jaar) is gewoon aan 'n sekere hoeveelheid vryheid, omdat hul ouer is. Indien die vryheid egter nie gekontroleer word nie, mag dit tot middelemisbruik lei (Benghiat, 1999:6). Daar is 'n toename in adolessente wie vir hulself sorg, omdat adolessente nie normaalweg in naskoolsentrums toegelaat word nie. 'n Gevolg hiervan is dat adolessente se vryetyd meer ongestruktureerd is en daar geen toesig oor die adolessente se bedrywighede is nie, wat meer "oop" partytjies en dus middelemisbruik tot gevolg het (Edmonds en Wilcocks, 2000:14).

#### 2.12. LEDIGHEID EN PASSIEWE VRYETYDSBESTEDING

Barnard (1985:97) en Narramore (1980:96) huldig die menings dat ledigheid tot passiewe en nie-skeppende vryetydsbesteding lei. 'n Tekort aan konstruktiewe aktiwiteite om die kind besig te hou, is een van die mees algemene oorsake van wangedrag. Van Houwelingen (2002) en Narramore (1980:103) het bevind dat tieners op ledigheid reageer deur vriende, stimulerende aktiwiteite en 'n goedkoop manier om die tyd te vul, te vind. Ongelukkig beteken "stimulerend" vir adolessente soms om iets nuut te



probeer, 'n kans te neem of om die perke te oorskry. Eksperimentering met substansie is dus die ideaal, omdat dit nuut, goedkoop en “verkeerd” is.

Die vermaakindustrie speel 'n belangrike rol in die vervulling van ledigheid. Barnard (1985:97) en Benghiat (1999:4) het bevind dat tieners op die vermaakindustrie steun om hul besig te hou, en sodoende meer blootgestel word aan die aanloklike prentjie van alkohol en dwelms, wat hul uitlok om daarmee te eksperimenteer. Die wanindruk wat die vermaakindustrie by die gemeenskap skep omtrent die skadeloosheid van byvoorbeeld alkohol, dra daartoe by dat meer en meer jongmense alkohol gebruik. Du Plessis (1986:43) verklaar dat individue meer blootgestel word aan alkoholisme en dwelmmisbruik as gevolg van dit wat deur die vermaakindustrie uitgebeeld word.

## 2.13. SOSIO-EKONOMIESE EN KULTURELE VERANDERLIKES

Van Niekerk (1998:3) noem dat werkers in die veld van kinderswelsyn, wie 'n ekologiese sisteembenadering volg, kinderswelsynkwessies in terme van interaksies tussen die kind se biologiese en sielkundige samestelling sien, sowel as tussen individue, groepe en hul gemeenskappe, en interaksie met ander sisteme wat sosiale, politieke, ekonomiese en kulturele faktore in die omgewing insluit. Die wisselwerking tussen die kind en die omgewing bepaal die mate waartoe daar in hul behoeftes voorsien word. Volgens die sosio-kulturele perspektief is die graad van stres en innerlike spanning wat deur die kultuur teweeggebring word, ook bydraend tot middelemisbruik. Dit word vervolgens bespreek.

### 2.13.1. Sosio- ekonomiese status

Die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) verwys na kinders wie geëtiketteer is as risiko-groepe as gevolg van armoede en wie as sulks moeilike gedrag openbaar. Dwelmmisbruik onder jongmense is 'n kwessie in beide landelike- en stedelike gebiede. Dit strek oor sosio- ekonomiese grense en verskeie gemeenskappe. Statistieke dui aan dat armoede in Suid-Afrika meestal onder swart Suid-Afrikaners voorkom (Banda, 2002). Persone in lae sosio-ekonomiese omstandighede het gewoonlik groot enkelouer-gesinne met



‘n lae inkomste, is voorheen polities benadeeld, en het ‘n tekort aan bronne (Cocoran, Franklin en Bennett, 2000:3).

Die meerderheid van Suid-Afrikaanse kinders lewe in ongesonde, onveilige en gemarginaliseerde gemeenskappe en daar is veral ‘n tekort aan dagsorgfasiliteite (Van Niekerk 1998:2). Asia (1999:4) meld dat alkohol vrylik in die gemeenskappe met lae sosio-ekonomiese status versprei word, selfs aan minderjariges, en tieners word dus op ‘n vroeë ouderdom blootgestel aan substansie. Du Plessis (1986) het ook gevind dat, indien alkohol nie maklik beskikbaar is nie, daar ‘n ooreenstemmende afname in die verbruik van die substansie is.

Daar is ‘n geneigdheid dat die hoogste aangemelde insidente van huweliksgeweld by die laer sosio- ekonomiese gemeenskappe, individue met lae kwalifikasies en diegene wie ‘n lae beroepstatus beklee, voorkom (Strydom en Prinsloo, 1999:367). Faktore soos huweliksprobleme, egskeiding en die dood van ‘n huweliksmaat word ook geïdentifiseer as bydraende faktore tot middelemisbruik (Louw, 1990:383). Bevindinge van Edmonds en Wilcocks (2000:64) en die Centre for Alcohol and Drug Studies (1999:10) staaf dat aangenome kinders en kinders uit gebroke gesinne ook geredelik aangetrokke is daartoe om afhanklikheidsvormende middele te begin gebruik. Volgens die sosio-kulturele perspektief is die graad van stres en innerlike spanning wat deur die kultuur teweeggebring word, ook bydraend tot middelemisbruik (Louw: 1990).

#### 2.13.2. Kultuur

Volgens Louw (1990:383) word alkohol en/ of dwelms in sekere kulture gebruik om stres en spanning te hanteer.

Adolessente pas hul aan by die norm van die gemeenskap, waar hul aksies nie as negatief beskou word nie. Volgens Kolweni (2002) lewe twee uit elke drie swart Suid-Afrikaners onder die broodlyn. Misdad, geweld en middelemisbruik kom meer voor onder die armste sektor van die gemeenskap. Schultz en Cronjé (1994:7) het ook bevind dat swart Suid- Afrikaners wat

lewe in stedelike gemeenskappe, drankmisbruik as aanvaarbaar vind in sekere situasies, en daar bestaan 'n persepsie dat drank 'n deel van die lewe is. In sekere sogenaamde swart en kleurling gemeenskappe is daar baie sjebeens/smokkelhuise en alkoholmisbruik word as die norm aanvaar. Adollesente verkeer saam met volwassenes in sjebeens, wat gevolglik daartoe lei dat die kinders respek vir hul ouers en ander volwassenes verloor. Die beskikbaarheid en maklike bekombaarheid van middele het 'n toename in misbruik in die gegewe omgewing tot gevolg (Du Plessis 1986:42). Louw (1990:365) verklaar dat middelemisbruik onder die lae sosio-ekonomiese klas/voorheen benadeelde omgewings floreer, ten einde die ondraaglike realiteite van hul bestaan te ontsnap.

#### 2.14. SAMEVATTING

Alhoewel adollesente van mekaar verskil, is daar algemene ontwikkelingspatrone waardeur adollesente gaan. Hieruit ontstaan sekere behoeftes en probleme wat by alle adollesente teenwoordig is en indien daar nie in die behoeftes voorsien word nie, mag dit tot middelemisbruik lei.

Daar is bevind dat adollesente meer ingelig moet word omtrent hulle fisiese veranderinge aangesien 'n veranderde liggaam 'n negatiewe selfkonsep tot gevolg kan hê. Adollesente ervaar ook 'n behoefte om 'n sterk emosionele band met 'n ander persoon te vorm en indien dit nie bewerkstellig word nie, mag dit tot negatiewe gevoelens lei en op die beurt tot selfdestruktiewe gedrag bydra. Adollesente het die behoefte om aanvaar te word, en die samelewing, gesinslede en tydgenote vertolk 'n kardinale rol in die vervulling van hierdie behoeftes.

Die verskeie redes waarom adollesente middele misbruik, kan toegeskryf word aan die volgende faktore: groepsdruk, 'n negatiewe selfbeeld, onverantwoordelikheid van die gemeenskap en ouers, swak ouer-kind verhouding, ledigheid en sosio-kulturele veranderlikes. In die volgende hoofstuk word die gesinslede rol tot voorkoming van adollesente se middelemisbruik verken.



## HOOFSTUK 3

### OUERSKAPSTYLE EN -ROLLE BYDRAEND TOT ADOLESSENTE SE MIDDELEMISBRUIK

#### 3.1. INLEIDING

In hierdie hoofstuk word die gesin se rol tot die voorkoming van adolessente se middelemisbruik verken. Ouerskap is waarskynlik die uitdagendste taak wat volwassenes in hul lewens betree; 'n taak waarvoor hul geen formele opvoeding het nie. Adolessente word beïnvloed deur hul ouers, versorgers en tydgenote en het 'n sterk behoefte aan gesinseenheid (The Centre for Alcohol and Drug Studies, 1999:11).

Die kwaliteit van 'n gesinsisteem blyk 'n belangrike invloed te hê op die adolessent in sy ryppwordingsjare, aangesien die adolessent verskeie veranderinge ervaar en moet leer hoe om dit te hanteer en te aanvaar. Macleod (1999) noem dat ondersteuning van ouers 'n groot bron vir adolessente is, omdat die kinders hul waardes en gedrag tuis aanleer. Kwessies soos positiewe vryetydsbesteding en supervisie van ouers oor hul kinders is aspekte wat in hierdie hoofstuk bespreek word.

Volgens die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) is die gesin die kritieke area om voorkomingstrategieë te bevorder, deur middel van goeie dissiplineringsmetodes en meer betrokkenheid in die kind se lewe. Ten einde die gesin se rol van voorkoming te verstaan, sal die navorser eers relevante begrippe omskryf en daarna aandag skenk aan die gesin se rol tot die voorkoming van adolessente se middelemisbruik.

Die metodes waarvolgens ouers hul kinders opvoed en dissiplineer, speel 'n belangrike rol in die manier waarop adolessente hulself uitdruk. Daarom sal dié spesifieke kwessie eerstens in diepte bespreek word. Die areas wat in diepte bespreek word, sluit die vervulling van die adolessent se behoeftes, kommunikasie, gesinseenheid, ouer-kind verhouding, die aanvaarding van



adolessente se seksualiteit en betrokkenheid van die gesin by die kinders se daaglikse lewe in.

Aangesien baie adolessente nie groepsdruk kan hanteer nie, is die samewerking met die ouers van adolessente se vriende ook van belang en sal dit dus ook bespreek word. Laastens sal die bestaande ouerskapsprogramme wat op die gesin gerig is, bespreek word.

### 3.2. OUERSKAPSTYLE

Vir die doel van die studie verwys ouerskapstyl na die manier waarop 'n ouer/ versorger sy/ haar kinders opvoed en dissiplineer. In hierdie hoofstuk word telkens na minder resente bronne verwys, wat as klassieke werk bestempel kan word, ten einde die onveranderdheid van verskeie ouerskapstyle aan te dui.

Die manier waarop 'n ouer sy kind grootmaak, het verskeie implikasies. 'n Kind mag wangedrag openbaar indien die ouers té streng is of té toegeeflik is. Volgens *SAAMSTAAN* (1995:4) voed ouers hul kinders na willekeur op soos hul ouers hul opgevoed het. Ouers moet egter nie hul kinders onderdruk en geen vryheid gun nie. Banda (2002:11) verklaar dat kinders hul lewens wil struktureer. Dus tree hul meer verantwoordelik op as ouers beperkings stel en regverdig is.

Narramore (1980:23) en Margow en Oxtoby (1987:12) vergelyk drie tipes ouerskapstyle: dit is die outoritêre, laissez faire en demokratiese styl. Hierdie genoemde style word vervolgens bespreek.

#### 3.2.1. Outoritêre styl

Volgens die outoritêre styl is die ouer absoluut en ongevraagd die outoriteit in die gesin, die ouers is in beheer, neem al die besluite en reik die opdragte uit. Onafhanklike denke word nie veroorloof as dit met ouerlike gesag bots nie. Ouers neem die reg aan om die adolessent te lei, maar ook om hul te vorm in wat hul glo wat die adolessent moet wees. Die gesin vermy gevoelens, glo hul weet wat goed vir die res van die gesin is

en gebruik dikwels dwang in die neem van besluite (Departement van Gemeenskapsveiligheid, 2003). Hul glo ook dat die adolessent nooit aan ouers se standarde sal voldoen nie. Adolessente se selfvertroue word sodoende geskaad aangesien hulle dit ervaar dat hul ouers nie die nodige vertroue in hul het nie.

In sekere gesinne, raak die adolessente ontmoedig en verloor gevolglik hul selfrespek en identiteit en leer om te konformeer, eerder as om vir hulself te dink en ingeligte besluite te neem. Die ouers se geneigdheid om oorbeskermend en oorbetrokke in hul kinders se lewens te wees, verhinder adolessente se onafhanklike denke. Die gevolg van die spesifieke opvoedingstyl is dat adolessente hulself uitdruk in oormatige opstandigheid teenoor hul ouers. Menige skrywers huldig die mening dat sommige adolessente kwaad raak en besluit om teen die ouers te rebelleer (Narramore, 1980; Departement van Gemeenskapsveiligheid, 2003). Die adolessente se keuse van vriende, die rook van sigarette en die gebruik van dwelms en alkohol is gedrag wat as sulks openbaar word.

Die manier waarop 'n ouer sy kind opvoed bepaal hoe die adolessent leer om verantwoordelikheid vir sy besluite te aanvaar. As gevolg van die outoritêre styl sal adolessente se positiewe karaktereienskappe nie natuurlik groei en ontwikkel nie, omdat beperkinge daarop gestel word. Margow en Oxtoby (1987:27) noem dat dié ouerskapstyl die adolessent 'n oneer aandoen: dit stomp hul af en laat hul sonder vaardighede wat tydens volwassenheid van toepassing is.

### 3.2.2. Laissez faire/permisiewe ouers

Permisiewe ouers ignoreer konflik sover moontlik. Hul sien hulself as magteloos in verhouding tot hul kind. Permisiewe ouerskap kom veral voor onder geskeide ouers omdat hul voel dat hulle hul kinders teleurgestel het en dit op 'n manier moet regstel (Departement van Gemeenskapsveiligheid, 2003). Die adolessent word op so manier grootgemaak dat hy of sy kan maak soos hy wil, omdat die ouers nie veel waarde aan gehoorsaamheid heg nie (Narramore, 1980; Margow en



Oxtoby, 1987:19). As gevolg van 'n tekort aan reëls het die adolessent geen struktuur waarmee hy/sy tussen reg of verkeerd kan beoordeel nie, wat tot gevolg het dat die adolessent rebelse gedrag openbaar (Departement van Gemeenskapsveiligheid, 2003). Gesinslede tree gewoonlik op asof hul hulpeloos teenoor hul kinders is en die adolessent word behandel asof hy/sy onbeheerbaar is en nie sy/haar samewerking gee nie. Hierdie houding van ontmoediging in 'n ouer, kan die adolessent se selfbeeld negatief beïnvloed, aangesien dit mag impliseer dat die ouer die adolessent as hopeloos ervaar.

Ouers se primêre doel is om die adolessent van 'n omgewing te voorsien wat bevordelik is vir die natuurlike ontwikkeling van hul ware self (Narramore, 1980). Daar is in die laissez faire/permissiewe ouerskapstyl egter min of geen plek vir ouers om die kinders te dissiplineer nie, juis omdat ouers glo dat die kinders oor die potensiaal beskik om hul eie besluite te neem. Dit mag tot gevolg hê dat adolessente hul tot substansie wend, aangesien hul nie verantwoordelikheid vir die gevolge van hul aksies kan dra nie. Vir sommige adolessente mag hierdie styl ideaal klink, omdat hul soos volwassenes behandel word.

Permissiwiteit lei tot disrespek, ontmoediging en rebelsheid: 'n siklus wat verwoesting in die gesinslewe tot gevolg het. Narramore (1980) het bevind dat permissiwiteit uiters belangrike persoonlike karaktereienskappe benadeel in die kind, onder andere liefdevolle dissipline wat die kind leer om negatiewe gedrag in toom te hou, en 'n gevoel van sekuriteit wat help bou aan 'n positiewe selfbeeld. Beide eienskappe speel 'n rol in die voorkoming van adolessente se middelemisbruik.

### 3.2.3. Demokratiese styl

Gelykheid en wedersydse respek is die sleutel tot 'n effektiewe ouerskapstyl. Volgens Margow en Oxtoby (1987:21) stel die demokratiese ouerskapstyl breë perke: die ouer gee raad, moedig die adolessent aan in die regte rigting wat hy/sy as reg beskou, maar gee die adolessent sover moontlik vryheid om te kies. Die Departement van



Gemeenskapsveiligheid (2003) verwys ook na die gesinstruktuur en outonomie in die demokratiese styl wat die adolessent toelaat om selfbeheer te ontwikkel. Volgens die demokratiese styl van opvoeding stel die ouers wel reëls en beperkinge, maar is hulle meer buigbaar en aanpasbaar met die reëls om adolessente die geleentheid te bied om selfstandig te dink. Die adolessente het die verantwoordelikheid, maar word nie oorweldig deur die verantwoordelikhede nie, omdat hulle steeds leiding van die volwassenes in hul lewens ontvang.

Die demokratiese ouerskapstyl het die gevolg dat kinders se gevoel van eiewaarde versterk word, dat 'n gewoonte om oor probleme na te dink ontstaan en gevestig word, wat daartoe bydra dat kinders rationeel oor hul probleme kan nadink. Hierdie styl bevorder openlike kommunikasie, omdat ouers en kinders mekaar se denke beïnvloed. Dus word die kans verminder dat die adolessent wangedrag sal openbaar. Hoe groter die verskil tussen dit wat die adolessent wil doen en dit wat die ouer van hom/haar eis, hoe meer rebelleer hy/sy by elke moontlike geleentheid of tree nie volgens hul wense op nie.

Die demokratiese ouer laat 'n sekere mate van vryheid en keuse toe by adolessente, wat die geleentheid skep om hul eie keuses te maak, binne perke. Die adolessent moet egter bereid wees om verantwoordelikheid te aanvaar vir die keuses (Dinkmeyer en McKay, 2001:94). Die idee word geskep by adolessente dat hul ouers hul vertrou, en dit dra sodoende by tot die vorming van 'n positiewe selfbeeld en selfvertroue. Die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) stipuleer dat rebelsheid vervang word met respek, en dwang vervang word met samewerking, wat op die beurt bydra tot 'n suksesvolle ouer-kind verhouding. Dinkmeyer en McKay (2002:97) beskryf die demokratiese ouer as 'n persoon wie ook aanmoediging gebruik en wat die adolessent as 'n unieke individu sien wie die nodige respek en liefde benodig.

Dinkmeyer en McKay (2002:97) bevind dat gelykheid nie in terme van soortgelykheid gedefinieer moet word nie, aangesien volwassenes



gewoonlik meer kundig en ervare is en sekere regte en verantwoordelikhede het. Die term, “gelykheid” impliseer dat adolessente gelyk is aan volwassenes in terme van menswaardigheid en respek (Dinkmeyer en McKay, 2002:97). In ‘n demokrasie is elke persoon geregtig op respek binne die beperkinge van die samelewing.

Die samelewing se algemene skuif van ‘n outokratiese houding na ‘n demokratiese houding en na sosiale gelykheid het vir die meeste persone uitdagings gebied, veral vir ouers, wie nie goed voorbereid op die veranderinge is nie (Dinkmeyer en McKay, 2002:98). Adolessente, wie gebore word in ‘n gesin waar daar ‘n stryd om oppergesag of individuele regte is, neem maklik aan dat hulle dieselfde stryd as hulle ouers moet stry.

### 3.3. OUERSKAPSROLLE IN DIE VOORKOMING VAN ADOLESSENTE SE MIDDELEMISBRUIK

Volgens die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) leer kinders gedrag en waardes by die huis, en daarom is die gesin die kritieke area om voorkomingstrategieë te bevorder. Ouers is adolessente se eerste onderwyser en kan tuis die adolessente se vermoëns identifiseer, aanmoedig en bevorder om hom/haar te help om hulle emosies te hanteer. In die laat 1960’s het navorsers bevind dat die positiewe effek van ouers se implementering van dissipline ‘n invloed het op die voorkoming van wangedrag by kinders (Departement van Gemeenskapsveiligheid: 2003).

Vervolgens sal daar gefokus word op die gesin se rol in die vervulling van adolessente se verskeie behoeftes, gesinseenheid, die ouer-kind verhouding, aanvaarding van die adolessent se seksualiteit en verskeie aspekte wat ‘n kardinale rol speel in die voorkoming van adolessente se middelemisbruik. Laastens sal bestaande maatskaplike programme bespreek word.

#### 3.3.1. Die ouer se rol in die vervulling van adolessente se behoeftes

Een van die belangrikste vaardighede wat ontwikkel gedurende die kinderjare is om te leer hoe om in behoeftes te voorsien. ‘n Gesonde



familie bied die kind 'n gevoel van behoort aan, waardes, lewensvaardighede en die ontwikkeling van 'n gevoel van sekuriteit. Vervolgens sal die ouers/versorgers se rol in die adolessent se ontwikkeling bespreek word ten einde aan die leser begrip te verleen tot die gesin se rol tot die voorkoming van adolessente se middelemisbruik.

#### 3.3.1.1. Fisiese en emosionele behoeftes

Narramore (1980:51) is van mening dat elke mens beskik oor basiese emosies, fisiese en sosiale behoeftes en dat ouers die hoof verantwoordelikheid het om in die behoeftes te voorsien. Elke adolessent ervaar die behoefte om liefde te ontvang, en daar moet getoon word dat hy/sy belangrik is. Indien daar nie in die behoeftes voorsien word nie, begin hy/sy alleen, depressief of onseker voel. Negatiewe emosies lei daartoe dat 'n persoon 'n reeks tegnieke aanleer om die pynvolle gevoelens tydelik weg te neem, met 'n plaasvervanger vir dit wat tekort skiet.

Die ouer vervul 'n kardinale rol ten opsigte van die adolessent se funksionering op 'n emosionele bewussynsvlak wat beteken dat die ouer dien as fasiliteerder om die adolessent emosioneel af te rig (Venter en Schoeman, 1999:322). Swanepoel en Joubert (2001:232) wys daarop dat die wyse waarop 'n adolessent emosies van depressie, hulpeloosheid en waardeloosheid hanteer, bepalend vir sy/haar voortbestaan is.

Muller, Jansen van Rensburg en Makobe (2003:201) dui daarop dat dit die plig van ouers is om hul adolessente te ondersteun. Hierdie ondersteuning sluit in die voorsiening van kos, klere, behuising, mediese sorg en opvoeding. Wanneer adolessente hulself geniet en liefde en aanvaarding ervaar, hoef hul hul nie na wangedrag te wend vir aandag nie. Narramore (1980:54) stel dit soos volg: "When we have the real thing, we don't need to look for a substitute".

Gelukkige adolessente, met 'n ware gevoel van behoort aan, is dikwels minder geneig om in die moeilikheid te beland; anders as diegene wie se ouers te besig is om kwaliteittyd met hul te spandeer. Narramore (1980:56) het ook bevind dat hierdie adolessente 'n bewustheid het dat hulle 'n integrale deel van 'n familie vorm, en dat hulle die prioriteit in hul ouers se lewe is.

### 3.3.1.2. Die rol van die gesin in die bied van sekuriteit aan adolessente

Asia (1999:2) noem dat adolessente maklik beïnvloed word deur hul omstandighede en ondervindinge tuis. Hulle soek sekuriteit, liefde en 'n gevoel van gebondenheid. Daarom word die aksies van hul ouers of ander volwassenes as sulks nageboots. Preston-Whyte en Allen (1991:208) bevestig die stelling dat adolessente onseker is oor hul rolle en juis daarom gesinslede naboots, omdat die familie die basiese eenheid van die samelewing is en adolessente moet groei in 'n beskermde familie om hul oorlewing, ontwikkeling en beskerming te verseker. Die mate van beskerming wat volwassenes aan adolessente bied, dra daartoe by dat die adolessent veilig voel.

### 3.3.1.3. Die gesin se rol tot aanvaarding van die adolessent se individualiteit

Edmonds en Wilcocks (2000:11) het die volgende behoeftes van adolessente geïdentifiseer. Adolessente het 'n behoefte om te identifiseer met ander en om uiting aan hul individualiteit te gee, om sosiaal gemaklik te wees met ander, om erken te word en om emosionele pyn of negatiewe gevoelens oor hulself uit te skakel. Margow en Oxtoby (1987:10) het bevind dat ouers soms onwetend en onbedoeld optree en reageer op wyses wat nie goed aangepaste, gelukkige en geïntegreerde gedrag by adolessente bevorder nie.

Aanvaarding in die ouerhuis is belangrik in die opvoedingsproses van adolessente. Ouers moet tyd maak om dinge te doen met hul kinders en moet hul menswaardigheid respekteer en na hul luister. Ouers se opregtheid bied vir die verwarde, onsekere adolessent 'n gevoel van vastigheid en veiligheid (Barnard, 1985:29-33). Volgens die



Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) is dit belangrik dat ouers moet oplet na die adolessent se behoefte vir ouerlike uitdrukkings van aanvaarding en bemagtiging. Benghiat (1999:7) het bevind dat direkte ouerlike betrokkenheid in adolessente se lewens, 'n adolessent kan help om van dwelms weg te bly vir die res van sy lewe.

Alhoewel ouers se betrokkenheid by adolessente se lewens die eerste prioriteit moet wees, moet hul daarteen waak dat hul nie by hul kinders oorbetrokke raak nie. Adolessente het ook 'n sekere mate van vryheid nodig om hulself uit te druk. Indien die vryheid van hul ontnem word, mag dit tot rebelsheid by die betrokke adolessent bydra.

#### 3.3.1.4 Die gesin se rol tot die vestiging van 'n positiewe selfbeeld by die adolessent

Die vestiging van 'n goed gedefinieerde gevoel van selfbeeld benodig emosionele, fisiese, morele en finansiële bystand en ouers is verantwoordelik vir die aanbieding van hierdie bystand met betrekking tot adolessente. Ouers is die enkele, mees belangrike determinant van adolessente se houdings oor hulself. Kritiek is die grootste struikelblok in die ontwikkeling van selfvertroue. Wanneer adolessente gekritiseer word, verloor hulle vertroue in hulself. Narramore (1980:82) noem dat aanmoediging die sleutel tot selfvertroue is. Ouers moet die geleentheid benut om adolessente aan te moedig, omdat adolessente aanvaarding benodig. Dit is egter belangrik om in ag te neem dat ouerlike bekommernis en oorbeskerming inmeng met die ontwikkeling van die adolessent se selfvertroue omdat dit dan vir die adolessent voel of die ouer nie vertroue in hom/haar het nie.

#### 3.3.1.5. Ouers se kommunikasiepatrone met die adolessent

Die Minister van Welsyn (1996:26) verklaar dat die sielkundige ontwikkeling van kinders en jongmense beter begryp moet word deur hul ouers. Empatiese luistervaardighede, reflektering van die adolessent se gevoelens, asook herkenning van emosies word beskryf as 'n geleentheid vir intimiteit (Venter & Schoeman, 1999:322). Narramore

(1980:62) sluit ook hierby aan deur te noem dat 'n groot deel van die adolessent se wangedrag uitgeskakel kan word, as ouers meer tyd met hul kinders spandeer en werklik hul liefde vir hul kinders kommunikeer.

'n Adolessent moet weet dat hy oor enigiets met sy/haar ouers kan gesels, sonder dat hul veroordeel sal word. Volgens Die Department van Gemeenskapsveiligheid (2003) moet ouers aanvaarding kommunikeer met hul kinders en bereid wees om na adolessente te luister, selfs al voel hulle dat dit geen sin het nie. Ouers sal verras wees as hul leer hoeveel hul kinders nie vir hul vertel nie, aangesien die adolessent se persepsie van sy ouers se ongemak hom/haar mag dryf na geheimhouding. Die ouers kan hul kinders help deur aanvaarding, erkenning en te luister na hul gevoelens. Dinkmeyer en McKay (2002:10), Banda (2002:5), SANCA Western Cape (1997:2) en Margow en Oxtoby (1987:18) verduidelik dat daar na adolessente se vrese, hulle uitdrukkings van onveiligheid, hulle hoop, hulle gedagtes en menings geluister moet word, omdat adolessente in baie situasies wil hoor hoe hul ouers oor 'n sekere saak of vraag voel.

Daar is egter sekere aspekte wat in gedagte gehou moet word vir positiewe en effektiewe kommunikasie. Margow en Oxtoby (1987:23) noem sekere karaktertrekke wat die volwassene moet openbaar in terme van respek, nie-veroordeling, nie preek/goedkoop advies lewer nie, aanvaarding vir wie die persoon is en om nie die adolessent bedreig te laat voel nie.

Goeie kommunikasie en probleemoplossingsvaardighede word deur adolessente aangeleer deur die voorbeelde wat hul ouers stel. Die Centre for Alcohol and Drug Studies (1999) motiveer dat ouers verantwoordelik is om vir adolessente besluitnemingsvaardighede aan te leer, asook hanteringsmeganismes vir lewenskrisisse of situasies sodat hul nie die risiko loop om betrokke te raak met substansie nie. Edmonds en Wilcocks (2000:64) moedig ook besprekings rondom



alkohol en dwelms tuis aan, deur spesifiek te fokus op oop kommunikasiëkanale tussen ouers en hul kinders. Adollesente het nie die selfbeheersing om sterk gevoelens te hanteer nie en druk hulself nie altyd uit op maniere wat aanvaarbaar is nie.

Luistervaardighede is een van die mees belangrikste elemente gedurende kommunikasie, en ouers moet besef watter impak dit mag hê op die voorkoming van adollesente middelemisbruik. Die belangrikste is dat die adollesent moet weet hy/sy kan oor enigiets met hul ouers gesels, sonder dat hul ouers hul veroordeel.

### 3.3.2. Gesinseenheid

Die gesin as 'n eenheid is baie belangrik en vervolgens sal daar gefokus word op die rol en invloed van positiewe waardes en standaarde deur ouers en die gehegtheid van die gesin.

Volgens Strydom en Prinsloo (1999:367) word die gesinsisteam as 'n geheel van gekompliseerde eenhede beskou, wat met mekaar in interaksie is. Gesinseenheid in kommunikasie is dus 'n baie belangrike kwessie. Adollesente is geneig om die voorbeelde van hul ouers te volg: as die ouers negatief is, sal die adollesent ook negatief wees. Muller, Jansen van Rensburg en Makobe (2003:207) en Barnard (1985:27) noem dat gevestigde, liefdevolle verhoudings tussen ouerlike figure en kinders deur die kinderjare bydra tot die welsyn van beide ouers en kinders. Adollesente leer nie vanself om lief te hê nie, maar leer liefde ken deur liefde te ontvang.

#### 3.3.2.1. Gehegtheid van die gesin

'n Ondersteunende gesinsomgewing en uitgebreide gesinsondersteuningsisteme, bepaal die gehegtheid van 'n gesin (Departement Welsyn, 2001). Positiewe stappe moet dus geneem word om die gesinseenheid en kommunikasie tussen ouers en kinders te versterk.

Volgens die Centre for Alcohol and Drug Studies (1999:11) is dit dus belangrik dat positiewe stappe geneem word om gesinseenheid en kommunikasie te bevorder, sodat ouers meer tyd met hul kinders spandeer en die tyd tot die beste van hul vermoë benut ter voorkoming van middelemisbruik. Die Centre for Alcohol and Drug Studies (1999:11) stipuleer ook dat 'n kind minder geneig is om in die hoë risiko-kategorie vir middelemisbruik te wees, indien die kind 'n sterk gesinseenheid aanvoel.

### 3.3.3. Ouers se aanvaarding van die adolessente se seksualiteit

Elke persoon verskil en adolessente word gebombardeer met die verskille tussen hulself en die teenoorgestelde geslag. Adolessente worstel met die betekenis van sy/haar belangstellings binne die konteks van hul biologiese geslag. Ouers wie as sulks hulle adolessente aanmoedig om op 'n geslagsgepaste manier op te tree, mag vooropgestelde idees van húl seksualiteit aan die adolessent bied wat die adolessent op die beurt mag verwar. Vervolgens sal die adolessent se seksuele identiteit en die emosies wat gepaard gaan met die seksualiteit bespreek word.

#### 3.3.3.1. Seksuele identiteit

Daar is reeds in hierdie studie verwys na die verskeie seksuele veranderinge waardeur 'n adolessent gaan en vervolgens sal na metodes verwys word om die hantering van die seksuele veranderinge suksesvol aan te spreek ten einde as voorkomingsmaatreëls tot adolessente middelemisbruik te dien.

Ouers moet erkenning gee aan die fisiese veranderinge wat 'n adolessent ondergaan en hul help met die aanpassing by hul liggaamlike veranderinge. Ongelukkig is die meeste ouers geneig om op die verkeerde siening te reageer dat 'n seun meer “manlike” doelwitte moet nastreef, wat sodoende die waarskynlikheid van homoseksualiteit by die seun sal verminder. Die gevolg mag in sekere gevalle egter heelwat anders wees, as wat die ouers verwag; in so 'n mate dat dit die adolessent se gevoelens van onbevoegdheid eerder verhoog. Banda



(2002) en die Centre for Alcohol and Drug Studies (1999) staaf laasgenoemde stelling met verwysing na die belangrikheid van ouers se waardering van hul adolessente se individualiteit, soos aanvaarding van die adolessent se seksuele oriëntasie pleks daarvan om hulle voorkeure af te dwing.

Ouers moet gerusstelling by die kind teweegbring dat hul die adolessent aanvaar met sy/haar seksuele voorkeure, deur steeds warmte en liefde oor te dra, pleks van teleurstelling. Mans (2000) en Margow en Oxtoby (1987) vestig die aandag daarop dat die adolessent se grootwordproses deur die ouers respekteer moet word deur middel van begrip vir die veranderinge.

#### 3.3.3.2. Emosies van adolessente gepaardgaande met seksualiteit

Emosies vorm deel van 'n persoon se genetiese herkoms. Daarom moet ouers aanvaar dat die adolessente in hul daaglikse lewens 'n verskeidenheid positiewe en negatiewe gevoelens sal ervaar. Indien ouers nie dié behoeftes vervul nie mag dit ook daartoe bydra dat die adolessente hul wend tot hul portuurgroepe, wie hul wel aanvaar.

'n Belangrike kwessie vir alle ouers van adolessente is om tot die besef te kom dat adolessente verskeie veranderinge ondergaan en dat seksualiteit 'n belangrike rol in sy/haar lewe speel. Ouers moet dus vir die adolessente 'n aanduiding gee dat hulle wel met hul ouers kan gesels, pleks daarvan om die adolessent se veranderde gevoelens met ongemak te hanteer (Van der Merwe et al., 2002).

#### 3.3.4. Die ouer se rol in die bou van selfbeeld en selfvertroue by die adolessent

Ouers vertolk 'n uiters belangrike rol in die bou van 'n positiewe selfbeeld by hul adolessente. Vervolgens sal die interaksie tussen die adolessent en die ouer bespreek word, ten einde die ouer se rol in die bou van 'n positiewe selfbeeld en selfvertroue by die adolessent te verklaar.

Adolescente wie 'n negatiewe selfbeeld het, is veral geneig om middele te misbruik. Ouers van adolessente moet bewus wees van laasgenoemde, maar nie die adolessent sonder bewyse wantrou nie. Margow en Oxtoby (1987:105) beweer dat ouers aan die adolessente moet bewys dat hulle hom/haar wel vertrou, deur keuses aan hulle te bied. Indien ouers nie aan hul kinders kan bewys dat hul die kind vertrou nie, mag dit bydra tot 'n negatiewe selfbeeld.

Kinders wie'n tekort het aan vertroue en met baie kritiek saamleef, het min of geen selfvertroue, en poog om daarvoor te kompenseer deur uiting te gee aan negatiewe gedrag. Ouers moet leer om positief met hul kinders te kommunikeer, wat sodoende bydra tot 'n realistiese en positiewe selfkonsep aangesien 'n positiewe selfbeeld gegrond is op realistiese waardering van verskeie vermoëns en beperkinge (The Centre for Alcohol and Drug Studies, 1999; Banda, 2002).

### 3.3.5. Betrokkenheid van ouers by kinders se daaglikse lewe

Edmonds en Wilcocks (2000) verduidelik dat ouerlike monitering van die kind se aktiwiteite en tydgenote 'n beskermende faktor is ten opsigte van blootstelling aan middelemisbruik.

Groepsdruk is reeds geïdentifiseer as een van die vernaamste redes vir adolessente middelemisbruik. Die portuurgroep vorm 'n belangrike deel van die kind se lewe, en juis daarom word dit nie aanbeveel dat die ouers hul kinders se vriende probeer kies nie, maar dat hul wel aktief betrokke raak by die vriende van hul kinders. Ouers moet dus meer betrokke raak by hul kinders se lewens, hul vriende en belangstellings en die kinders aanmoedig om hul vriende gereeld huis toe te bring, sodat die ouers kan monitor met wie hul kinders hul assosieer. Die mening word deur verskeie skrywers soos United Nations (2003), Edmonds en Wilcocks (2000) en The Centre for Alcohol and Drug Studies (1999) gehuldig.



### 3.3.6. Samewerking met die ouers van adolessente se vriende

Dit word belangrik geag dat die ouers van adolessente nie slegs die adolessent se vriende ontmoet nie, maar ook dié vriende se ouers. Die Centre for Alcohol and Drug Studies (1999:4) en Benghiat (1999) lê veral daarop klem dat ouers van adolessente moet vasstel wat die adolessent se vriende se ouers se standpunt jeens misbruik is en saam met dié ouers moet werk om 'n stel standarde vir positiewe gedrag saam te stel.

### 3.3.7. Ouerlike rol tot die aanleer van groepsdrukhanteringsvaardighede

Benghiat (1999:5) beklemtoon dat indien 'n ouer slegs die gevare van dwelms en die negatiewe kwessies daarvan aan hul adolessente verduidelik, en adolessente ongeskonde van misbruik kom nadat hul die eerste keer 'n middel gebruik het, sal hul nie weer hul ouer se inligting vertrou nie, maar eerder dié van hul tydgenote.

Banda (2002) beskryf ouerlike belangstelling en betrokkenheid as die beste teenmiddel vir struikelblokke van portuurdruk. Ouers moet tyd neem om vrae te vra, te luister en deel te neem aan gesprekke, aangesien dit waarskynlik een van die beste beleggings is wat hul kan maak in die adolessent se toekoms.

### 3.3.8. Voorligting aan adolessente

Die ouer is verantwoordelik vir die vestiging van weier-tegnieke en vaardighede by adolessente (Banda, 2002). Sommige ouers voel dat indien hul sekere informasie weerhou van hul kinders, hul ook hul kinders weerhou van eksperimentering met alkohol en/of dwelms. Banda (2002) is egter van mening dat ouers wel met adolessente moet praat oor misbruik, aangesien adolessente voorligting êrens anders mag ontvang en dan met die verkeerde inligting toegerus word.

Ouers vertolk 'n belangrike rol by die ontdekking van 'n drank- en/of dwelmprobleem, maar baie ouers is oninglig oor die dwelmmiddels wat beskikbaar is vir adolessente en die tekens waarop hulle moet let. Die

Centre for Alcohol and Drug Studies (1999) dui daarop dat ouers meer ingelig moet word en opgevoed moet wees oor dwelms, omdat ouers 'n geloofbare bron van inligting vir adolessente kan wees. Om hierdie kennisbron te wees, moet ouers kennis hê en waaksaam wees vir die tekens van dwelmgebruik, sodat hulle hul adolessente kan waarsku en raad gee oor dwelms en die gevare wat daarmee gepaard gaan (Mans, 2000; The Centre for Alcohol and Drug Studies, 1999). Die enigste moontlike manier waarop voorligting kan geskied volgens Edmonds en Wilcocks (2002), is om deurlopend bewus te wees van die nuutste alkohol- en dwelmverwante kwessies.

### 3.3.9. Ledigheid en positiewe vryetydsbesteding

Ledigheid is een van die hooforsake van eksperimentering met alkohol en/of dwelms. Daarom is dit belangrik vir ouers om 'n aktiewe rol te speel in vryetydsbesteding. Vervolgens sal die supervisie en motivering van adolessente deur hul ouers ten opsigte van gesonde aktiwiteite bespreek word.

#### 3.3.9.1. Supervisie deur ouers

Volgens Benghiat (1999) is daar reeds bewys dat indien adolessente sonder supervisie gelaat word en niks het om te doen nie, hul meer waarskynlik sal eksperimenteer met alkohol en/of dwelms. Ouers kan saam met hul adolessente deelneem aan gesonde aktiwiteite en sodoende die geleentheid kry om meer tyd met die adolessente te spandeer (The Centre for Alcohol and Drug Studies, 1999:10).

#### 3.3.9.2. Motivering tot gesonde aktiwiteite

Adolessente het voortdurende aanmoediging nodig van ouers om aan binne- en buitemurse aktiwiteite deel te neem, soos verduidelik deur die Centre for Alcohol and Drug Studies (1999:10), Mans (2000) en Benghiat (1999). Ouers kan adolessente help om uitdagende en genotvolle aktiwiteite te ontdek, wat hul dus produktief besig hou en die ouer en adolessent die geleentheid bied om hul verhouding te versterk. Aktiwiteite wat die tyd verdryf en 'n geleentheid bied om



verskeie vaardighede te ontwikkel is veral belangrik om adolessente te help om dwelms teë te staan (Departement van Welsyn, 1997:28).

Geleenthede vir betrokkenheid tuis kan gegun word aan adolessente deur take wat tuis voltooi moet en sodoende die geleentheid aan adolessente gun om meer waardering tuis te ervaar (Departement Welsyn, 2001; Benghiat, 1999). Laasgenoemde gee die ouer ook die geleentheid om die adolessent tuis te monitor.

#### 3.3.10. Betrokkenheid by skool

Adolessente word huidiglik veral by die skool blootgestel aan dwelms en alkohol. Die adolessente is daaglik in kontak met hul tydgenote en dit dra by tot nuuskierigheid en moontlike eksperimentering. Dit is dus belangrik dat daar 'n verbintenis moet wees tussen die gesin, die vriende en die skool (Departement Welsyn, 2001:64). Volgens die Departement van Welsyn (1997:28) is effektiewe programme van dwelmopvoeding in skole belangrik. Dit kan 'n belangrike stap wees om adolessente te help om dwelms te weerstaan. Ouers moet dus meer betrokke raak by die skole en dié opvoedingsprogramme aanmoedig.

#### 3.3.11. Dissiplinerings

Indien ouers 'n goeie verhouding met sy/haar adolessent handhaaf, sal hul dit aansienlik makliker vind om die adolessent te dissiplineer. Dit is veral belangrik dat ouers leer om adolessente se gedrag, wangedrag en emosies te verstaan (Dinkmeyer en McKay, 2002:98). Die adolessent se versnellende behoefte aan vryheid tref ouers dikwels onverhoeds. Ouers se reaksie deur tevergeefs vas te klou aan 'n spesifieke "styl" om die adolessente groot te maak, is as sulks huidiglik nie meer van toepassing nie.

Die meeste adolessente wil meer vryheid hê as wat hul kan hanteer, én daar is ongelukkig ouers wie nie genoegsame vryheid aan die adolessent gun nie. Die gevolg vir die tekort aan vryheid by adolessente lei eenvoudig daartoe dat die adolessent rebelleer (Margow en Oxtoby,

1987). Dit is belangrik vir ouers om te leer wanneer om streng dissipline toe te pas en wanneer nie, sodat hierdie tyd in adolessente se lewens nie as 'n stryd met hulle ouers gedefinieër word nie.

#### 3.4.12.1. *Dissiplinerings tegnieke*

Mans (2000) verduidelik dat ouers nie moet toelaat dat adolessente hul beheer nie, maar eerder duidelike reëls van bestuur stel, wat gereeld afgedwing word in die gesin. Belonings en straf word meestal in die huidige era gebruik as 'n manier van dissiplinerings. Volgens Dinkmeyer en McKay (2001:97) is die tradisionele tegniek vir gehoorsaamheid van adolessente deur middel van belonings en straf, nie meer so effektief soos in die verlede nie. Ouers wie op belonings staatmaak vind dat adolessente slegs iets doen as hul beloon word. Volgens Edmonds en Wilcocks (2000) moet adolessente toegelaat word om die gevolge van hul negatiewe gedrag te dra.

Dissipline is gehoorsaamheid aan gesag, waarvan die einddoel die aanleer van selfdissipline is. Dinkmeyer en McKay (2002) verdeel dissiplinerings in 3 vlakke soos geïllustreer in figuur 3.1.

1. Onderrig	Ouer stel grense vas, bepaal die reëls en gee opdragte.
2. Oefening	Ouer help die kind om binne die grense te bly en reëls na te kom. Stel die regte voorbeeld.
3. Tug	Ouer stel sekere maatreëls in vir die oortreding van die reëls.

Figuur 3.1 Dissiplinerings tegnieke



Volgens Dinkmeyer en McKay (2002) is dit belangrik om die volgende in ag te neem wanneer ouers die adolessent dissiplineer: moenie die kind se gees breek nie, aangesien dit mag lei tot rebelsheid; moenie die kind vir mislukkings straf nie, moedig hom eerder aan; moenie dat die kind voel dat hy nie liefde ontvang nie, dis belangrik dat die kind altyd liefde ontvang ten spyte van straf; moenie die kind minderwaardig laat voel nie, dit is belangrik dat die ouers mekaar ondersteun; toon aan die kind dat hy begryp en respekteer word en verduidelik aan kind waarom hy/sy gedissiplineer word.

### 3.3.12. Gesinsvergaderings

Narramore (1980), Margow en Oxtoby (1987) en die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) het gevind dat die demokratiese ouerskapstyl die mees geskikste is vir verantwoordelike adolessente. Elke persoon moet die geleentheid gegun word om as 'n gelyke gesien te word, en die geleentheid gegun word om keuses te maak, wat op die beurt ook tot selfdissipline bydra. Volgens Dinkmeyer en McKay (2002) en die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) maak demokratiese gesinne gebruik van gesinsvergaderings wat adolessente die geleentheid gun om deel te neem aan besluitneming en om die demokratiese proses aan te leer.

Die gesinsvergadering is 'n geskeduleerde vergadering van alle gesinslede, waar die oorhoofse doelstellings is om besluite te neem, aanmoediging te bied en probleme op te los. Suksesvolle gesinsvergaderings benodig egter samewerking van alle lede en die ouers moet die adolessente as hul gelyke sien. Dinkmeyer en McKay (2002) motiveer gesinsvergaderings as 'n struktuur waarvolgens ouers en adolessente kan leer om mekaar met wedersydse respek te behandel en in samewerking met mekaar te lewe. Alhoewel die vergaderings konflik nie totaal vewyder word nie, bied dit wel geleenthede vir oop, eerlike kommunikasie, probleemoplossing en koöperatiewe beplanning.

Gesinsvergaderings bied die volgende geleenthede aan elke gesinslid (Dinkmeyer en McKay: 2002; Departement van Gemeenskapsveiligheid: 2003):

- Om gehoor te word;
- Om positiewe gevoelens van ander gesinslede te openbaar;
- Om aanmoediging te gee;
- Om bekommernisse, gevoelens en klagtes te lig;
- Deelname om konflik te hanteer;
- Deelname in beplanning van gesinsontspanning

Gesinsvergaderings word voorgestel vir gesinne wie werklik demokraties wil funksioneer. Dit is veral belangrik vir gesinne met adolessente, omdat hulle hul eie besluite wil neem. Dinkmeyer en McKay (2002) stel voor dat adolessente betrek moet word by besluite wat hul lewe affekteer, en sodoende sal rebelsheid verminder. Betrokkenheid by gesinsvergaderings is daarom 'n essensiële bestanddeel vir ouers wie adolessente se samewerking wil verkry.

### 3.4. Samevatting

Die gesin word beskryf as die primêre eenheid waarin adolessente groei. Positiewe gesinservaringe waarborg nie noodwendig 'n goeie lewe vir adolessente nie. Ouers moet besef dat adolessente deur verskillende fases gaan en dat hulle, die ouers, verantwoordelik is om die adolessente deur die fases te help.

Drie ouerskapstyle naamlik die outokratiese-, permissiewe- en demokratiese styl is bespreek ten einde te bepaal watter styl die mees positiewe resultate lewer. Die demokratiese styl word oor die algemeen effektief aanvaar, waarvolgens daar op gelykheid en wedersydse respek gefokus word. Gesinsvergaderings word as een van die voorkomingsmaatreëls bespreek, wat op die beurt bydra tot positiewe gesinsverhoudings.

Adolessente het verskeie behoeftes en ouers kan in die behoeftes vervul deur eenvoudige tegnieke, soos aanvaarding van hul individualiteit,



ondersteuning, oop en eerlike kommunikasie, respek, vertrouwe, liefde, goeie luistervvaardighede en dissiplineringsstegnieke wat die adolessent nie verneder of minderwaardig laat voel nie.

In die volgende hoofstuk sal die empiriese ondersoek na die rol van die gesin in die adolessente se middelemisbruik weergegee word.

## HOOFSTUK 4

### EMPIRIESE ONDERSOEK NA DIE ROL WAT DIE GESIN SPEEL IN DIE VOORKOMING VAN DIE MIDDELEMISBRUIK DEUR ADOLESSENTE

#### 4.1. INLEIDING

Die gesin/versorgers van adolessente benodig duidelike riglyne ten opsigte van watter voorkomende rolle hulle vertolk teen opsigte van middelemisbruik deur adolessente. Na aanleiding van Macleod (1999) is ouers die rolmodelle vir hul kinders en heel dikwels bepaal ouers se waardes, houdings en gedrag rakende alkohol en/of dwelms, die waardes en houdings wat hul kinders internaliseer. Macleod (1999) noem ook dat die ondersteuning van ouers 'n kardinale/pertinente bron vir adolessente is, omdat kinders hul waardesisteen en sosiale/interaktiewe gedrag tuis aanleer.

Die doelwitte van die studie behels die volgende: om die faktore bydraend tot adolessente se middelemisbruik te beskryf; om ouerskapstyle en -rolle bydraend tot adolessente se middelemisbruik te verken en om te bepaal hoe maatskaplike werkers die gesin in die voorkoming van adolessente se middelemisbruik kan benut.

Doelwitte is vervolgens geformuleer, na aanleiding van die doel van die studie, asook om riglyne aan maatskaplike werkers te bied oor hul rol ten opsigte van die voorkoming van middelemisbruik deur adolessente.



Die empiriese ondersoek verwys na die studie wat uitgevoer is met die ouers/versorgers van adolessente wie middelemisbruik, en sal vervolgens bespreek word.

#### 4.2. EMPIRIESE STUDIE

Die volgende afdelings bevat die bevindinge van die empiriese ondersoek.

##### 4.2.1. Navorsingsmetode

Die studie is afgebaken tot die Paarl/Wellington area in die Wes-Kaap by twee tradisioneel kleurling skole waarmee navorser bekend was, vanweë haar werksituasie. Beide kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsingsmetodes is in die studie gebruik.

##### 4.2.2. Steekproefneming en Data-insameling

###### *a. Profiel van die gesin van die adolessent wie middelemisbruik*

Die steekproef vir die studie is geneem vanuit die Paarl/Wellington-area in Kaapstad. 'n Doelbewuste steekproef is gebruik, aangesien die navorser die respondente gekies het na aanleiding van karaktertrekke geopenbaar deur adolessente. Onderwysers by twee tradisioneel kleurling hoërskole het adolessente wie middelemisbruik aan navorser geïdentifiseer. Die studie se steekproef het uit die twaalf ouers van die adolessente wie middelemisbruik bestaan.

###### *b. Onderhoudskedule*

Data is met twaalf ouers/respondente deur navorser ingewin deur middel van onderhoude. Die onderhoudskedule wat benut is, het bestaan uit vyf afdelings, wat beide gestruktureerde en oop-vrae bevat. afdeling A bevat die identifiserende informasie, afdeling B fokus op die omvang van adolessente se middelemisbruik, afdeling C

op die faktore bydraend tot adolessente se middelemisbruik, afdeling D op spesifieke ouerskapstyle en afdeling E op die voorkomingsrol van die gesin.

Die empiriese studie is gebaseer op die doelstellings en doelwitte uiteengesit in Hoofstuk 1. Die vrae is gestruktureer vir die ouers van die adolessent om te bepaal hoeveel informasie hul werklik besit omtrent hul adolessente. Die navorser het die vraelyste saam met die ouer(s) ingevul, deur middel van 'n onderhoudskedule. In die meeste gevalle was albei ouers teenwoordig, behalwe in gevalle waar adolessente in enkel-ouer gesinne groot geraak het. Die ouers het ten opsigte van hul adolessente respondeer, waarvolgens die navorser gepoog het om die persepsies van die ouers, te reflekteer. Vrywillige deelname, was ten alle tye beklemtoon, en respondente is verseker van konfidensialiteit en anonimiteit.

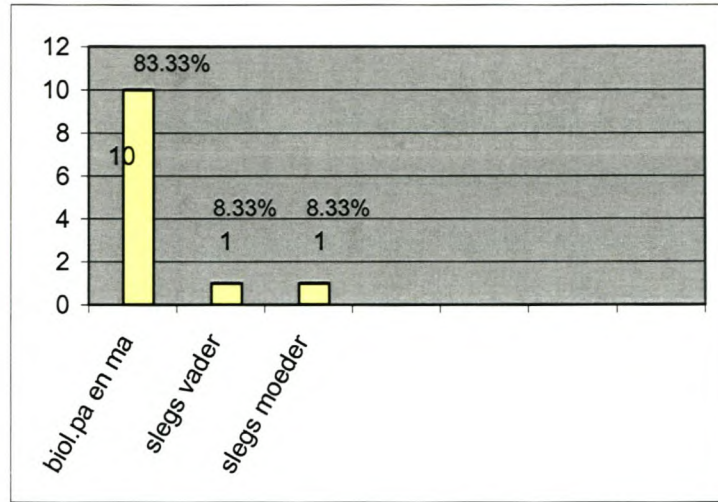
Kwantitatiewe data word aangebied in die vorm van tabelle en figure. Response op oop-vrae is geanaliseer en gebruik om uit te brei op die data wat versamel is. Kwalitatiewe data is verkry van die twaalf ouers en word aangebied aan die hand van aanhalings ten einde uit te brei op die aard van die geïdentifiseerde veranderlikes.

#### 4.3. DEMOGRAFIESE FAKTORE VAN DIE RESPONDENTE

##### 4.3.1. Huidige gesinstruktuur

Die eerste faktor wat bestudeer is, is die huidige gesinstruktuur waarin die adolessente tans woon. Dit word vervolgens in die figuur 4.1. uitgebeeld.





N=12

**Fig. 4.1. Gesinstruktuur van die respondente**

Soos aangetoon in Figuur 4.1. bestaan die meeste van die adolessente se gesinstruktuur uit hul biologiese vader en moeder (10 of 83.33%) waarvan een (8.33%) woon in 'n huis waar slegs die moeder die versorger is, en een (8.33%) waar slegs die vader die versorger is. Louw (1990), Strydom en Prinsloo (1999:367) en Edmonds en Wilcocks (2000:10) het bevind dat huweliksgeweld en egskeidings bydraend tot middelemisbruik is. Daar mag afgelei word dat die meerderheid van die adolessente wel aan gesinne behoort waar beide ouers teenwoordig is.

#### 4.3.2. Geslag van die adolessent

Die verskil tussen manlike en vroulike adolessente wie middele misbruik is ook bestudeer. Die bevindinge word in Tabel 4.1 voorgestel.

Tabel 4.1. Geslag van kinders

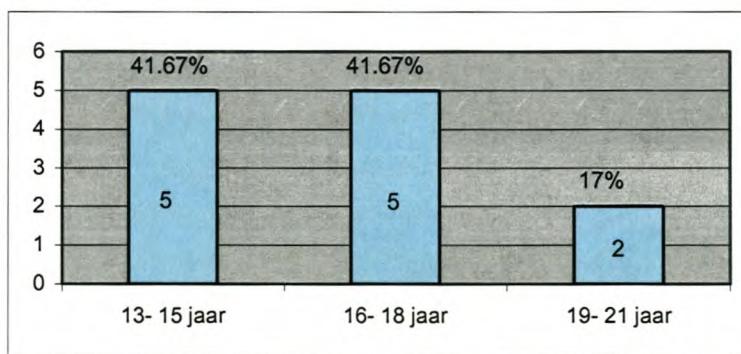
	<b>F</b>	<b>%</b>
MANLIK	9	75 %
VROULIK	3	25 %
<b>TOTAAL</b>	<b>12</b>	<b>100 %</b>

**N=12**

Tabel 4.1 toon dat meer manlike as vroulike adolessente middelemisbruik. Die manlike adolessent (9 of 75%) was aansienlik meer as die 3 drie (25%) vroulike adolessente. Rocha silva (1991:16) het bevind dat mans in dorpe, stede en plakkerskampe makliker swig onder die druk van vriende om middele te misbruik. Vanuit bogenoemde bevindinge blyk dit dat manlike adolessente wel meer vatbaar vir middelemisbruik as vroulike adolessente is.

#### 4.3.3. Ouderdom van die adolessent

Die navorser wou die ouderdom waarop adolessente begin eksperimenteer met middele bepaal en het die vraag aan die respondente gerig rondom die ouderdomme van hul adolessente. Die volgende ouderdomme van respondente se adolessente word in Figuur



4.2 weergegee.

**N= 12**

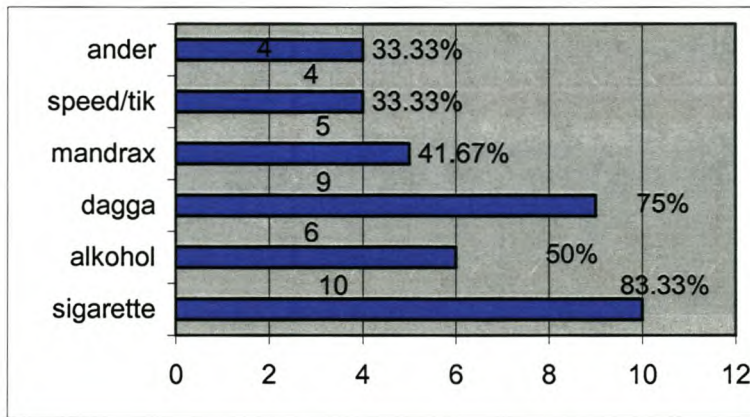
**Figuur 4.2 Ouderdom van die respondente se adolessente**



Figuur 4.2 toon aan dat daar 'n eweredige verspreiding is tussen 13 - 15 jarige adolessente (5 of 41,67%) en 16 - 18 jarige adolessent (5 of 41,67%) in die ondersoek. Slegs twee (17%) adolessente tussen 19 - 21 jaar het middele misbruik. Die bevindinge stem ooreen met Jansen (2002) wie reeds bewys het dat kinders op 'n al jonger ouderdom blootgestel word aan dwelms. Volgens Jansen (2002) was daar gedurende 1996 en 2003 'n verhoogde aanvraag vir behandeling in die Wes-Kaap vir persone onder 20 jarige ouderdom. Volgens Edmonds en Wilcocks (2000:5) het die syfers van jong adolessente wie middele misbruik dramaties verhoog gedurende die afgelope 3- 4 jaar.

#### 4.3.4. Middele misbruik deur adolessente

Die tipe middele waarmee adolessente eksperimenteer lei tot verdere blootstelling aan andere middele. Die navorser wou bepaal of die respondente bewus was van watter middele hul adolessente wel misbruik. Vervolgens sal aangedui word watter middele die mees algemeenste deur adolessente misbruik word.



N= 12

**Figuur 4.3 Dwelmmiddels deur adolessente gebruik**

Figuur 4.3 reflekteer die substansie wat die meeste deur adolessente in die ondersoekgroep misbruik word. Tien (83,33%) van die adolessente in die ondersoekgroep rook sigarette. Brown (1998:38) staaf dat gereelde gebruik van sigarette dramaties toeneem het by jong adolessente. Daar is verder bevind dat ses (50%) van die adolessente alkohol, nege (75%) dagga/ marijuana, en vyf (41,67%) mandrax misbruik. Volgens Burgoyne (20002:18) is alkohol en tabak die mees algemene substansie wat misbruik word. Stewart (2001:124) staaf ook bogenoemde bevindinge dat die verhoogde misbruik van sigarette, alkohol en marijuana is as gevolg van die lae koste en maklike bekombaarheid daarvan.

#### 4.4. OMVANG VAN ADOLESSENTE SE MIDDELEMISBRUIK

##### 4.4.1. Persone saam met wie adolessente middele misbruik

Groepsdruk vertolk 'n kardinale rol tydens adolessensie. Vervolgens wou navorser bepaal saam met watter persoon die adolessent middele gebruik. Dit word in tabel 4.2 gereflekteer.

**Tabel 4.2. Persone saam met wie adolessente middele misbruik**

	<b>F</b>	<b>%</b>
Vriende	12	100 %
Alleen	0	0 %
Gesinslede	0	0 %
Ander	0	0 %
<b>TOTAAL</b>	<b>12</b>	<b>100 %</b>

N= 12

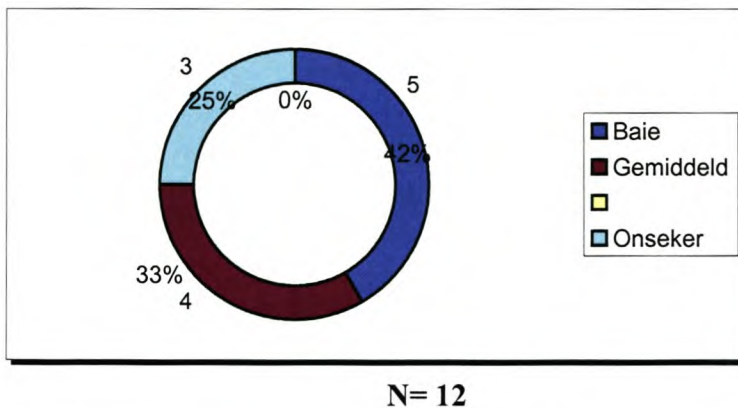
Tabel 4.2. toon aan dat al die respondente (12 of 100%) aangedui het dat hul kinders middele met hul vriende misbruik. Dit stem ooreen met



Rocha Silva (1991:16) wat aanvoer dat 'n substansiële proporsie van persone druk van hul vriende ervaar om middele te misbruik.

#### 4.4.2. Beskikbaarheid van middele in die gemeenskap

Die toeganklikheid van middele is 'n bydraende faktor tot die adolessent se middelemisbruik. 'n Vraag rondom die toeganklikheid van middele in die respondente se gemeenskappe is ook vervolgens aan die ouers van adolessente gerig.



**Figuur 4.4 Beskikbaarheid van middele in die gemeenskap**

Vanuit Figuur 4.4. word afgelei dat vyf (42%) van die respondente aangedui het dat toegang tot middele baie maklik is, terwyl vier respondente (33,33%) aandui dat daar slegs matige toeganklikheid tot middele is. Drie (25%) van die ouers was onseker omtrent die toeganklikheid van middele in hul gemeenskappe. Figuur 4.4. dui dus aan dat middele in die meeste van die respondente se gemeenskappe redelik beskikbaar is, aangesien geeneen van die ouers 'n aanduiding kon gee dat middele geensins beskikbaar is nie. Rocha Silva (1991:17) staaf bogenoemde bevindinge met die stelling dat die beskikbaarheid van middele groter in Suid-Afrikaanse dorpe is as in ander gemeenskappe.

#### 4.5. FAKTORE BYDRAEND TOT ADOLESSENTE SE MIDDELEMISBRUIK

Verskeie faktore speel 'n rol tot middelemisbruik by adolessente en sal vervolgens bespreek word.

##### 4.5.1. Fisiese veranderinge van adolessente

Die navorser wou as sulks bepaal of die respondente wel die fisiese veranderinge wat adolessente ondervind met hul bespreek het.

**Tabel 4.3. Bespreking van fisiese veranderinge met die adolessent**

	<b>F</b>	<b>%</b>
JA	6	50 %
NEE	6	50 %
<b>TOTAAL</b>	<b>12</b>	<b>100 %</b>

N= 12

Tabel 4.3. dui aan dat daar 'n gelyke verspreiding van respondente is wie bevestigend geantwoord (6 of 50%) het, dit wil sê dat hul wel die fisiese veranderinge met hul jong adolessente bespreek het asook ses (50%) wie nie die veranderinge bespreek het nie. Behr, Cilliers en Meyer (1990:9) het egter bevind dat adolessente se oningeligtheid omtrent hul liggame se fisiese veranderinge mag bydra tot 'n negatiewe houding teenoor hul manlikheid of vroulikheid. Indien die veranderinge nie vooraf of tydens adolessensie in diepte bespreek word nie, mag dit sekere krissise tot gevolg hê, onder andere middelemisbruik.

##### 4.5.2. Selfbeeld

United Nations (2003) verwys na selfbeeld as die manier waarop 'n persoon sy/haar beeld aan ander en homself oordra. Vervolgens is die



vraag aan respondente gerig rondom hoe hulle hul adolessent sou meet ten opsigte van sekere kwessies.

**Tabel 4.4. Selfbeeld van die adolessent**

	Stem sterk saam	Onseker	Stem nie saam	TOTAAL
Is nie interessant vir ander	0 (0 %)	6 (50 %)	6 (50 %)	100 %
Hou nie van hul voorkoms	0 (0 %)	8 (67 %)	4 (33 %)	100 %
Meeste van die tyd ongelukkig	2 (16 %)	5 (42 %)	5 (42 %)	100 %

**N=12**

Uit Tabel 4.4. het die respondente die volgende omtrent hul kinders se selfbeeld weergegee. Ses (50%) van respondente het nie saam gestem dat hul adolessente hulself nie interessant vind vir ander nie, terwyl (ses of 50%) onseker was. Vier (33,33%) het aangedui dat die adolessent wel hou van hul voorkoms, terwyl agt (66,67%) van die respondente weereens aangetoon het dat hul onseker was. Adolessente se gelukkigheid was ook bevraagteken, en 'n gelyke (5 of 42%) van die respondente het aangedui dat hul adolessent eerder gelukkig is of dat hul onseker is omtrent die aard van sy gelukkigheid. Twee (16%) het aangedui dat hul adolessente wel ongelukkigheid openbaar het. Mans (2000:6) en Edmonds en Wilcocks (2000:11) beweer dat daar tye is wanneer mense hulself as onaanvaarbaar klassifiseer. Die betrokke outeurs stem saam dat 'n swak selfbeeld tot middelemisbruik lei, veral by adolessente. Dit blyk uit statistiek dat meeste adolessente volgens hul ouers, nie 'n swak selfbeeld het nie.

Die bevindinge word gestaaf deur stellings van Mans (2000) en Edmonds en Wilcocks (2000) dat 'n negatiewe selfbeeld direk bydraend mag wees tot middelemisbruik, en dat ouers meer bewus moet raak van hoe adolessente oor hulself voel, asook hoe hulle, as ouers, kan bydra tot 'n positiewe selfbeeld.

#### 4.5.3. Die gee van aandag aan adolessent

Jongmense word soms ontnem van liefdevolle aandag tuis as gevolg van 'n ouer/versorger se pre-okkupasie met ander areas in hul lewens. Die navorser wou vervolgens bepaal of die respondente genoegsame aandag aan hul adolessent skenk. Volgens die respondente het ses (50%) van die respondente beleef dat hulle voldoende aandag aan hul adolessente skenk, terwyl ses (50%) van die respondente beleef het dat hulle onvoldoende aandag aan hul adolessente skenk. De Beer en Joubert (2001:44) het bevind dat adolessente kwaliteit-tyd met hul ouers benodig, maar dat ouers se pre-okkupasie met middele en/of ander areas in hul lewens bydrae daartoe dat die ouers min tyd met hul gesin deurbring.

#### 4.5.4. Geskiedenis van alkohol- en dwelmmisbruik in die gesin

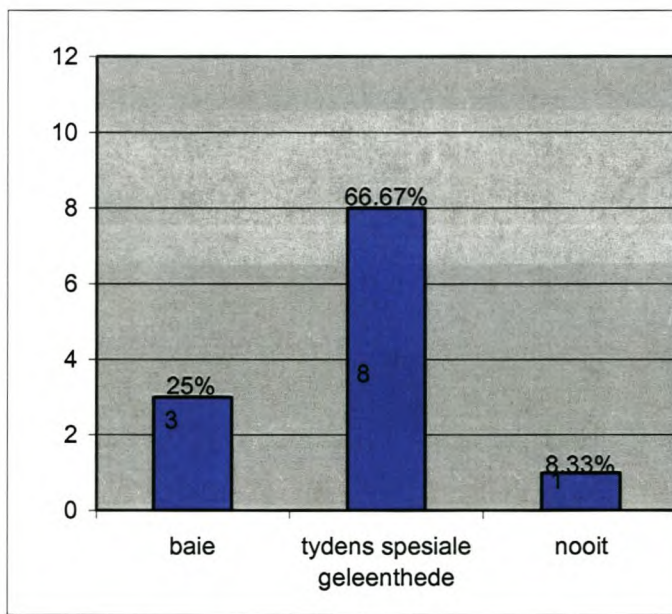
Jansen (2002) het bevind dat gesinslede met dwelmprobleme/ alkoholprobleme 'n groot rol speel in die kind se blootstelling aan middele. Vyf (42%) van die respondente het aangedui dat alkohol en dwelmmisbruik in hul gesinne voorkom, terwyl sewe (58%) van die respondente verklaar het dat daar geensins 'n geskiedenis van alkohol en dwelmmisbruik binne hul gesinne bestaan nie. Die afleiding kan dus gemaak word dat ouers se alkohol en/of dwelmmisbruik gekoppel kan word aan adolessente se middelemisbruik. Banda (2002) stem ooreen met bogenoemde bevindinge dat kinders middele gebruik deur nabootsing van hul ouers. Edmonds en Wilcocks (2000:10) en Central Drug Authority South Africa (2001) beskryf die sosiale klimaat en



subkultuur rondom adolessente as die basiese faktore vir die oorsaak van middelemisbruik. Ouers is die rolmodelle vir hul kinders en hul korrigeer die gedrag wat hul kinders sal openbaar.

#### 4.5.5. Aanvaarbaarheid van alkoholgebruik in die gesin

Adolessente leer vanaf 'n vroeë ouderdom dat wanneer iets verkeerd is, daar 'n chemiese middel is om dit reg te maak om hulself beter te laat voel. Na aanleiding van bostaande inligting het die navorser inligting rondom die aanvaarbaarheid van alkoholgebruik in gesinne probeer inwin. Die inligting word in figuur 4.5 gereflekteer.



N=12

**Figuur 4.5. Aanvaarbaarheid van alokholgebruik in die gesin**

Figuur 4.5 toon dat agt (66,67%) van die respondente alkoholgebruik tydens spesiale geleenthede aanvaar, terwyl drie (25%) van die respondente dit as baie aanvaarbaar beskou het en slegs een (8,33%) respondent dit geensins as aanvaarbaar binne die gesin beskou nie. Die

afleiding kan vervolgens gemaak word dat die meeste ouers wel alkohol aan hul adolessente verskaf, wat op die beurt 'n invloed mag hê op adolessente se middelemisbruik. Ouers moet gesonde waardes, geloof en standarde handhaaf en voorbeelde stel aan hul kinders ten einde dié waardes aan hul adolessente te stel (Departement Welsyn, 2001; Mans, 2000).

#### 4.5.6. Maatstaf om “geen dwelm” reël te verseker

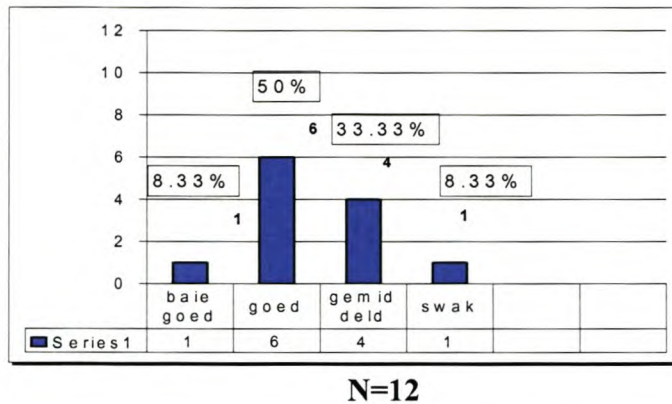
Al die respondente het verklaar dat daar 'n “geen dwelm” reël bestaan in hul huise, daarom wou navorser bepaal hoe die ouers die reël verseker.

Sewe (58%) van die respondente het geantwoord dat hul geen metode toepas om die reël te verseker nie, slegs een (8,33%) het genoem dat hy/sy dit by die polisie sal aanmeld indien hul adolessent sou dwelms gebruik en drie (25%) van die respondente sal die adolessent die huis belet. Vanuit bogenoemde bevindinge blyk dit dat alhoewel baie ouers 'n “geen dwelm” reël in hul huise het, hul geen manier het om dit te verseker nie. Die Centre for Alcohol and Drug Studies (1991:10) sluit aan by bogenoemde bevindings deur die stelling te maak dat ouers moet leer om by hul “geen dwelm” reël te staan met duidelike en onveranderde stel reëls, en bereid moet wees om dit af te dwing.

#### 4.5.7. Ouer-kind verhouding

Van Niekerk (1998:4) bevind dat adolessente en hul ouers/versorgers slegs verstaan kan word in verhouding met mekaar en die omgewing. Die navorser wou bepaal hoe die respondente hul verhouding met hul adolessente sou beskryf. Dit word vervolgens in figuur 4.6 gereflekteer.





**Figuur 4.6. Respondent se verhouding met die adolessent**

Ses (50%) van die respondente het geantwoord dat hulle 'n goeie verhouding met die adolessent het, vier (33,33%) van die respondente het genoem dat hulle 'n bevredigende verhouding met die adolessent het, een (8,33%) respondent het wel 'n baie goeie verhouding met sy se adolessent terwyl slegs een (8,33%) respondent aangedui het dat daar 'n swak verhouding tussen ouer en adolessent bestaan. Daar kan dus afgelei word dat ouers se positiewe beleving van hulle verhouding met hulle adolessente nie noodwendig versekering bied dat die adolessente hulle van drank/dwelms sal weerhou nie. Louw (1990:383) het ook bevind dat meeste ouers goeie verhoudings met hul adolessente handhaaf.

#### 4.5.8. Teenwoordigheid van die vader-figuur

'n Tekort aan ouer-kind verbondenheid, asook oneffektiewe ouerskap, is bydraend tot middelemisbruik onder adolessente. Die vraag rondom die vader se fisiese en emosionele teenwoordigheid in die adolessent se lewe is vervolgens aan die respondente gerig.

**Tabel 4.5. Teenwoordigheid van die vader in die adolessent se lewe**

	<b>JA</b>	<b>NEE</b>	<b>TOTAAL</b>
<b>FISIES</b>	9 (75 %)	3 (25 %)	12 (100 %)
<b>EMOSIONEEL</b>	8 (66.67 %)	4 (33.33 %)	12 (100 %)

**N=12**

Vanuit Tabel 4.5 het nege (75%) van die respondente aangedui dat die vader fisies teenwoordig is in die adolessent se lewe, terwyl drie (25%) respondente nie fisies teenwoordig is nie. Agt (66.67%) respondente het aangedui dat die vader emosioneel teenwoordig in die adolessent se lewe is, terwyl vier (33.33%) respondente geensins emosioneel teenwoordig is nie. Mans (2000:6) en Edmonds en Wilcocks (2000:64) gee te kenne dat kinders wie se vaders fisies en/of emosioneel afwesig is, die risiko loop om substansie te misbruik.

#### 4.5.9. Selfsorg

Daar is 'n toename in adolessente wie vir hulself sorg, omdat adolessent nie sonder meer in private of kindersorgsentrums toegelaat word nie. Tabel 4.6. illustreer wie toesig hou oor die adolessent wanneer hy/sy vanaf die skool tuis kom.

**Tabel 4.6. Toesig aanwesig wanneer adolessent tuis is**

	<b>F</b>	<b>%</b>
Ma/ Pa	3	25 %
Ouma/ Oupa	0	0 %
Broers/ susters	2	16,67 %
Niemand	7	58,33 %
Ander	0	0 %
<b>TOTAAL</b>	<b>12</b>	<b>100 %</b>

**N= 12**



Drie (25%) van die respondente het die moederlike- of vaderlike figuur aangedui as aanwesig wanneer hul adolessente tuis is. Slegs twee (16,67%) het die adolessent se broers/susters aangedui en die meerderheid, sewe (58,33%) het aangedui dat daar geen toesig is wanneer adolessente tuis is nie. Daar kan afgelei word dat aangesien die meeste adolessente alleen tuis is, dit wel 'n byrae mag hê tot misbruik. Volgens Edmonds & Wilcocks (2000:14) is daar geen beheer oor die adolessent se bedrywighede nie, en is die adolessent se vryetyd ook meer ongestruktureerd wat misbruik tot gevolg het.

#### 4.5.10. Ledigheid

Barnard (1985:97) en Narramore (1980:96) stem saam dat ledigheid lei tot passiewe en nie-skeppende vryetydsbesteding. Navorser wou vervolgens bepaal wat die adolessent in sy/haar vrye tyd doen.

**Tabel 4. 7. Adolessent se vryetydsbesteding**

	<b>F</b>	<b>%</b>
Sport	3	25%
Kyk TV	6	50%
Huishoudelike take	0	0%
Lees	0	0%
Kuier by vriende	12	100%
Ander	0	0%

**N=12**

Drie (25%) van die adolessente doen sport in vryetyd. Ses (50%) kyk televisie. Almal (12 of 100%) kuier by vriende. Die meerderheid kyk televisie of kuier by vriende. Na aanleiding van die bevindinge word die meerderheid van die adolessente se vryetyd gevul met eerder televisie of tydspandering met hul vriende. Van Houwelingen (2002)

en Narramore (1980:103) het bevind dat tieners op ledigheid reageer deur vriende te vind met wie hulle interaksie het. Barnard (1985:97) en Benghiat (1999:4) het bevind dat tieners op die vermaakindustrie steun om hul besig te hou, en sodoende meer blootgestel word aan die aanloklike beelde van alkohol en dwelms, en op die beurt lei dit tot eksperimentering met verskillende middele.

#### 4.6. SOSIO-EKONOMIESE FAKTORE

##### (a) Dagsorgfasiliteite in die gemeenskap

Aangesien soveel adolessente aan hul eie sorg oorgelaat word, wou navorser bepaal of daar enige dagsorgfasiliteite in die respondente se gemeenskappe bestaan.

Vyf (42%) van die respondente het aangedui dat daar wel dagsorgfasiliteite is, terwyl sewe (58%) genoem het dat daar geen dagsorgfasiliteit is nie. Die meerderheid van Suid-Afrikaanse kinders lewe in ongesonde, onveilige en gemarginaliseerde gemeenskappe en daar is 'n tekort aan dagsorgfasiliteite (Van Niekerk 1998:2)

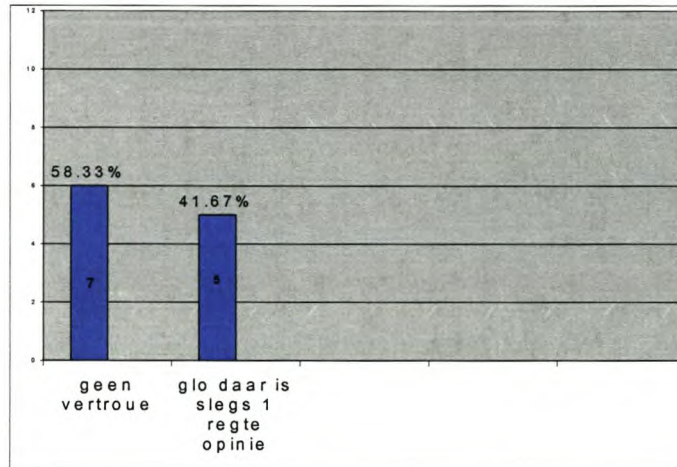
#### 4.7. OUERSKAPSTYLE

Die outokratiese- permissiewe- en demokratiese ouerskapstyle sal vervolgens deur figure voorgestel word ten einde te bepaal watter ouerskapstyl meer geskik is ten opsigte van die voorkoming van middelemisbruik deur adolessente.



#### 4.7.1. Outokratiese ouerskapstyl

Die rigiede en dominerende styl van opvoeding van die outoritêre ouer sal nie die kind toelaat om besluite te neem wat in hul beste belang is nie. Vervolgens wou navorser bepaal watter tipe ouerskapstyl die respondente volg deur vrae te stel rondom die outokratiese opvoedingstyle. Figuur 4.7. stel die resultate voor.



N=12

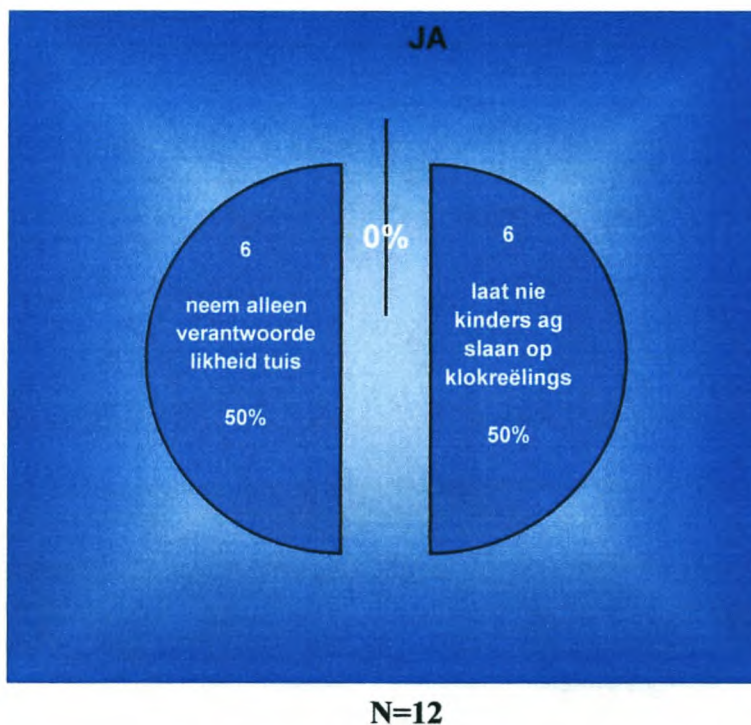
**Figuur 4.7. Outokratiese ouerskapstyl van respondente**

Vanuit figuur 4.7. kan afgelei word dat die ouers nie werklik 'n outokratiese metode van opvoeding volg nie. Sewe (58,33%) van die respondente het geen vertroue in die adolessent nie en vyf (41,67%) glo daar is slegs een regte opinie. Sommige adolessente mag besluit om te rebelleer teen dié outokratiese ouers en op die beurt middele misbruik. Narramore (1980) en die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) huldig die mening dat, indien kinders voel dat hul gekritiseer word deur hul ouers, die kinders 'n standpunt sal inneem deur middel van aksies teen hul ouers. Na aanleiding van bostaande bevindinge het die minderheid van respondente nie daaraan geglo om hul adolessente met 'n ysterhand te regeer nie.

dat hul gekritiseer word deur hul ouers, die kinders 'n standpunt sal inneem deur middel van aksies teen hul ouers. Na aanleiding van bostaande bevindinge het die minderheid van respondente nie daaraan geglo om hul adolessente met 'n ysterhand te regeer nie.

#### 4.7.2. Permissiewe ouerskapstyl

Permissiewe ouers maak kinders op so 'n manier groot dat hy/sy kan maak soos hul wil. As 'n gevolg van 'n tekort aan reëls het die kind geen struktuur waarmee hy/sy tussen reg of verkeerd kan oordeel nie, wat negatiewe gedrag tot gevolg mag hê (Departement van Gemeenskapsveiligheid :2003).



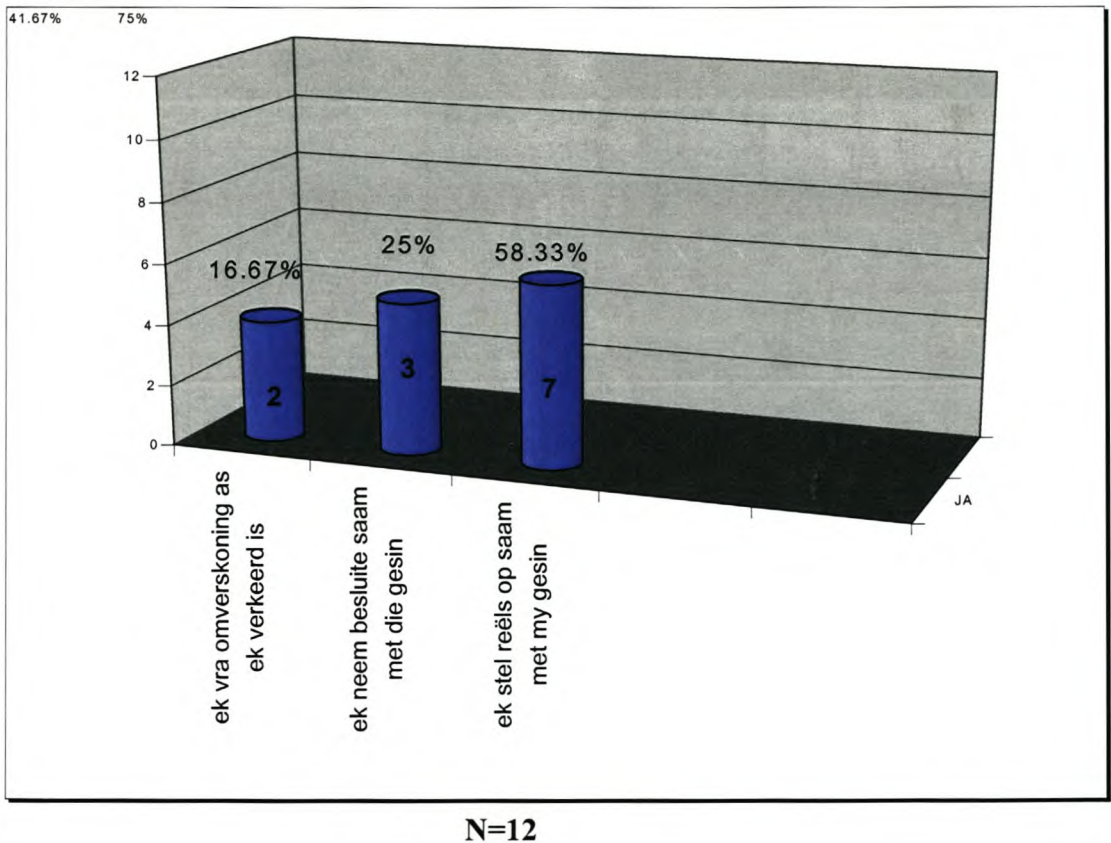
**Figuur 4.8. Permissiewe ouerskapstyl**

Figuur 4.8. stel voor dat sommige van die ouers daartoe neig om permissief op te tree. Sewe (58,33%) laat nie hul kinders ag slaan op klokkeelings nie, terwyl ses (50%) van die respondente alleen verantwoordelikheid tuis neem. Narramore (1980) het gevind dat permissiwiteit uiters belangrike persoonlike eienskappe benadeel in die kind, onder andere; liefdevolle dissipline wat die kind leer om negatiewe gedrag in toom te hou, en 'n gevoel van sekuriteit skep wat help bou aan 'n positiewe selfbeeld.



#### 4.7.3. Demokratiese ouerskapstyl

Gelykheid en wedersydse respek is die sleutel tot 'n effektiewe ouerskapstyl. Figuur 4.9. stel die respondente se response voor.



**Figuur 4.9. Demokratiese ouerskapstyl**

Vanuit Figuur 4.9. is bevind dat twee (16,67%) van die respondente wel omverskoning vra wanneer hulle verkeerd was. Dinkmeyer en McKay (2002:97) beskryf die demokratiese ouer as 'n persoon wie ook aangemoediging gebruik en wat die kind as 'n unieke individu sien wie die nodige respek en liefde benodig. Drie (25%) van die respondente neem besluite saam met die gesin en sewe (58,33%) doen dit wanneer gesinsreëls opgestel word. Dinkmeyer en McKay (2001) het bevind dat die adolessent bereid moet wees om verantwoordelikheid te aanvaar vir hul keuses. In 'n demokrasie is elkeen geregtig op respek binne die beperkinge van die samelewing. Na aanleiding van bogenoemde blyk dit

dat die meerderheid van die respondente hulself en hul manier waarop hulle hul adolessente opvoed as demokraties ervaar.

#### 4.8. VOORKOMINGSROL VAN DIE GESIN

Volgens die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) leer kinders hul gedrag en waardes by die huis en daarom is die gesin die kritieke area om voorkomingstrategieë vir middelemisbruik te bevorder.

##### 4.8.1. Monitering van daaglikse aktiwiteite

Edmonds en Wilcocks (2000) verduidelik dat ouerlike monitering van die kind se aktiwiteite en tydgenote 'n beskermende faktor is ten opsigte van adolessente se blootstelling aan middelemisbruik. Navorser wou bepaal hoe betrokke die respondente by hul adolessente se lewens is.

**Tabel 4.8. Monitering van kind se daaglikse aktiwiteite**

	Daaglikse aktiwiteite	Vriende
JA	2 (17%)	0 (0%)
NEE	10 (83%)	12 (100%)
TOTAAL	12 (100%)	12 (100%)

**N=12**

Die meerderheid (10 of 83%) van die respondente het aangedui dat hulle hul kinders se daaglikse aktiwiteit nie monitor, en slegs twee (17%) van die ouers/versorgers het aangedui dat hulle die aktiwiteite van hul kinders monitor. Vanuit tabel 4.8. het al die (12 of 100%) respondente verklaar dat hulle hul kinders se vriende nie monitor. Daar kan dus afgelei word dat indien ouers nie monitor wat hul adolessente daaglik doen of wie hul vriende is nie, dit tot middelemisbruik kan bydrae. Die



United Nations (2003), Edmonds en Wilcocks (2000) en The Centre for Alcohol and Drug Studies (1999) het menings gehuldig dat ouers meer betrokke moet raak by hul kinders se lewe en hul vriende sodat hul kan monitor met wie hul kinders assosieer. Die portuurgroep is een van die mees belangrikste areas van 'n kind se lewe en groepsdruk is reeds geïdentifiseer as een van die vernaamste redes vir adolessent middelemisbruik.

#### 4.8.2. Aanmoediging om adolessente se vriende te leer ken

Die navorser wou ook bepaal of die respondente hul adolessente aangemoedig het om hulle vriende na die huis toe te neem.

Die meerderheid (9 of 75%) respondente moedig nie hul kinders aan om hul vriende huis toe te bring nie. Slegs drie (25%) respondente moedig wel hul kinders aan. Daar kan dus afgelei word dat ouers wel meer hul adolessente moet aanmoedig om hul vriende huis toe te bring, sodat die ouers op die beurt kan monitor met wie hul kinders bevriend is. Die adolessente mag soms met vriende assosieer wie betrokke is by middelemisbruik. Groepsdruk kom algemeen voor tydens adolessensie en daarom word dit aanbeveel dat die ouers meer betrokke raak by hul kinders en die kinders aanmoedig om hul vriende gereeld huis toe te bring (United Nations, 2003; Edmonds en Wilcocks, 2000 en The Centre for Alcohol and Drug Studies, 1999).

#### 4.8.3. Samewerking met ouers van kinders se vriende

Dit word belangrik geag dat die ouers van adolessente nie slegs hul kinders se vriende ontmoet nie, maar ook dié vriende se ouers, sodat vasgestel kan word presies wat die ouers se standpunt teenoor dwelmgebruik is. Die ouers mag sodoende bepaal hoe hulle saam met hul adolessente se vriende se ouers kan werk om dwelmmisbruik aan te spreek én te voorkom.

**Tabel 4.9. Kinders se vriende se ouers se standpunte ten opsigte van dwelms**

	<b>F</b>	<b>%</b>
'n "Geen dwelm" reël bestaan in die huis	2	17 %
Onseker	10	83 %
<b>TOTAAL</b>	<b>12</b>	<b>100 %</b>

**N=12**

Vanuit tabel 4.9. het twee (16,67%) van die respondente bevestigend aangedui dat daar wel 'n "geen- dwelm" reël bestaan in die ouers van hul kinders se vriende se huise. Tien (83,33%) van die respondente was egter onseker omtrent hul kinders se vriende se ouers standpunte ten opsigte van dwelms. Die Centre for Alcohol and Drug Studies (1999:4) en Benghiat (1999) lê veral klem daarop dat die ouers van adolessente moet vasstel wat hul kinders se vriende se ouers se standpunt jeens dwelmgebruik is en saam met dié ouers moet werk om 'n stel standarde vir positiewe gedrag saam te stel.

#### 4.8.4. Voorkoming van middelemisbruik deur middel van voldoende voorligting

Banda (2002) is van mening dat ouers wel met hul kinders moet praat oor dwelms, aangesien hul dit êrens anders mag hoor en sodoende toegerus word met die verkeerde inligting. Na aanleiding van laasgenoemde stelling wou navorser bepaal of respondente dink dat middelemisbruik met voldoende inligting voorkom kon word.



**Tabel 4.10. Voorkoming van middelemisbruik deur middel van voldoende voorligting**

	<b>F</b>	<b>%</b>
Ja	9	75%
Nee	3	25%
<b>TOTAAL</b>	<b>12</b>	<b>100%</b>

**N=12**

Nege (75%) van die respondente het aangedui dat middelemisbruik wel deur voldoende voorligting voorkom kan word, terwyl slegs drie (25%) nie daarmee saamgestem het nie. Die ouers is verantwoordelik vir die bou van weier-tegnieke en vaardighede by adolessente (Banda, 2002). Daar is ouers wie ervaar dat indien hul nie die adolessent inlig oor dwelms nie, hulle hul adolessente weerhou van eksperimentering met die dwelms.

#### 4.8.5. Effektiewe programme by skole ten opsigte van die aanspreek van alkohol- en dwelmmisbruik

Volgens Departement Welsyn (2001) is die kinders daaglik in kontak met vriende by skool en is 'n verbintenis tussen die gesin, die vriende en die skool 'n belangrike aspek wat opgevolg moet word. Na aanleiding van bogenoemde stelling is die vraag aan respondente gerig rondom effektiewe programme tot voorkoming van alkohol- en dwelmmisbruik in skole.

**Tabel 4.11. Bestaan van effektiewe programme by skole wat alkohol- en dwelmmisbruik aanspreek**

	<b>F</b>	<b>%</b>
Ja	2	17%
Nee	0	0%
Onseker	10	83%
<b>TOTAAL</b>	<b>12</b>	<b>100%</b>

**N=12**

Vanuit die navorsingstudie is gevind dat dat twee (17%) van die respondente aangedui het dat daar wel effektiewe programme by skole is. Die meerderheid respondente (10 of 83%) was egter onseker. Daar kan uit bogenoemde bevindinge afgelei word dat die meerderheid van die respondente se onsekerheid mag bydra tot hul adolessente se onkundigheid van die negatiewe effekte van middelemisbruik. Volgens die Departement van Welsyn (1997:28) is effektiewe programme van dwelmopvoeding in skole wel belangrik, maar ouers is nie eers bewus van programme in skole nie.

#### 4.8.6. Ouers se betrokkenheid by skool/opvoedingsprogramme

Geeneen van die respondente het aangedui dat hul betrokke is by enige maatskaplike opvoedingsprogramme, terwyl al twaalf (100%) van die respondente erken het dat hul nie betrokke is by die skool of enige ander opvoedingsprogramme nie. Ouers moet dus meer betrokke raak by opvoedingsprogramme ten einde die voorkoming van adolessente se middelemisbruik positief aan te spreek. Die Departement van Welsyn (1997:28) het bepaal dat dwelmopvoeding in skole belangrik is en dat dit 'n belangrike stap mag wees om kinders te help om dwelms te weerstaan. Ouers, as sulks moet dus betrokke raak by skole en dié programme aanmoedig.



#### 4.8.7. Optrede teenoor kind nadat hy/sy gestraf is

Volgens Dinkmeyer en McKay (2001:97) is die tradisionele tegniek vir gehoorsaamheid deur belonings en straf nie meer effektief nie. Die skrywers verdeel dissiplinering egter in drie vlakke; dit is onderrig, oefening en tug. Vervolgens wou navorser bepaal wat die ouers se optrede teenoor hul adolessente is nadat hulle die adolessente gestraf het.

**Tabel 4.12. Respondente se optrede teenoor die kind nadat hul gestraf is**

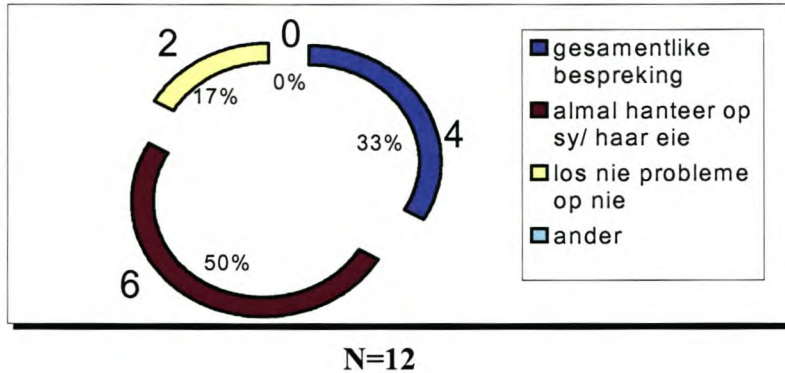
	<b>F</b>	<b>%</b>
Stuur adolessent na hul kamer	0	0 %
Vra omverskoning vir optrede	0	0 %
Verduidelik waarom adolessent gestraf is	4	33 %
Niks	8	67 %
<b>TOTAAL</b>	<b>12</b>	<b>100 %</b>

**N = 12**

Vier (33,33%) van die respondente het aan die kinders verduidelik waarom hul gestraf is, terwyl die meerderheid (8 of 66,67%) niks gedoen het nadat hy/sy die kind gestraf het nie. Daar mag dus afgelei word dat die respondent se onvermoë om aan die adolessent te verduidelik waarom hul gestraf is, daartoe mag lei dat die kind in opstand kom teenoor hul ouers. Volgens Dinkmeyer en McKay (2002) is daar sekere items wat in gedagte geneem moet word wanneer ouers hul kinders dissiplineer, soos om nie die kind se gees te breek nie, om die kind te laat voel dat hy/sy altyd liefde ontvang ten spyte van straf en aan die kind te verduidelik waarom hy/sy gedissiplineer is. Mans (2000) verduidelik dat ouers nie moet toelaat dat hul kinders hul beheer nie, maar duidelike reëls van bestuur stel.

#### 4.8.8. Gesinsvergaderings

Die gesinsvergadering is 'n gereelde geskeduleerde vergadering van alle gesinslede, waar die oorhoofse doelstellings is om besluite te neem, aanmoediging te bied, en probleme op te los. Die navorser wou dus bepaal hoe die gesin probleme benader.



**Figuur 4.10. Benadering van gesinsprobleme**

Die meerderheid (6 of 50%) van die respondente het aangedui dat elke gesinslid sy/haar probleme op hul eie hanteer. Vier (33,33%) het verklaar dat hul gesinsprobleme oplos deur middel van gesamentlike bespreking, terwyl twee (16,67%) aangedui het dat hul nie hul probleme oplos nie. Daar kan dus afgelei word dat indien probleme individueel hanteer word, dit negatief vir die individu mag wees. Dinkmeyer en McKay (2002) het bevind dat alhoewel gesinsvergaderings nie konflik geheel en al verwyder nie, dit wel geleenthede bied vir oop, eerlike kommunikasie, problemoplossing en koöperatiewe beplanning. Betrokkenheid by gesinsvergaderings word geklassifiseer as 'n essensiële bestanddeel vir ouers om in samewerking met tieners te lewe en sodoende rebelsheid te verminder.



4.8.9. Bestaande maatskaplike programme gerig op gesinne

Vervolgens sal gefokus word op die verskillende programme wat wel in die gemeenskappe bestaan. Tabel 4.14. illustreer watter programme daar wel bestaan na aanleiding van die respondente.

**Tabel 4.13. Bestaande programme in die gemeenskap**

	<b>JA</b>	<b>ONSEKER</b>	<b>TOTAAL (%)</b>
Gesinsgesentreerde dienste	0 (0 %)	12 (100 %)	12 (100 %)
Ouerskapsvaardigheidsprogramme	1 (8 %)	11 (92 %)	12 (100 %)
Kinderontwikkelingsprogramme	3 (25 %)	9 (75 %)	12 (100 %)
Programme gerig op gesinsondersteuning	1 (8 %)	11 (92 %)	12 (100 %)
Kapasiteitsbou programme	2 (17 %)	10 (83 %)	12 (100 %)

**N = 12**

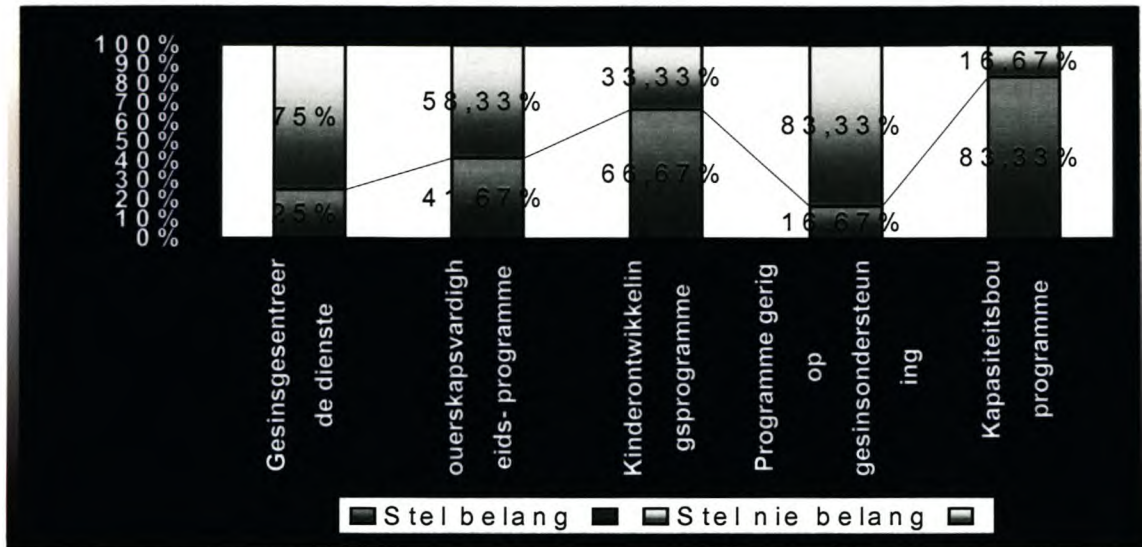
Vanuit Tabel 4.13. kan afgelei word dat die meeste van die respondente onseker is of daar wel van die programme in die gemeenskap bestaan. Al die respondente was onseker of daar wel gesinsgesentreerde dienste bestaan. Een (8,33%) van die respondente het aangedui dat daar wel ouerskapsvaardigheidsprogramme bestaan, terwyl elf (91,67%) onseker was. Nege (75%) was onseker ten opsigte van kinderonwikkelingsprogramme in hul gemeenskap, en slegs drie (325%) kon aandui dat daar wel sulke programme bestaan. Elf (91,67%) respondente was ook onseker in terme van die bestaan van programme gerig op gesinsondersteuning, terwyl slegs een (8,33%) aangedui het dat

die program wel bestaan in hul gemeenskap. Laastens het slegs twee (16,67%) van die respondente aangedui dat daar kapasiteitsbouprogramme in hul gemeenskappe bestaan, terwyl die meerderheid (10 of 83,33%) respondente weereens onseker was. Die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) het bevind dat ondersteunende gesinsgesentreerde dienste die beste voorsien in kinders se positiewe ontwikkeling, asook in die behoeftes wat adolessente as noodsaaklik identifiseer. Alhoewel ouers nie die samelewing se houding kan verander ten opsigte van middelemisbruik nie, kan hul wel werk aan hul eie gevoelens en houdings deur die gebruik van spesifieke maatskaplike programme wat wel in hul omgewing bestaan. Die meerderheid van die respondente was na aanleiding van bevindinge onseker of daar wel maatskaplike programme bestaan.

#### 4.8.10. Belangstelling in maatskaplike programme gerig op gesinne

‘n Gesonde, gelukkige gesinsverhouding bestaan uit vertroue, respek, aanvaarding en kommunikasie. Daar is reeds bevind dat ‘n aansienlike aantal respondente onseker is omtrent die bestaan van programme in hul gemeenskap. Vervolgens sal Figuur 4.11 illustreer watter van die respondente belangstel in programme wat in die gemeenskap aangebied word. Die getalle wat onder aangedui word, dui die aantal respondente aan wie wél belangstel in die programme.





N=12

**Figuur 4.11. Respondente se belangstelling in programme gerig op gesinne**

Vanuit Figuur 4.11 kan afgelei word dat sommige van die ouers/ versorgers wel belangstel in die programme wat bestaan. Daar is 'n eweredige verspreiding tussen diegene wie belangstel en dié wie nie belangstel in die programme nie. Drie (25%) van die respondente het aangedui dat hul wel belangstel in gesinsgesentreerde dienste. Vyf (41,67%) van die respondente aangedui het dat hul belangstel in ouerskapsvaardighedsprogramme. Agt (66,67%) van die respondente het aangedui dat hul meer inligting wou ontvang in terme van kinderonwikkelingsprogramme. Slegs twee (16,67%) stel belang in programme gerig op gesinsondersteuning, terwyl die meerderheid (10 of 83,33%) belangstel in programme gerig op kapasiteitsbouing. Daar kan afgelei word dat die meerderheid van die respondente belangstel in programme gerig op hul adolessente eerder as op programme wat hul mag toerus met vaardighede om die adolessent te help.

Sommige ouers/versorgers het egter aangedui dat hul glad nie belangstel nie. Nege (75%) stel nie belang in gesinsgesentreerde dienste, sewe (58,33%) stel nie belang in ouerskapsvaardighedsprogramme nie, vier (33,33%) het geen

belang om ingelig te word rondom programme gerig op kinderontwikkeling nie, en tien (83,33%) respondente het ook geen belang in gesinsondersteuningsprogramme getoon nie. Slegs twee (16,67%) het verklaar dat hul nie belangstel in programme gerig op gesinseenheid nie.

Dit blyk dat die meeste van die respondente nie belangstel in programme nie.

Die Departement van Gemeenskapsveiligheid (2003) het egter bevind dat baie gesinne probleme het, en dat daar gebou moet word aan gesonde gesinsverhoudinge deur middel van programme wat spesifiek help bou aan die positiewe faktore.

In die volgende hoofstuk sal die gevolgtrekkings wat vanuit bevindinge verkry is, bespreek word tesame met die nodige aanbevelings wat die maatskaplike werkers kan gebruik tot die voorkoming van adolessente se middelemisbruik.

### SAMEVATTING

Die navorser het in hierdie hoofstuk die onderskeie faktore bydraend tot adolessente se middelemisbruik bestudeer en die bevindinge het daarop gedui dat die faktore bespreek tydens hoofstuk 2, wel aanleiding mag gee tot adolessente se middelemisbruik. Faktore soos die ouderdom van die adolessent, groepsdruk en beskikbaarheid van middele in die gemeenskap het 'n definitiewe impak.

Die ouerstyle en -rolle bydraend tot die adolessent se middelemisbruik wat tydens hoofstuk 3 bespreek is, is ook verken en die bevindinge het daarop gedui dat die ouerrolle wel 'n belangrike rol speel tot die voorkoming van adolessente se middelemisbruik. Die ouers se bespreking van adolessente se fisiese veranderinge met hul adolessente, ouers se rol in die vorming van 'n positiewe selfbeeld by adolessente, 'n positiewe ouer-kind verhouding, selfsorg, ledigheid en positiewe vryetydsbesteding en die ouers se rol tydens laasgenoemde is ook ondersoek.



Die drie ouerskapstyle, dit is outokratiese-, permissiewe- en demokratiese ouerskapstyle is bestudeer en daar is bevind dat die meeste van die ouers verklaar dat hul die demokratiese styl volg, wat op die beurt die respondente se eerlikheid bevraagteken.

Daar is ook bevind dat gesinsgesentreerde dienste, soos gesinsondersteuning- en kapasiteitsbouprogramme en/of tuisgebaseerde ondersteuning aan jongmense ideaal is tot die voorkoming van adolessente se middelemisbruik, maar dat die ouers nie veel belangstel in die programme nie.

In die volgende hoofstuk sal die nodige gevolgtrekkings en aanbevelings deur die navorser gemaak word op grond van die empiriese studie.

## HOOFSTUK 5

### GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

#### 5.1. INLEIDING

Tendense ten opsigte van adolessente misbruik het toenemend verhoog. Faktore wat bydra tot adolessente se misbruik is in hoofstuk 2 bespreek. Die gesin se rol tot die voorkoming van adolessente se misbruik is bespreek in hoofstuk 3. Om die doelwitte van die studie te bereik, is die volgende vyf kategorieë bestudeer: die eerste was 'n profiel van die adolessente wie misbruik en hul ouers/versorgers. Die tweede was in die vorm van die omvang van adolessente se misbruik. Die faktore wat bydraend is tot adolessente se misbruik was die derde kategorie ten einde te bepaal watter faktore tot misbruik bydra. Die verskillende ouerskapstyle is ook bespreek en watter style die mees algemeen gebruik word deur die respondente. Die laaste afdeling van die navorsingstudie is gegrond op die voorkomingsrol van die gesin. Die bevindinge word uitgebeeld in hoofstuk 4. Die bevindinge word vervolgens in verwerkte vorm in terme van aanbevelings en gevolgtrekkings aangebied.

#### 5.2. GEVOLGTREKKINGS

Die doel van die studie is bereik, aangesien die navorser wel riglyne aan maatskaplike werkers kan bied oor hoe maatskaplike werkers die gesin in die voorkoming van adolessente se misbruik kan benut. Die volgende gevolgtrekkings word gemaak na aanleiding van inligting vanuit hoofstukke 2, 3 en 4.

##### 5.2.1. Identifiserende besonderhede van die respondent

Die afdeling behels die persoonlike besonderhede van die respondente en die volgende gevolgtrekkings word daarvoor gemaak.



#### 5.2.1.1. Huidige gesinstruktuur

Vanuit bevindinge het dit na vore gekom dat adolessente wie middele misbruik in beide enkel-ouergesinne en gesinne waar beide ouers teenwoordig is voor kom. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat adolessente middelemisbruikers nie noodwendig in gesinne voorkom waar een van die ouers afwesig is nie.

#### 5.2.1.2. Geslag en ouderdom van die adolessent

Die gevolgtrekking kan gemaak word dat die geslag van die adolessent wel 'n indikator is vir adolessente wie middele misbruik, aangesien die meerderheid van die respondente manlike adolessente aangedui het wie middele misbruik.

#### 5.2.1.3. Geografiese gebied

Na aanleiding van bevindinge kan die gevolgtrekking gemaak word dat landelike gebiede 'n hoë omset van adolessente middelemisbruikers kan aandui. Die tendens kan toegeskryf word aan die lae-sosio-ekonomiese toestande, onder andere armoede en/of werkloosheid.

#### 5.2.1.4. Tipe middele misbruik deur adolessente

Die bevindinge reflekteer dat die meeste adolessente sigarette, dagga en alkohol gebruik. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat hierdie middele, die middele is waarmee die meeste adolessente begin eksperimenteer, omdat dit meer toeganklik en goedkoper is.

#### 5.2.1. Omvang van adolessente se middelemisbruik

Die omvang van middelemisbruik is die tweede afdeling en gevolgtrekkings hieromtrent sal vervolgens bespreek word.

#### 5.2.2.1. Groepsdruk

Daar is bevind dat die meeste adolessente tesame met hul vriende met middele eksperimenteer het. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat

groepsdruk 'n belangrike rol tydens adolessensie speel, weens adolessente se behoefte om deur hul tydgenote aanvaar te word.

#### 5.2.2.2. Beskikbaarheid van middele en sjebeens in die area

Vanuit die studie kan die gevolgtrekking gemaak word dat sjebeens/smokkelhuise wat in landelike gebiede en gemeenskappe voorkom, die toeganklikheid van middele in die areas bevorder.

#### 5.2.3. Faktore bydraend tot adolessente se middelemisbruik

##### 5.2.3.1. Fisiese veranderinge

Die bevindinge het aangedui dat adolessente tussen 13-18 jaar verskeie fisiese veranderinge tydens hierdie ontwikkelingsstadium ondergaan. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat hierdie oorgangsfase vir sommige individue 'n traumatiese ervaring kan wees, en indien die adolessent nie voorberei is op die veranderinge nie, dit ook bydraend tot adolessente middelemisbruik kan wees.

##### 5.2.3.2. Selfbeeld

Vanuit literatuurbronne is gevind dat 'n negatiewe selfbeeld moontlik lei tot negatiewe gedrag. 'n Teenstrydigheid bestaan egter, omdat bevindinge aangedui het dat die meerderheid van adolessente se ouers egter verklaar het dat hulle adolessente 'n goeie selfbeeld openbaar. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat die ouers soms onbewus is van die emosionele stryd wat hulle adolessente werklik ervaar, en sodoende nie die nodige hulp kan aanbied nie.

##### 5.2.3.3. Alkohol- en dwelmmisbruik in die gesin en aanvaarbaarheid van middelegebruik

Die gevolgtrekking kan gemaak word dat gesinslede met dwelm-/alkoholprobleme wel 'n rol speel in adolessente se blootstelling aan middele. Die sosialisering van die gesin blyk 'n bydraende faktor tot die modellering van alkohol- en dwelmmisbruik onder adolessente te wees.



#### 5.2.3.4. “Geen Dwelm”- reël

Die bevindinge dui aan dat die meerderheid van die ouers 'n “geen dwelm” reël in hulle hushoudings handhaaf. Die ouers kan egter geen maatstaf vir die handhawing van die reël herroep nie. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat om 'n “geen-dwelm” reël te hê geen positiewe resultate sal hê nie, tensy daar werklike gevolge is vir die oortreding van die reël.

#### 5.2.3.5. Verhoudings in die gesin

Na aanleiding van bevindinge ervaar die ouers dat alhoewel die adolessente se vaderfiguur fisies teenwoordig is, die vaderfiguur emosioneel ontoereikend is. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat gesinsverhoudinge 'n impak het op die adolessente se sosialisering en opbou van lewenservaringe, aangesien 'n swak gehegtheidsband tussen ouer en adolessent negatiewe implikasies mag hê.

#### 5.2.3.6. Selfsorg

Toenemend meer adolessente word tans aan hul eie sorg oorgelaat, wat beteken dat die adolessent ook meer verantwoordelikheid vir hulself moet aanvaar. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat die ouers se verantwoordelikheid ten opsigte van hul adolessente aansienlik meer afgeneem het en sodoende ook as rede vir middelemisbruik onder adolessente aangevoer kan word.

#### 5.2.3.7. Ledigheid

Vanuit die navorsingstudie het dit na vore gekom dat die meerderheid van adolessente eerder by hul vriende kuier en/of televisie kyk tydens hul vrye tyd. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat 'n tekort aan konstruktiewe vryetydsbesteding een van die mees algemene oorsake van middelemisbruik is.

#### 5.2.3.8. Sosio-ekonomiese status

Die gevolgtrekking kan gemaak word dat persone in gemarginaliseerde, voorheen benadeelde en geweldadige gemeenskappe kwesbare

adolessente voortbring. Adolessente se middelemisbruik is as sulks 'n reflektering op die wanhoop in hul gemeenskappe.

#### 5.2.3. Ouerskapstyle

Die studie het bevind dat daar drie ouerskapstyle bestaan. Ouerskapstyle het 'n impak op die toesig/supervisie ten opsigte van die adolessente. 'n Beduidende aantal ouers het nie die demokratiese styl gevolg nie. Die gevolgtrekking kan vervolgens gemaak word dat ouers nie die nodige verantwoordelikhede aan hulle adolessente gee en/of hulle respekteer nie. Die adolessente leer daarom geen maniere aan om verantwoordelike keuses te maak nie, wat op die beurt daartoe bydra dat hulle teen hulle ouers se verwagtinge rebelleer.

#### 5.2.4. Voorkomingsrol van die gesin

##### 5.2.5.1. Monitering van kind se daaglikse aktiwiteite en vriende

Adolessente spandeer meer tyd saam met hul vriende, wie 'n negatiewe invloed op hulle kan hê en wat tot negatiewe tydverdrywe kan lei, waarvan ouers onbewus is. Die gevolgtrekking word gemaak dat ouers se onwilligheid om hul adolessente se aktiwiteite en vriende te monitor, bydraend tot middelemisbruik kan wees. Die ouers se onvermoë om werklik hulle adolessente se vriende te leer ken kan lei tot “verkeerde” vriende, wat op die beurt lei tot groepsdruk en gevolglik eksperimentering met dwelms en/of alkohol.

##### 5.2.5.2. Samewerking met ouers van adolessente se vriende

Na aanleiding van bevindinge kan die gevolgtrekking gemaak word dat ouers se onvermoë om bekend te wees met hulle adolessente se vriende se ouers se standpunt jeens middelegebruik, teenstrydig met hulle standpunte mag wees. Hierdie teenstrydigheid kan die adolessente verwar ten opsigte van die “regte” besluit rakende middelemisbruik.

##### 5.2.5.3. Voorligting

Vanuit die bevindinge het 'n beduidende aantal adolessente geen voorligting ten opsigte van alkohol-/dwelmafhanglikheid ontvang nie,



wat op die beurt gelei het tot middelemisbruik. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat ouers wel verantwoordelik is vir die bou van weier-tegnieke en vaardighede by adolessente om hulle toe te rus met die voldoende inligting, wat bydra tot die voorkoming van hulle adolessente se middelemisbruik.

#### 5.2.5.4. Opvoedingsprogramme

Vanuit die navorsingstudie het dit na vore gekom dat respondente feitlik onbewus is van enige opvoedkundige dwelmprogramme. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat die ouers se onkundigheid bydraend tot hulle adolessente se middelemisbruik kan wees.

#### 5.2.5.5. Dissiplinerings

Vanuit die bevindinge het dit na vore gekom dat die meerderheid van die respondente nie aan hulle adolessente die geleentheid gebied het om die gevolge van hul aksies te aanvaar nie. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat die ouers se permissiewe dissiplinerings-tegnieke kan bydra tot adolessente se middelemisbruik. Dissiplinerings-tegnieke het dus 'n definitiewe impak tot adolessente se keuse ten opsigte van middelemisbruik. Die toepassing van dissiplinerings, reeds tydens vroeë sosialisering, dra daartoe by dat adolessensie as minder stremmend ervaar kan word.

#### 5.2.5.6. Gesinsvergaderings

Die studie het bevind dat die respondente feitlik geen geleentheid vir gesamentlike besluitneming toelaat nie. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat adolessente hulle nie as deel van die gesin se eenheid beskou nie. Die adolessente sal in 'n proses van weerwraak teen hulle ouers se gesag rebelleer.

#### 5.2.5.7. Maatskaplike programme gerig op gesinne

Die studie het bevind dat die meerderheid van die respondente onbewus is van die bestaan van enige effektiewe maatskaplike programme in hulle gemeenskappe. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat die ouers

se traak-my-nie-agtige houding weerspieël word in hulle adolessente se gedrag en houdings. Dié adolessente koester lae verwagtinge vir hulself en leer ook nie om verantwoordelikheid vir die gevolge van hul aksies te aanvaar nie.

### 5.3. AANBEVELINGS

Die volgende aanbevelings is voortspruitend uit die gevolgtrekkings omtrent die rol van die gesin tot die voorkoming van adolessente se middelemisbruik.

#### 5.3.1. Opvoeding in terme van die lewensfase van adolessensie

Dit word aanbeveel dat voorligting ten opsigte van adolessente se ontwikkelingsfase as 'n teenmaatreël vir adolessente se middelemisbruik dien. As deel van voorkoming word voorgestel dat die opvoedingspeil van die ouer van die adolessent, rakende die adolessent se lewensfase deur maatskaplike werkers verbeter word. Die voorkoming sluit die opvoeding ten opsigte van die verskeie ontwikkelingstake en –krisisse in, wat tydens adolessensie bemeester moet word.

#### 5.3.2. Beskikbaarheid van dwelms in die omgewing

Dit word aanbeveel dat maatskaplike werkers poog om ouers van adolessente se gemeenskapsbetrokkenheid verhoog. Die beskikbaarheid van dwelms in die gemeenskappe moet veral direk aangespreek word deur middel van bewusmakingsveldtogte vir ouers.

#### 5.3.3. Raamwerk vir assessering van moontlike middelemisbruik deur adolessente

Dit word voorgestel dat 'n lys van die verskeie faktore deur maatskaplike werkers opgestel moet word wat bydra tot adolessente se middelemisbruik waarna ouers en adolessente veral moet oplet. Hierdie lys faktore moet versprei word deur skole aan die ouers van adolessente. Hierdie geïdentifiseerde faktore moet ook as riglyne dien vir beide die ouers van adolessente en maatskaplike werkers ten einde adolessente te identifiseer wie die risiko loop om middele te misbruik.



#### 5.3.4. Ouers as rolmodelle

Dit word aanbeveel dat die ouers van adolessente deur maatskaplike werkers ingelig word rakende die direkte invloed wat hulle as ouers op hulle adolessente se lewens het. Maatskaplike werkers moet dit aan ouers oordra dat die gedrag wat hulle wil hê hulle adolessente moet openbaar, moet deur hulself uitgeleef word.

#### 5.3.5. Toesig oor adolessente

Dit word aanbeveel dat maatskaplike werkers ouers moet motiveer om meer betrokke te raak by hulle adolessente se daaglikse lewens, sodat hulle kan monitor met wie adolessente assosieer. Dit kan daartoe lei dat adolessente 'n verhouding met sy/haar ouers handhaaf wat die vrymoedigheid laat ontwikkel om openlik oor kwessies, soos middelemisbruik te praat. Geleenthede vir betrokkenheid tuis moet die ideaal wees vir beide adolessent en ouer. Direkte verantwoordelike toesig oor adolessente deur ouers moet dus sterk deur maatskaplike werkers beklemtoon word.

#### 5.3.6. Ledigheid

Dit word aanbeveel dat maatskaplike werkers ouers motiveer om meer betrokke te raak by die skool deur aktiewe belangstelling in buitemuurse aktiwiteite te toon. Opregte ouerlike belangstelling by hulle adolessente se vryetydsbesteding word ten sterkste aanbeveel, aangesien dit die ouers meer bedag mag maak op hoe hulle adolessente hulself besig hou. As 'n goeie voorkomingsmaatreël tot adolessente se middelemisbruik, kan die demokratiese ouerskapstyl gebruik word om konstruktiewe vryetydsbesteding aan te moedig.

#### 5.3.7. Gesinsvergaderings

Dit word aanbeveel dat maatskaplike werkers gesinsvergaderings aangemoedig, sodat dit as 'n teenmiddel tot middelemisbruik onder adolessente kan dien. Maatskaplike werkers kan as die medium dien om ouers en adolessente in te lig rondom die doel van gesinsvergaderings en hulle kan as 'n mediator tydens hierdie vergaderings optree.

#### 5.3.8. Kontak met adolessente se vriende se ouers

Dit word aanbeveel dat die maatskaplike werkers insig by ouers van adolessente bewerkstellig om nie slegs die adolessente se vriende ontmoet nie, maar ook die ouers van die adolessente se vriende.

Kontak met die adolessente se vriende se ouers word dus aanbeveel, sodat die ouers kan bepaal wat hulle adolessente se vriende se ouers se standpunt teenoor middelegebruik is. Samewerking met die ouers van adolessente se vriende sal ook bydra daartoe om 'n stel standarde vir positiewe gedrag saam te stel en 'n "geen-dwelm" reël te verseker.

#### 5.3.9. Voorligting aan ouers van adolessente

Dit word voorgestel dat voorligting aan beide ouers en adolessente deur maatskaplike werkers gebied word op primêre, sekondêre en tersiêre vlak ten einde beide partye in te lig rondom die nuutste dwelmmiddels, sodat die ouers nie in onkunde lewe nie.

Primêre voorligting moet op die voorkoming van adolessente se middelemisbruik fokus, byvoorbeeld deur middel van die identifisering van afwykende gedrag en veral hanteringsmeganismes teen groepsdruk. Sekondêre voorligting moet fokus op die aanspreek van bestaande middelemisbruik deur maatskaplike intervensie gerig op gedragsverandering. Op tersiêre vlak moet ouers se kommunikasie met hulle adolessente versterk word.

#### 5.3.10. Aanmoediging van ouers om maatskaplike opvoedingsprogramme by te woon

Aangesien so min ouers werklik belangstelling in die adolessente se skool-kurrikulum toon, word aanbeveel dat die ouers deur maatskaplike werkers aangemoedig word om ten minste een of twee opvoedingsprogramme by die skool by te woon. Die programme se hoofdoel behoort te wees om die ouers te bemagtig ten einde hul



gesinsinteraksie positief te beïnvloed, deur die uitbouing van positiewe ouerskapsvaardighede.

5.3.11. Verdere navorsing

Verdere navorsing oor die effektiwiteit van maatskaplike werkers se benutting van ouers in die voorkoming van middelemisbruik deur adolessente word aanbeveel.

## **BRONNELYS**

ASIA, I. 1999. **Teenage pregnancy: Adolescent pregnancy causes.** Cape Town: CTP Books.

BANDA, E. 2002. **Substance Abuse Information.** Cape Town: Department of Social Services and Poverty Alleviation.

BARNARD, T. 1985. **Pa en Ma se tiener: 'n Praktiese gids vir ouers.** 1ste uitgawe. Kaapstad: Printpak-Boeke.

BEHR, B., CILLIERS, E. & MEYER, C. 1990. **Tiener in die kol.** Pretoria: Sigma-Pers (Edms) Bpk.

BENGHIAT, L. 1999. How to Raise Drug-free kids. **Reader's Digest Family guide,** April; 11: 11p.

BROWN, J.M. 1998. Adollesente probleme in 'n hoer sosio-ekonomiese gemeenskap: 'n Maatskaplikewerk perspektief. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch. (MA tesis).

BRÜMMER, W. 2004. 'Ek weet ek hét my kind verloor'. **Die Burger,** Augustus, 14.

CAPLAN, G. & GRUNEBAUM, H. 1973. **Perspectives on Primary Prevention: A review in H. Gottesfeld, ed. The critical Issues of Community Health.** New York: Behavioural Publications.

CENTRAL DRUG AUTHORITY SOUTH AFRICA. 2001. **Substance use by South African Adolescents.** Fact Sheet 7.

CENTRE FOR ALCOHOL AND DRUG STUDIES. 1999. **Drug Awareness: As a parent make it your concern.** Johannesburg: Lions Clubs International and the Centre for Alcohol and Drug Studies.

CENTRE FOR CHILD GUIDANCE. 1991. **Child protection service training programme.** Cape Town: University of Western Cape.

CORCORAN, J., FRANKLIN, C. & BENNET, P. 2000. Ecological Factors associated with adolescent pregnancy and parenting. **Social Work Research,** 24(1):1-8.



DE BEER, N. & JOUBERT, J.M.C. 2001. Hulpverlening aan de laerskoolkind van die alkoholis. **Maatskaplike Werk**, 37(1):43-52.

DEPARTEMENT VAN GEMEENSKAPSVEILIGHEID. 2003. **Hands off our children- Your child is my child: Resource manual- Parenting Programme**. Cape Town: Ministry of Community Safety.

DEPARTEMENT VAN WELSYN. 1997. **Framework for national Drug Master Plan**. Pretoria: Drug Advisory Board.

DEPARTEMENT VAN WELSYN. 2001. **The Family Preservation approach to assessing and using family strengths**. Cape Town: family Preservation Training in South Africa.

DE VOS, A.S., STRYDOM, H., FOUCHÉ, C.B. & DELPORT, C.S.L. 2002. **Research at Grass Roots: For the social sciences and human service professions**. 2<sup>nd</sup> edition. Pretoria: Van Schaik Publishers.

DINKMEYER, D. & MCKAY, G.D. 2002. **The Parent's handbook: STEP-Systematic Training for Effective Parenting**. Cape Town: CTP Books

DU PLESSIS, A.A. 1986. 'n Verkenningstudie ten opsigte van die kennis, vaardigheid en houdings teenoor alkohol en alkoholverwante probleme van junior maatskaplike werkers met spesifieke verwysing na die hantering van sodanige probleme. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch. (MA tesis).

EDMONDS, L. & WILCOCKS, L. 2000. **Teen drug Scene. A guide for parents and schools**. Pinegowrie: Little Oak Publications.

GILDENHUYS, M. 2002. The application of the Child Care Act in respect of the assessment and sentencing of juvenile offenders. Stellenbosch. University of Stellenbosch. (MA thesis).

GRINNELL, R.M. & UNRAU, Y.A. 2005. **Social Work Research and Evaluation: Quantitative and Qualitative Approaches**. 7<sup>th</sup> edition. New York: Oxford University Press.

JANSEN, V. 2002. Kinders kry al vroeër te doen met drank en dwelms. **Die Burger**, Oktober: 20.

KOLWENI, T. 2002. Large numbers attended drug abuse day. **Worcester Standard**, Julie:5.

LABUSCHAGNE, F.J. & EKSTEEN, L.C. 1993. **Verklarende Afrikaanse Woordeboek**. 8 ste uitgawe. Kaapstad: Nasionale Boekdrukkery.

LOUW, D.A. 1990. **suid-Afrikaanse handboek van abnormale gedrag**. Kaapstad: Southern Boekgewers, CTP Book Printers.

LOUW, D.A. 1991. **Menslike Ontwikkeling**. 2de uitgawe. Pretoria: Colorgraphic.

MANS, P. 2000. **Word straatwys oor dwelms: 'n ABC vir die ouers en kinders**. 1ste uitgawe. Kaapstad: NBD.

MACLEOD, C. 1999. The causes of teenage pregnancy: Review of South African Research- Part 2. **South African Journal of Psychology**. 29(1):1-8.

MALAKA, D.W. 2001. Substance Abuse among rural female high school learners in the Northern Province. **Maatskaplike Werk**. 37(3):268-275.

MALAKA, D.W. 2003. A Lifeskills Awareness project for grade 7 learners on substance abuse and HIV/AIDS: An intervention research project. **Maatskaplike Werk**. 39(4):381-385.

MARGOW, R. & OXTOBY, R. 1987. **Ouerskap sonder pyn**. Kaapstad: Human & Rousseau (Edms)Bpk.

MINISTER VAN WELSYN. 1996. **Interim Policy Recommendations: The Inter-Ministerial Committee on Young People at Risk**. Pretoria.

MITCHELL, A.R.K. 1972. **Drugs: The parents' dilemma**. 4<sup>th</sup> edition. London: Priory Press Limited.

MEDICAL RESEARCH COUNCIL (MRC). 2003. The changing face of drug abuse in Cape Town 1996- 2003 [online]. Available: <http://education.edu.indiana.edu/cas/tt/v2i3/drugs> [June 2003].



MULLER, K.S, JANSEN VAN RENSBURG, M.S & MAKOBE, M.K. 2003. The experience of successful transition from a children's home to independent living. **Social Work**. 39(3):199-209.

NARRAMORE, B. 1980. **Why children misbehave**. United States of America: Library of Congress cataloging in Publication Data.

PARRY, C. 2003. **South African Community Epidemiology Network on Drug Use (SACENDU): Monitoring alcohol and drug abuse trends in South Africa**. Cape Town: Medical Research Council.

PLÜDDEMAN, A. 2004. **Alcohol and Drug Abuse Research Group. Fact Sheet-Methamphetamine**. Medical Research Council: August.

PRESTON-WHYTE, E. & ALLEN, J. 1991. **Teenage pregnancy in the coloured community**. Cape Town: CTP

ROCHA-SILVA, L. 1991. **Alcohol and other drugs by black residents in selected areas in the RSA**. Pretoria: The Centre for Alcohol and Drug related Research.

SAAMSTAAN. 1995. Diens van die Ned. Gereformeerde Kerk. Parow: Maandblad van die Christelike alkoholiste Diens.

SANCA WESTERN CAPE. 1997. **Identifying and helping the abuser**. Cape Town.

SANCA WESTERN CAPE. 2000. **The Real story- Parents' guide: 7 Steps to protect your family from alcohol and other drugs**. Cape town.

SCHULTZ, P. & CRONJÉ, T. 1994. **High light-substance abuse and you: Alcohol and drug use and abuse**. 1<sup>st</sup> edition. Cape Town: SANCA WC.

SOUTH AFRICAN LAW COMMISSION. 1999. **Review of the Child Care Act: Project 10**. Pretoria: Staatsdrukker.

STEWART, R. 2001. Adolescent self care: Reviewing the risks. **Families in Society**, 82(2):119-124.

STRYDOM, C. & PRINSLOO, C.E. 1999. Invloed van huweliksgeweld op die kind in sy middeljare. **Maatskaplike Werk**. 35(4):367.

STRYDOM, H. 2003. HIV/AIDS & South African Adolescents: Attitudes and Information needs. **Social Work**. 39(1):59-70.

SWANEPOEL, G. & JOUBERT, J.M.C. 2001. Selfmoordneigings en selfdestruktië gedrag tydens adolessensie: 'n Gestalt-terapeutiese riglyn. **Maatskaplike Werk**. 37(3):231-244.

UNITED NATIONS. 2003. **Kemoja: No thanks I'm fine**. SANCA Western Cape. Cape Town: National Lottery Distribution Trust Fund.

VAKTAAL KOMITEE VIR MAATSKAPLIKE WERK. 1995. **Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike werk**. Hersiene en Uitgebreide uitgawe. Kaapstad: CTP Book Printers (Pty).

VAN DER MERWE, A., EDWARDS, D., LOUW, N., ODENDAAL, G., KEKANA, T., TSONGA, C., ROUSSEAU, A., WILSON, G., VAN ZYL, E., COTLANDS, COVENANT PLAYERS, MENTOR FOUNDATION & INTERNATIONAL CENTRE FOR ALCOHOL POLICIES (ICAP). 2002. **MIV/VIGS-Lewensvaardighede en seksualiteitsopvoedingsprogramme vir die primêre skole: Graad sewe onderwyserhandleiding**. 2de uitgawe. Kaapstad: Formaset Printers.

VAN HOUWELINGEN, M. 2002. Getal jong verslaafdes in Kaap styg skerp. **Die Burger**, Junie: 26.

VAN NIEKERK, H.J. 1998. **Child Welfare Legislation and Practice**. Kaapstad: Van Gent Publishers.

VENTER, E.H. & SCHOEMAN, J.P. 1999. Invloed van huweliksgeweld op die kind in sy middeljare. **Maatskaplike Werk**. 35(4):322-332.

WILLIAMS, M., TUTTY, L.M. & GRINNELL, R.M. 1995. **Research in Social work: An Introduction**. Illinois: F.E. Peacock Publishers.



## BYLAET I

### VRAELYS

(ALLE VRAE SAL KONFIDENSIEËL BEHANDEL WORD)

#### AFDELING A: IDENTIFISERENDE BESONDERHEDE

1. Wat is u verbintenis aan die adolessent?

Ma	Pa	Albei ouers	Stiefma/- pa	Aangenome ouers	Grootouers	Ander

2. Tipe huidige gesinstruktuur?

Biologiese vader en moeder	
Slegs vader	
Slegs moeder	
Grootouers	
Ander familie-lede	
Slegs broers en susters	
Stiefma/- pa en biologiese ma/pa	

3. Wat is die geslag van die adolessent?

Manlik	
Vroulik	

4. In watter ouderdomsgroep val u kind?

13- 15 jaar	
16- 18 jaar	
19- 21 jaar	

5. Watter taal word oorwegend by u huis gepraat?

Afrikaans	
Engels	
Xhosa	
Ander	

6. Is u bewus van watter dwelms u kind gebruik?

Ja	
Nee	

7. Indien “ja”, spesifiseer asseblief, watter dwelms?  
(Merk alles wat van toepassing is)

Sigarette		Alkohol		Dagga	
Mandrax		Speed/ Tik		Ander	

## **AFDELING B: OMVANG VAN ADOLESSENTE SE MIDDELEMISBRUIK**

### 1. HOë- RISIKO GROEPE

#### 1.1 GROEPSDRUK:

##### 1.1.1. Stem u saam met u kinders se keuse van vriende?

Ja	
Nee	
Onseker	

##### 1.1.2. Het die adolessent se vriendekring verander oor die afgelope tyd?

Ja	
Nee	
Onseker	

##### 1.1.3. Waar het u kind die eerste keer in aanraking gekom met dwelms/ alkohol?

Vriende	
Skool	
Onseker	
Op sy/haar eie	

##### 1.1.4. Saam met wie gebruik u kind die middele?

Vriende	
Alleen	
Gesinslede	
Ander	

#### 1.2. BESKIKBAARHEID VAN MIDDELE:

##### 1.2.1. Hoe beskikbaar is middele in u gemeenskap?

Baie	
Gemiddeld	
Geensins	
Onseker	



1.3. SMOKKELHUISE/ SJEBEENS. Stellenbosch University <http://scholar.sun.ac.za>

1.3.1. Is daar smokkelhuise/ sjebeens in u area?

Ja	
Nee	

1.4. GESINSVERHOUDINGS:

1.4.1 U gesinsamestelling

Enkel-ouer gesinne	
Egskeiding	
Stiefgesinne	
Aangenome	
Ander	

**AFDELING C: FAKTORE BYDRAEND TOT ADOLESSENTE SE MIDDELEMISBRUIK**

1. VERANDERINGE TYDENS ADOLESSENSIE:

1.1. FISIES:

1.1.1. Het u die veranderinge met die adolessent bespreek?

Ja	
Nee	

2 SELFBEELD

2.1. Meet u kind ten opsigte van die volgende:

	STEM STERK SAAM	ONSEKER	STEM NIE SAAM
Is nie interessant vir ander			
Hou nie van hul voorkoms			
Meeste van die tyd ongelukkig			

3 ONVERANTWOORDELIKHEID DEUR DIE GEMEENSAP

3.1. Sou u sê dat u genoegsame aandag aan u kind skenk?

Ja	
Nee	

- 3.2. Het u of enige ander lid van u gesin ooit alkohol aan u kind gegee (selfs tydens 'n spesiale geleentheid)?

Ja	
Nee	

- 3.3. Is daar enige geskiedenis van alkohol-/ dwelmmisbruik in u gesin?

Ja	
Nee	

- 3.4. Hoe aanvaarbaar is alkoholgebruik in u gesin?

Baie	
Tydens spesiale geleenthede	
Nooit	

- 3.5. Bestaan daar tans 'n "geen dwelm" reel in u huis?

Ja	
Nee	

- 3.6. Indien ja, motiveer hoe u die reel verseker.

-----

-----

-----

-----

#### 4 OUER-KIND VERHOUDING

- 4.1. Hoe sou u, u verhouding met u kind beskryf?

Baie goed	
Goed	
Gemiddeld	
Swak	
Geen	
Onseker	

- 4.4. Is die vader teenwoordig in die kind se lewe?

	JA	NEE
Fisies		
Emosioneel		



## 5. SELFSORG

### 5.1. Werk u tans?

Ja	
Nee	

### 5.2. Indien ja, wie is tuis wanneer die kind by die huis opdaag?

Ma/ pa	
Ouma/ oupa	
Broers/ susters	
Niemand	
Ander	

## 6. LEDIGHEID

### 6.1. Wat doen u kind in sy/haar vrye tyd?

Sport	
Kyk TV	
Huishoudelike take	
Lees	
Ander	

## 7. SOSIO- EKONOMIE

### 7.1. Is daar enige dagsorgfasiliteite in u omgewing?

Ja	
Nee	

## **AFDELING D: OUERSKAPSTYLE**

**Dui by elke sin aan of u saam stem, al dan nie:**

### 1. OUTOKRATIES

	JA	NEE
Vertrou nie die kind nie		
Glo daar is slegs een regte opinie		

2. PERMISSIWITEIT

	JA	NEE
Neem alleen verantwoordelikheid vir huishoudelike take		
Laat nie kind ag slaan op klokreëlins nie		

3. DEMOKRATIES

	JA	NEE
As ek verkeerd was, vra ek omverskoning		
Ek neem besluite saam met die gesin. Ek sien myself nie as die hoof van die huis wie alleenlik verantwoordelik is vir die neem van besluite nie		
Ek stel reëls saam met die res van die gesin op		

**AFDELING E: VOORKOMINGSROL VAN DIE GESIN**

1. BETROKKENHEID BY KINDERS SE LEWE

1.1 Monitor u, u kind se:

	JA	NEE
Daaglikse aktiwiteite		
Vriende		

1.2. Weet u wie u kind se vriende is?

Ja	
Nee	

1.3. Het u ooit u kind aangemoedig om sy/haar vriende huis toe te bring?

Ja	
Nee	

2. SAMEWERKING MET DIE OUIERS VAN ADOLESSENTE SE VRIENDE

2.1. Het u ooit die ouers van u kinders se vriende ontmoet?

Ja	
Nee	



2.2. Wat is u kinders se vriende se ouers se standpunt teenoor dwelms?

'n "Geen Dwelm" reël bestaan in die huis	
Onseker	

### 3. VOORLIGTING

3.1. Indien ja, hoe is die adolessent ingelig?

Alle beskikbare informasie (goeie en slegte)	
Slegs gevare en ander negatiewe kwessies	

3.2. Dink u, middelemisbruik kan voorkom word met die nodige inligting?

Ja	
Nee	

3.3. Waarmee stem u saam, is die beste oplossing teen adolessente se middelemisbruik?

Om nie kind in te lig, weerhou hom van alkohol en dwelmmisbruik	
Om kind te volle in te lig, weerhou hom van dwelms	

### 4. BETROKKENHEID BY SKOOL

4.1. Het die skool enige effektiewe programme om alkohol- en dwelmmisbruik aan te spreek?

Ja	
Nee	
Onseker	

4.2. Is u betrokke by die skool of enige ander opvoedingsprogramme?

Ja	
Nee	

5. **DISCIPLINERING** Stellenbosch University <http://scholar.sun.ac.za>

5.1. Dissiplinerings tegnieke :

5.1.1. Hoe dissiplineer u, u kind?

Beloning / Straf		Tug		Ander	
------------------	--	-----	--	-------	--

5.1.2. Wat doen jy nadat jy jou kind gestraf het?

(Merk slegs 1 antwoord)

Stuur hul na hul kamer	
Vra verskoning	
Verduidelik waarom hy/sy gestraf is	
Niks	

6. **GESINSVERGADERINGS**

6.1. Hoe benader u probleme in u gesin?

Gesamentlike bespreking	
Almal hanteer op sy/haar eie	
Los nie probleme op nie	
Ander	

6.2. Neem kinders deel aan die neem van besluite?

Ja	
Nee	

7. **PROGRAMME GERIG OP GESINNE**

7.1. Is daar enige van die volgende programme in u gemeenskap en merk af indien u sou belangstel in enige van die volgende programme in u gemeenskap?

	JA	NEE	ONSEKER	STEL BELANG
Gesinsgesentreerde dienste				
Ouerskapsvaardigheids- programme				
Kinderontwikkelings- programme				
Programme gerig op gesinseenheid				
Programme gerig op gesinsondersteuning				
Kapasiteitsbou programme				
Tuisgebaseerde ondersteuning vir jong adolessente				